

ΑΣΤΗΡ της ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Πάντα δοκιμάζετε, το Καλόν κατέχετε

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ. Εκδίδεται από το 1858

Στο τεύχος αυτό

Μεταρρύθμιση: Πέρασμα από την Πλάνη στην Αλήθεια	259
Ισραήλ και Εκκλησία: σχέση παρένθεσης ή εκπλήρωσης;	262
Οικογενειακός και Κοινωνικός Κώδικας	267
Ποια είναι η Μόνη Αληθής Εκκλησία του Χριστού	269
Ο Γάμος στην Κανά της Γαλιλαίας	271
Οι Λεπροί της Κρήτης	275
Αποστολή Βοήθειας στους Πυροπαθείς της Πελοποννήσου	282

www.gec.gr/astir

ISSN 1106-4250

ΣΚΕΨΕΙΣ

ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΛΟΥΚΑΡΙΣ

Την τελευταία Κυριακή του Οκτωβρίου οι Ευαγγελικοί γιορτάζουν την επέτειο της Αναμορφώσεως του 16ου αιώνα, την αντίδραση ενός μοναχού, του Μαρτίνου Λούθηρου στις καταχρήσεις της επίσημης εκκλησίας και του πάπα. Η Έλληνες εκείνη την εποχή βρίσκονταν κάτω από τον σκληρό τουρκικό ζυγό και έτσι η ανάγκη για επιβίωση, και το πνευματικό σκοτάδι, απέκλεισαν την συμμετοχή τους στην Αναμόρφωση. Μερικές δεκαετίες όμως αργότερα, υψώθηκε μία μορφή στον οικουμενικό θρόνο της Κωνσταντινούπολης που προσπάθησε τουλάχιστον μερικά από τα στοιχεία της Αναμορφώσεως στη δύση, να τα φέρει στην Ανατολή. Αυτός ο πατριάρχης ήταν ο Κύριλλος Λούκαρις.

Στο Ηράκλειο της Κρήτης που ήταν τότε βενετική αποικία, γεννήθηκε ο Κωνσταντίνος Λούκαρις το 1572. Αφού σπούδασε στο Ηράκλειο και στο φημισμένο Πανεπιστήμιο της Πάντοβα της Ιταλίας για έξι χρόνια, στάλθηκε το 1596 στην Πολωνία, προκειμένου να ασχοληθεί με το σοβαρό θέμα της μεταστροφής του πολωνικού λαού από την ορθόδοξία στον καθολικισμό. Είχε χειροτονηθεί ιερέας πριν δύο χρόνια και είχε πάρει το όνομα Κύριλλος. Τα πέντε χρόνια, που ξόδεψε σ' αυτήν τη χώρα, τα αφιέρωσε στην αύξηση των σχολείων των Ορθοδόξων κοινοτήτων και την ίδρυση ενός τυπογραφείου. Όταν γύρισε πίσω στην Αλεξανδρεία η Σύνοδος της Εκκλησίας τον εξέλεξε αμέσως, σε ηλικία είκοσι εννέα χρόνων, Πατριάρχη Αλεξανδρείας.

Στις 5 Νοεμβρίου 1621 η Ιερά Σύνοδος στην Κωνσταντινούπολη ανάγγειλε την εκλογή του Κύριλλου Λούκαρι στον οικουμενικό θρόνο. Η κατάσταση της εκκλησίας δεν ήταν καλή. Υπήρχε μέσα στην Εκκλησία μια φιλοκαθολική μερίδα, που συνεχώς γινόταν μεγαλύτερη και ισχυρότερη. Πολλοί ηγέτες της Εκκλησίας στην Κωνσταντινούπολη είχαν προσχωρήσει στον καθολικισμό αν και διατηρούσαν εξωτερικά το δεσμό τους με την Ορθόδοξη Εκκλησία. Από την πρώτη στιγμή με την βοήθεια των Ιησουιτών, άρχισαν οι επιθέσεις εναντίον του Πατριάρχη, που έδειχνε συμπάθεια προς την Ευαγγελική Αναμόρφωση. Ήταν λοιπόν η "φιλωρμαϊκή" εκείνη μερίδα, που πέτυχε να συγκληθεί μια Σύνοδος, η οποία, αφού εξέτασε κατηγορίες εναντίον του Λούκαρι, ότι ευνοούσε τον Καλβινισμό, τον καθαίρεσε. Με τη βοήθεια του Γάλλου πρεσβευτή, με ψευδείς κατηγορίες και με την υπόσχεση είκοσι χιλιάδων φλουριών, εξασφάλισε τη διαταγή του Βεζύρη να εξοριστεί ο Λούκαρις.

Τον Σεπτέμβριο του 1623 ήταν πάλι πίσω στην Κωνσταντινούπολη. Αφέθηκε έτσι να επιδοθεί ανενόχλητος στα καθήκοντά του για μια περίοδο οκτώ χρόνων. Τοποθέτησε διευθυντή στο Ελληνικό σχολείο έναν άλλο φιλοευαγγελικό ιεράρχη, τον Θεόφιλο Κορυδαλλέα. Ίδρυσε κατόπιν το Πατριαρχικό Τυπογραφείο που εξέδωσε πολλά βιβλία και λειτούργησε επί τρία περίπου χρόνια. Απανατές μηχανογραφίες των Ιησουιτών είχαν σαν αποτέλεσμα η Πύλη να κλείσει το τυπογραφείο. Στη συνέχεια προχώρησε στο έργο της θρησκευτικής αναμόρφωσης του ελληνικού λαού με δύο ακόμα βήματα. Το πρώτο βήμα ήταν η μετάφραση της Καινής Διαθήκης στη νεοελληνική γλώσσα,

έργο που ανέλαβε ο ιερομόναχος Μάξιμος Καλλιουπολίτης. Η πρώτη αυτή μετάφραση της Καινής Διαθήκης στη νεοελληνική γλώσσα τυπώθηκε στη Γενεύη. Τέθηκε σε κυκλοφορία το χρόνο ακριβώς του μαρτυρικού θανάτου του Λούκαρι. Το άλλο βήμα, ήταν η συγγραφή μιας Κατήχησης, με την οποία θα βοηθούσε το ποιμνιό του να έρθει σε στενότερη σχέση με τα στοιχεία της χριστιανικής πίστης. Καταπιάστηκε λοιπόν με την συγγραφή της περιφήμης "Ομολογίας Πίστης" του. Δεν είναι καθόλου περιεργό ότι αυτή η Ομολογία, με σαφώς ευαγγελικό περιεχόμενο, προκάλεσε εχθρική αντίδραση.

Οι εχθροί της Μεταρρύθμισης στη Ρώμη, βλέποντας το θαρρετό και άκαμπο πνεύμα, με το οποίο είχε αντιμετωπίσει ο Λούκαρις τους διωγμούς και τις εξορίες, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι "όσο ζούσε αυτός, ήταν μάταιη κάθε ελπίδα επιτυχίας των σχεδίων τους". Με κατάλληλη «προετοιμασία», ο Βεζύρης έκανε υπαινιγμό στον Σουλτάνο ότι ο Έλληνας πατριάρχης, διατηρούσε αλληλογραφία με τους Κοζάκους επικίνδυνους εχθρούς της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Αυτό ήταν αρκετό. Ο Διοικητής της Κωνσταντινούπολης έστειλε, συνέλαβαν και φυλάκισαν τον πατριάρχη. Το απόγευμα της 27ης Ιουνίου 1638 οδηγήθηκε στον τόπο της θανατικής εκτέλεσης. Γονάτισε τότε, και έφερε στον Κύριο, που τόσο πιστά είχε υπηρετήσει, την τελευταία του προσευχή.

Καθώς έδωε ο ήλιος της 27ης Ιουνίου 1638 ο μαρτυρικός θάνατος τερμάτισε την πολύτιμη ζωή του Κύριλλου Λούκαρι σε ηλικία εξήντα δύο ετών. Εκεί κοντά στην ακτή όπου απαγχονίστηκε, έθαψαν οι Τούρκοι στρατιώτες το πτώμα του πατριάρχη, αφού πρώτα μοιράστηκαν μεταξύ τους τα ρούχα και τις αποσκευές του. Οι εχθροί του έστειλαν στον τόπο της εκτέλεσης ανθρώπους τους, οι οποίοι ξέθαψαν το πτώμα του, και το έριξαν στη θάλασσα. Μερικοί ψαράδες το είδαν την επόμενη μέρα πάνω στα κύματα, το αναγνώρισαν, και το έφεραν στο νησάκι του Αγίου Ανδρέα, στο Βόσπορο όπου και το έθαψαν. Κάπου έχω διαβάσει ότι τα λείψανα του Κύριλλου τουλάχιστον την δεκαετία του 1940 βρίσκονταν σε ένα κιβώτιο στο Πατριαρχείο. Πού να βρίσκονται άραγε σήμερα; Τι σημασία έχει; Η μνήμη του θα είναι αιώνια. Ο Λούκαρις είναι ένας ακόμα μάρτυρας, που έδωσε την ζωή του για τον Χριστό.

ΑΣΤΗΡ

της

ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Εκδίδεται από το 1858

"Πάντα δοκιμάζετε
το καλόν κατέχετε"

Α' Θεσσα. 5: 21

www.gec.gr/astir

Λεωφ. Αμαλίας 50, 105 58 Αθήνα
Τηλ: 210 3231079 - Fax: 210 3316 577
email: astir@gec.gr

ΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:
Ιωάννης Τσεβάς

ΔΙΡΥΤΗΣ:
Μιχ.Δ.Καλοποθάκης (1858-1911)

ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΕΚΔΟΤΕΣ:
Δημ. Μ. Καλοποθάκης (1911-1946)
Μιχ. Β. Κυριακάκης (1946-1989)
Γ. Τασσόγλου (1989-1990)
Φ. Β. Καμπουρόπουλος (1991-2002)

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:
Γ. Αδάμ, Τιμ. Αναστασιάδης,
Ε. Αντωνιάδου, Παν. Καντατζής,
Αντ. Κουλούρης, Μελ. Μελετιάδης,
Ευσ. Μπίτσας, Παρ. Παπαγεωργίου,
Ιω. Σακινίδου, Ιωάν. Τσεβάς

ΕΠΙΜΕΛΗΤΕΣ:
Σειράς «Λόγος»: Λ. Κολλάρος
Σειράς «Παλαιά Διαθήκη»: Γ. Αδάμ
Σειράς «Καινή Διαθήκη»: Στ. Δελγιάννης
Ειδικών αφιερωμάτων: Μελ. Μελετιάδης
Ποίηση, Προσευχές: Λιλ. Βαλαή

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ: Στέλιος Παπαδοβασιλείου

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ: Παναγιώτης Τας

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Μυρτώ Σακινίδου

ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΗ: Γιώργος Σάκος

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ-ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ: Μαίρη Αλάγιαλη
Λεωφ. Αμαλίας 50 - 105 58 Αθήνα
ΑΡΙΘΜ. ΛΟΓ. ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΑΡΗΛΑ:
149-00-2786-004611 (Ι. Εμμανουήλ)

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ:
Θεσ/νίκης: Δημήτρης Σοφός
Κατερίνης: Πάρις Παπαγεωργίου
Κέρκυρας: Βέτα Παντελιού
Χαλκίδας: Νίκος Παντελής
Βοστώνης: Τάκης Τσανικιδής

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: Εσωτερικό & Κύπρος € 10
Ευρώπη: € 26 - ΗΠΑ USD 30
Καναδάς, Αυστραλία κ.λπ. Δολ. 40

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: € 1,00

ISSN 1106-4250

Τα ευπρόσδεκτα άρθρα αποχτούν τις απόψεις των συγγραφέων. Η σύμφωνη του περιοδικού διασπείρει το δικαίωμα να κάνει συνομιλήσεις ή αλλαγές στα προς δημοσίευση κείμενα. Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

Μεταρρύθμιση

Πέρασμα από την Πλάνη στην Αλήθεια - από την Αμαρτία στη Σωτηρία

του κ. Λ. Κολλάρου

«Και θα γνωρίσετε την αλήθεια, και η αλήθεια θα σας ελευθερώσει»

Ιωάννης. 8:32

Αυτά ήταν τα λόγια του Κυρίου μας και είναι πέρα για πέρα αληθινά. Η εξουσία τους υπερβαίνει κάθε άλλη εκκλησιαστική εξουσία που τυχόν θα προσπαθούσε να ανατρέψει την δική τους εξουσία ή να περιορίσει τα εδάφη της επικρατείας τους. Κι όμως τέτοιες προσπάθειες εκκλησιαστικής αλαζονείας έγιναν στο παρελθόν και συνεχίζονται μέχρι το παρόν στις περιπτώσεις εκείνες που κάποια κρατική ή άλλη Εκκλησία παρουσιάζει τον εαυτό της σαν κανάλι και κιβωτό σωτηρίας με τις τελετές της, τα λεγόμενα μυστήριά της, την σωρεία των μεσιτών μέσω των οποίων υποτίθεται ο άνθρωπος θα βρει τη σωτηρία του και τη συγχώρεση των αμαρτιών του, το ιερατείο με το οποίο εμποδίζει ουσιαστικά την άμεση επικοινωνία του ανθρώπου με τον Ιησού Χριστό κάτι που ταυτόχρονα τον αποκλείει και από την σωτηρία. Η τραγωδία για κάθε μια από αυτές τις κακοδοξίες βρίσκεται στο ότι απλά δεν είναι η αλήθεια όπως την δίδαξε ο Χριστός, και οι άγιοι και θεόπνευστοι απόστολοι, αλλά και την εφήρμοσαν στην δημόσια διακονία τους, και στο κήρυγμα του ευαγγελίου, όπως αυτά επαρκώς και εκτενώς παρουσιάζονται στα ευαγγέλια και στις Πράξεις των αποστόλων. Και εάν επρόκειτο για ασήμαντες λεπτομέρειες, δεν θα άξιζε να γίνεται ούτε καν λόγος. Αλλά πρόκειται για αλήθειες που έχουν εξουσία να ανοίγουν ή να κλείνουν τις πύλες του παραδείσου· πρόκειται για αλήθειες που από την συμμόρφωσή μας προς αυτές εξαρτάται η άφεση ή μη των αμαρτιών μας, η λύση ή μη των παραπτωμάτων μας· με άλλα λόγια η ίδια μας η σωτηρία.

Η ανατροπή της πλάνης και η αποκατάσταση της σωτηρίας, και Βιβλικής αλήθειας ήταν η θεολογική πλημμύρα που κατέκλυσε την Ευρωπαϊκή ήπειρο με μια άνευ προηγουμένου δυναμική από το 1517 και εξής. Ένας από τους πρωταγωνιστές, όχι βέβαια ο μόνος, ήταν ο Μαρτίνος Λούθηρος. Καλόγερος στην Καθολική Εκκλησία, ενταγμένος στο τάγμα των Αυγουστινιανών, ήταν αυτός. Η ψυχή αυτού του μοναχού διαπερνούσαν από τη μια άκρη μέχρι την άλλη από ένα ενδιαφέρον που θα πρέπει να φλογίζει την ψυχή κάθε σκεπτόμενου ανθρώπου: πώς να αποκτήσει την σωτηρία της ψυχής. Απόλυτα Βιβλικό αυτό το ενδιαφέρον και όσοι άνθρωποι έχουν ευλογηθεί από την πνευματική αφύπνιση που χαρίζει το Άγιο Πνεύμα εις το να

αισθανθούν το αφόρητο βάρος της ενοχής των αμαρτιών τους, και συνεπώς την επείγουσα ανάγκη τους για σωτηρία είναι σε θέση να κατανοήσουν απόλυτα τον φοβερό προβληματισμό, και την ανησυχία αυτού του ανθρώπου. Δεν χρειάζεται να γίνεις καλόγερος για να ενδιαφερθείς για την υπόθεση του ευαγγελίου και της σωτηρίας της ψυχής καθώς αυτά είναι μια πανανθρώπινη ανάγκη από την οποία δεν εξαιρείται κανείς γεννηθείς στον κόσμο αυτό, εκτός φυσικά από τον Ιησού που ήταν ο μόνος αναμάρτητος και που ήρθε να προσφέρει με τη θυσία Του το φως της ελευθερίας, και να μας ανεβάσει από τον απύθμενο λάκκο του απώλειας. Έτσι λοιπόν η Μεταρρύθμιση δεν έχει να κάνει με την ιστορία ενός ανθρώπου, αλλά με την σωτηρία του κάθε ανθρώπου, όσων φυσικά, ανεξαρτήτως θρησκευτικής και εκκλησιαστικής τους ένταξης και παράδοσης, θα θελήσουν να αφήσουν το γλυκό φως της Αγίας Γραφής να λύσει το μαύρο τσεμπέρι που μέχρι τώρα έδεने τα μάτια τους.

ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΣΤΗ ΣΩΤΗΡΙΑ

Αγωνιώδης ήταν η προσπάθεια του Λούθηρου να σωθεί. Προσπάθησε με μαραθώνιους δρόμους και αγώνες να κερδίσει αυτό για το οποίο η ψυχή του ανθρώπου αυτού διψούσε. Δοκίμασε το καλογοερικό ράσο, και έτσι, σε ηλικία 22 ετών, τίναξε τη σκόνη του κόσμου αυτού από τα σάνταλά του και έγινε καλόγερος. Δοκίμασε τις αγαθοεργίες σε βαθμό που οι άλλοι να τον θαυμάζουν για την καλοσύνη του. Δοκίμασε την συχνή εξομολόγηση σε ιερέα που μάλιστα ήταν τόσο συνεπής και σχολαστικός στην φανέρωση των αμαρτιών του που μερικές φορές η εξομολόγησή του έφτανε τις ... έξι ώρες! Νήστευε και προσευχόταν όπως αυτά ήταν απαιτούμενα από τους κανόνες του μοναχικού τάγματος στο οποίο και αυτός ανήκε. Δοκίμασε το ταξίδι για προσκύνημα στην «Αγία Ρώμη», την έδρα της Καθολικής Εκκλησίας, και από όλα αυτά ήλπιζε να αποκτήσει κάποια πνευματική αξία που θα την πρόσθετε στο υπόλοιπο του πνευματικού λογαριασμού του ελπίζοντας τελικά να είναι σε θέση να έχει συγκεντρώσει αρκετή αξία για να αγοράσει την σωτηρία του από τον Θεό. Επίσης δίδασκε θεολογία στο πανεπιστήμιο της Βιττεμβέργης, χρησιμοποιώντας την Γραμματικο-ιστορική μέθοδο ερμηνείας

(μπράβο του!) και δίνοντας διαλέξεις επάνω στους Ψαλμούς, Ρωμαίους, Γαλάτας και Εβραίους. Παρά τις τιτάνιες όμως προσπάθειές του δεν μπορούσε να αποκτήσει την βεβαιότητα ότι είχε συγκεντρώσει αρκετή αξία για να του δοθεί η είσοδος στον παράδεισο. Φοβερό αυτό το συναίσθημα – να θέλει κάποιος απεγνωσμένα να σωθεί και όμως ποτέ να μην είναι βέβαιος ότι πράγματι θα σωθεί! και μάλιστα να συνεχίσει να αισθάνεται τα αδυσώπητα κτυπήματα μιας συνείδησης που αισθάνεται ένοχη ενώπιον του αδέκαστου Κριτή των πάντων. Βιβλικά και θεολογικά είχε δίκιο να αισθάνεται έτσι αφού δεν είναι δυνατόν ο άνθρωπος να κερδίσει την σωτηρία του με τις δικές του πράξεις και αξία, αλλά αυτή του δίνεται μόνο σαν δώρο από την χάρη του Θεού μέσω της πίστεως στο τέλει και ολοκληρωμένο έργο του Χριστού. Έτσι συνέχισε να βρίσκεται έγκλειστος στο σκοτεινό κελί της απελπισίας.

Δεν σταμάτησε όμως με συστηματική μελέτη να αρμενίζει στα πέλαγα της Αγίας Γραφής ως ότου έφτασε σε δύο συμπεράσματα: Πρώτον, ότι ενώ μέχρι τότε θεωρούσε την φράση του Παύλου «**η δικαιοσύνη του Θεού**» (Ρωμ. 1:17) να σημαίνει τη δικαιοσύνη με την οποία ο Θεός τιμωρεί τον αμαρτωλό, τελικά συνειδητοποίησε ότι αυτή είναι η δικαιοσύνη που ο Θεός δίνει στον αμαρτωλό σαν ένα δώρο σωτηρίας. Δηλαδή ο αμαρτωλός καθίσταται δίκαιος ενώπιον του Θεού, όχι με τη δική του αξία αλλά με μια δικαιοσύνη που του χαρίζει ο ίδιος ο Θεός. Είχε δίκιο ο Λούθηρος στη νέα του αυτή αντίληψη. Πράγματι το πλαίσιο στη Ρωμ. 1:17 φανερώνει το θέμα είναι το ευαγγέλιο της σωτηρίας και το πώς ο άνθρωπος θα αποκτήσει «**εκ πίστεως**» τη ζωή και την δικαιοσύνη. Αν και το συμπέρασμα του ήταν σωστό, ο Λούθηρος δεν είχε φθάσει ακόμα σε μια ολοκληρωμένη κατανόηση του θέματος. Δεύτερον, μετά από λίγα χρόνια ήρθε η ώρα να καταλάβει ότι «**πίστη**» δεν είναι απλά μια διανοητική συναίνεση στις διδασκαλίες της Εκκλησίας, όπως δίδασκε η Καθολική Εκκλησία, αλλά ότι πίστη είναι μια κατ' ουσία προσωπική εμπιστοσύνη στον Χριστό, και ότι «**η δικαιοσύνη του Θεού**» ήταν ο εκ μέρους του Θεού καταλογισμός της δικαιοσύνης του Χριστού στον αμαρτωλό. Με τον τρόπο αυτό ο Θεός αλλάζει την νομική θέση του πιστού ενώπιον του Θεού. Ο πιστεύων στον Χριστό με μια προσωπική πίστη, με ένα αίσθημα εξάρτησης από Αυτόν για την σωτηρία της ψυχής ο αμαρτωλός θεωρείται από εδώ και εις το εξής δίκαιος ενώπιον του δικαστηρίου τρόπον τινά του Θεού. Έτσι απόκτησε επιτέλους την σωτηρία, και ταυτόχρονα την βεβαιότητα της σωτηρίας, και την ειρήνη της ψυχής.

ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΣΩΤΗΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Κατά διαστήματα η Καθολική Εκκλησία εξέδιδε τα περιβόητα (και θεολογικά διαβόητα) συγχωροχάρτια. Με το ανάλογο χρηματικό αντίτιμο που πλήρωνε ένας άνθρωπος για την απόκτηση ενός τέτοιου συγχωροχαρτιού, υποτίθεται μπορούσε να εξαγοράσει την συγχώρεση των αμαρτιών του ή και να ελευθερώσει αυτοστιγμεί κάποιον πεθαμένο της οικογενείας του

από το υποτιθέμενο καθαρτήριο πυρ. Δηλαδή σωτηρία με αργύριον ή χρυσίον. Δεν ξέρω πώς η Καθολική Εκκλησία ερμήνευε τα λόγια του Πέτρου, «**εξεύροντες ότι δεν ελυτρώθητε ... δια φθαρτών, αργυρίου ή χρυσίου, αλλά δια του τιμίου αίματος του Χριστού**», αλλά σίγουρα πίστευε ότι «ο πάπας ως διάδοχος του Πέτρου» αποκλείεται να σφάλλει. Σε τέτοια ύψη ασέβειας φτάνουν εκείνοι που αβασάνιστα δέχονται την εγκυρότητα ανθρώπινων παραδόσεων χωρίς να προσέχουν τι λέει η Αγία Γραφή! Ο Λούθηρος σαν ιερέας της ενορίας της Βιττεμβέργης ήταν αναστατωμένος για το πώς οι άνθρωποι της ενορίας του αγόραζαν τα συγχωροχάρτια, που πουλούσε κάποιος παπικός απεσταλμένος ονόματι Τέτσελ, νομίζοντας ότι η σωτηρία θα μπορούσε να αγοραστεί με χρήματα, χωρίς να νοιάζονται παντελώς για την υποχρέωση της μετάνοιας, και χωρίς να υπάρχουν στη ζωή τους τέτοια σημάδια μετάνοιας. Αυτή ήταν η αφορμή που ο Λούθηρος τοιχοκόλλησε τις ενενήντα πέντε «θέσεις» του στην κύρια πύλη του ναού του κάστρου, με τις οποίες προσκαλούσε και προκάλυπτε σε δημόσια συζήτηση όποιον ήθελε να επιχειρηματολογήσει μαζί του σχετικά με την αποτελεσματικότητα των συγχωροχαρτιών να εξασφαλίσουν άφεση αμαρτιών. Ο Λούθηρος φυσικά αισθάνονταν μια βαθιά αποστροφή για αυτήν την πρακτική της Καθολικής Εκκλησίας: γι αυτόν ήταν μια απαράδεκτη εκκλησιαστική βδελυγμία. Η δική του πεποίθηση ήταν ότι ο Χριστιανισμός είναι μια θρησκεία εσωτερικής πνευματικότητας, κάτι που επηρεάζει την καρδιά με τέτοιο ουσιαστικό τρόπο που εξωτερικεύεται σε μια ζωή αγάπης και αληθινής ευσεβείας. Γι αυτόν η σωτηρία δεν προέρχονταν από τελετές, τυπικά και εκκλησιαστικά μηχανεύματα αλλά από την γνώση και εφαρμογή της ευαγγελικής αληθείας. Είχε δίκιο να πιστεύει ότι η σωτηρία και η αληθής θρησκεία δεν εξαγοράζεται στο νομισματοκοπείο, δεν επινοείται κάτω από τα ιερατικά άμφια, δεν χρήζει νομιμοποίησης από συγκλήσεις φαινομενικά σεβάσιμων συνοδικών σωμάτων, δεν εισάγεται λαθραία από την πίσω πόρτα της οποιασδήποτε σκοπιμότητας, τα κάλπικα στοιχεία της δεν μεταβάλλονται σε γνήσια με οποιασδήποτε αλημεία της παράδοσης.

Αλλά δεν ήταν μόνο σε τέτοια πρακτικά θέματα που διαφωνούσε με την Καθολική Εκκλησία: υπήρχαν και βαθιές θεολογικές διαφορές στο δόγμα της σωτηρίας. Φυσικά και το σκάνδαλο των συγχωροχαρτιών, όπως και κάθε άλλη πρακτική που αποκλίνει από το σωστό, άπτεται θεολογικών δογμάτων. Δεν υπάρχει ψαλίδι που να μπορεί να διαχωρίσει πλήρως τη θεολογία από την πρακτική ζωή: κάθε παραπάτημα στο πρώτο θα στραμπουλίξει και κάποιο πόδι στο δεύτερο. Όσον αφορά στο δόγμα της σωτηρίας, ο Λούθηρος ήταν ένθερμος ακόλουθος της θεολογίας του Αυγουστίνου, και πριν από αυτόν του Παύλου – πίστευε ότι η σωτηρία ήταν μόνο κατά χάρη. Με τη βοήθεια ενός άλλου μεταρρυθμιστή, του Μελάγχθωνος, μπόρεσε να συγκροτήσει μια πιο Χριστοκεντρική αντίληψη της χάριτος του Θεού. Επίσης η αντίληψή του για το τι ακριβώς είναι η σωζομενη πίστη για την οποία μιλάει η Γραφή πέρασε πιο αποφασιστικά σε μια πιο Χριστοκεντρική θέση. Στην επίσημη μεσαιωνική θεολογία η πίστη ήταν απλώς το να συμφωνεί κάποιος με τις διδασκαλίες της Εκκλησίας. Μέσα από τις μελέτες του όμως

σωστά διαπίστωσε ότι στην Καινή Διαθήκη, πίστη, σώζουσα πίστη, είναι εμπιστοσύνη – δηλαδή μια ζωντανή, προσωπική πεποίθηση στο Θεό, ότι Αυτός είναι ευνοϊκά διατεθειμένος απέναντί μας χάριν του Χριστού. Ο Λούθηρος υποστήριζε ότι όταν ο άνθρωπος δεχτεί τον Χριστό με αυτήν την προσωπική πίστη και εμπιστοσύνη, και εφ' όσον ο Θεός δικαιώνει τον πιστεύοντα με το να του καταλογίζει την δικαιοσύνη του Χριστού, η βεβαιότητα ότι έχει σωθεί είναι κάτι επικτό να το νοιώσει ο πιστός στη ζωή αυτή· ότι αυτή η πεποίθηση ότι ο πιστός έχει γίνει αποδεκτός εκ μέρους του Θεού και ότι ο Θεός δεν είναι πλέον οργισμένος μαζί του χάριν του Χριστού, είναι μια εμπειρία που αποτελεί την μερίδα του πιστού στη ζωή αυτή. Ένας αμαρτωλός δεν ήταν πλέον ανάγκη να αγωνίζεται να αποκτήσει αρκετή αξία, ώστε να εξασφαλίσει τελικά τη θέση του στον ουρανό· θα μπορούσε ήδη να ξέρει με βεβαιότητα ότι η θέση του ήταν εξασφαλισμένη με το τέλει έργο του Χριστού, το οποίο ο Θεός το εφαρμόζει εδώ και τώρα μέσω αυτής της ένωσης με τον Χριστό που επιτυγχάνεται με την εκκαρδίας πίστη.

Μια τέτοια κατανόηση του τρόπου σωτηρίας και της φύσεως της πίστης ερχόταν σε μετωπική σύγκρουση με τις αντιλήψεις του μεσαίωνα σχετικά με την έννοια, την φύση και την ουσία της Εκκλησίας. Κατά την παράδοση και τη διδασκαλία της Καθολικής Εκκλησίας, η Εκκλησία ήταν το κανάλι μέσω του οποίου ο Θεός μεταβίβαζε την χάρη Του. Πιο συγκεκριμένα, πιστευόταν ότι ο Θεός μεταβίβαζε την χάρη Του μέσα από το ιερατείο της Καθολικής Εκκλησίας, μέσα από τα μυστήρια του βαπτίσματος, της κοινωνίας, της μυστικής εξομολόγησης κ.ο.κ. Για τον Λούθηρο όμως, αυτή η ίδια η πίστη έφερνε την ψυχή σε άμεση σχέση με τον Χριστό και την χάρη Του. Έτσι η εκ νέου ανακάλυψη και επανεύρεση αυτής της αλήθειας στις σελίδες της Αγίας Γραφής συγκλόνιζε συθέμελα ολόκληρο το οικοδόμημα της Καθολικής Εκκλησίας. Διότι τι ανάγκη υπήρχε πλέον για την ύπαρξη του Καθολικού ιερατείου; Τι ανάγκη υπήρχε για τόσους μεσίτες, αλλά ακόμη και της μητέρας του Κυρίου ως μεσίτριας ανάμεσα στον Θεό και τους ανθρώπους, τη στιγμή που ο μόνος Μεσίτης στην Βίβλο παρουσιάζεται ο Ιησούς Χριστός και τον οποίο μπορούμε να πλησιάσουμε δια της πίστεως; Αφού μπορούμε να πλησιάσουμε κατ' ευθείαν τον Χριστό δια της πίστεως, και μάλιστα ο ίδιος μας προσκαλεί και μας ενθαρρύνει να το κάνουμε αυτό λέγοντάς μας, «**ελάτε σε Μένα...**» (Ματθ.11:28), και έτσι να λάβουμε σωτηρία και συγχώρεση αμαρτιών, οι ιερείς καθίστανται υπερπρόσθετοι και περιττοί. Αλληλένδετο με όλα αυτά είναι και το δόγμα της

χάριτος. Η έννοια της χάριτος κατά την θεολογία του Μεσαίωνα ήταν ότι αυτή είναι μια δημιουργημένη ουσία, εντός της ανθρώπινης ψυχής· ένα δώρο Θεού με το οποίο ικάνωνε κάποιον να εκτελέσει έργα δικαιοσύνης. Για την άλλη πλευρά όμως, η χάρις ήταν η εύνοια του Θεού, η θεϊκή ευδοκία, η ιδιότητα του Θεού να δειχθεί ευνοϊκά διατεθειμένος. Στην ουσία, ο Λούθηρος τώρα δίδασκε ότι η χάρις ήταν ο ίδιος ο Θεός – ο Θεός προσωπικά παρών εν Χριστώ Ιησού, γενναιόδωρος, ελεήμων και συγχωρητικός Σωτήρας, αγκαλιάζοντας τον αμαρτωλό σε μια πλήρη αποδοχή εκ μέρους Του μέσω της απόφασης του αμαρτωλού να στηριχθεί και να ακουμπήσει στην εν Χριστώ αγαθότητα του Θεού.

ΠΑΝΤΑ ΕΠΙΚΑΙΡΟ ΜΗΝΥΜΑ

Δεν πρέπει να θεωρήσουμε ότι όλα αυτά αποτελούν ιστορία και δήθεν είναι άσχετα με την δική μας εποχή. Τα δόγματα που βρέθηκαν στο επίκεντρο εκείνης της διαμάχης είναι τα θεμελιώδη δόγματα του

ευαγγελίου που αφορούν στην σωτηρία του ανθρώπου. Είναι αλήθειες που παραμένουν πάντα επίκαιρες αφού η αλήθεια είναι αιώνια και σχετική με την βασική ανάγκη της σωτηρίας του ανθρώπου σε κάθε εποχή. Η προσπάθεια του διαβόλου παραμένει πάντα να αλλοιώσει την αλήθεια και να την αποκρύψει από τη γνώση των ανθρώπων. Εάν το καταφέρει αυτό καταφέρνει να τον αποκλείσει για πάντα από την σωτηρία. Πόσο γνωστές είναι αυτές οι Βιβλικές αλήθειες στο ευρύ κοινό σήμερα; Ποιος είναι υπεύθυνος

Στην ουσία, ο Λούθηρος δίδασκε ότι η χάρις ήταν ο ίδιος ο Θεός, προσωπικά παρών εν Χριστώ Ιησού, γενναιόδωρος, ελεήμων και συγχωρητικός Σωτήρας, αγκαλιάζοντας τον αμαρτωλό σε μια πλήρη αποδοχή εκ μέρους Του μέσω της απόφασης του αμαρτωλού να στηριχθεί και να ακουμπήσει στην εν Χριστώ αγαθότητα του Θεού

γι αυτό; Όλοι ας αναλογισθούμε τις ευθύνες μας. Η υποχρέωσή μας είναι να ανοίξουμε ξανά τις γνήσιες, αρχαίες πηγές της Αγίας Γραφής. Ιδιαίτερα ας προσευχόμαστε για τους αρμόδιους. Ας εργαζόμαστε στον τομέα του ευαγγελισμού. Αγαπάμε το έθνος μας, αγαπάμε τους συνανθρώπους μας, αγαπάμε τους ηγέτες της οποιασδήποτε Εκκλησίας, έστω και αν δεν συμφωνούν θεολογικά μαζί μας και θέλουμε να γνωρίσουν την αλήθεια. Η Γραφή μιλάει κάπου για «**την αγάπη της αλήθειας**». Η πραγματική αγάπη λέει την αλήθεια· η πραγματική αγάπη δεν κρύβει την αλήθεια όσο δυσάρεστη και πικρή κι αν είναι, ή φαίνεται να είναι, σε οποιοδήποτε κατεστημένο. Ας παραμείνουμε πιστοί σε Εκείνον ενώπιον του οποίου μόνον είμαστε υπεύθυνοι.

Ο κ. Λ. Κολλάρος είναι κήρυκας του Ευαγγελίου στην Ε.Ε.Ε. Ιωαννίνων.

Ισραήλ και Εκκλησία:

σχέση παρένθεσης ή εκπλήρωσης; / 12

του Αιδ. Γεωργίου Αδάμ

Ποιος "Ισραήλ" είναι ο εκλεκτός λαός του Θεού;

Ρωμαίους 11:17-24

Το τρίτο μέρος του κεφαλαίου 11 με την αναφορά στο μπόλιασμα του Ισραήλ συχνά ερμηνεύεται πως διδάσκει ένα ξεχωριστό μέλλον για το έθνος του Ισραήλ. Θεωρείται πως η μεταφορά αυτή υπονοεί αναγκαστικά μια συλλογική πρόσληψη του Ισραήλ, κάποια μελλοντική στιγμή, όταν ο Θεός αποφασίσει.

Ωστόσο, η επιχειρηματολογία του Παύλου συγκεκριμένα παραλληλίζει την εμπειρία των πιστών από το Ισραήλ με αυτή των πιστών από τα έθνη. Οι εθνικοί τώρα «μπολιάζονται» ανάμεσα στο λαό του Θεού ώστε να λάβουν τις ευλογίες της λύτρωσης (εδ. 20). Το μπόλιασμα γίνεται όταν πιστεύουν.

Τι συμβαίνει όμως, με τους Ιουδαίους που πιστεύουν; Καθώς παρακινούνται σε ζηλοτυπία μέσω της διακονίας του αποστόλου, τι σχέση έχουν με τον αληθινό λαό του Θεού; Στην εικόνα του μπολιάσματος, δεν υπάρχει κάτι που να μας οδηγεί σε μια καθυστέρηση της συμμετοχής των Ισραηλιτών. Καθώς ένας-ένας οι Ιουδαίοι πιστεύουν, γίνονται κοινωνοί των ευλογιών της ήμερης ελιάς. Η παρούσα διακονία του ευαγγελίου είναι ο καταλύτης για τη σωτηρία των Ιουδαίων με τον ίδιο τρόπο όπως και των εθνικών. Το βασικό σημείο της εικόνας του μπολιάσματος είναι πως οι Ιουδαίοι σώζονται και περιλαμβάνονται στο λαό του Θεού, όπως και οι εθνικοί. Δεν μας αφήνει περιθώρια αυτή η εικόνα για ένα ξεχωριστό μαζικό μπόλιασμα των Ιουδαίων στο μέλλον.

Θα δούμε τώρα τα πιο σημαντικά εδάφια αυτής της περικοπής: Διότι δεν θέλω να αγνοήτε, αδελφοί, το μυστήριον τούτο, διά να μη υψηλοφρονήτε, ότι τύφλωσις κατά μέρος έγεινεν εις τον Ισραήλ, εωσού εισέλθη το πλήρωμα των εθνών, και ούτω πας ο Ισραήλ θέλει σωθή (Ρωμαίους 11:25-26α).

Αυτά τα χωρία βρίσκονται στο επίκεντρο της συζήτησης αλλά και όλων των διαφωνιών που προκύπτουν. Τρία θέματα πρέπει να συζητηθούν.

1. τύφλωσις κατά μέρος έγεινεν εις τον Ισραήλ (πώρωσις από μέρος τῶ Ισραήλ γέγονεν). Η φράση «ἀπό μέρους» συχνά ερμηνεύεται χρονικά, δηλαδή «για λίγο πώρωση έχει γίνει στον Ισραήλ». Αυτή η ερμηνεία όμως, δεν μπορεί να υποστηριχθεί. Είναι αμφίβολο αν αλλού στην Καινή Διαθήκη έχει χρονική σημασία.¹ Η φράση είτε σημαίνει «μερική πώρωση» είτε «μέρος του Ισραήλ» έχει πωρωθεί.

Οποιαδήποτε από τις δύο σημασίες ταιριάζει με την προηγούμενη συζήτηση για το υπόλοιπο του Ισραήλ που θα σωθεί. Πιθανώς ο Παύλος εννοεί πως ένα μέρος από τον Ισραήλ έχει πωρωθεί. Όπως και να έχει, η φράση «από μέρους» δεν έχει χρονική σημασία. Δεν μπορεί η φράση αυτή να αποτελέσει το ερμηνευτικό θεμέλιο για τη διδασκαλία πως το σχέδιο του Θεού είναι να η σωτηρία του έθνους του Ισραήλ συλλογικά κάποια στιγμή στο μέλλον.

2. τύφλωσις... έγεινεν... , εωσού εισέλθη το πλήρωμα των εθνών. (πώρωσις γέγονεν ἄχρις οὔ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εισέλθη). Αρχικά μπορεί να μας φανεί πως η φράση «ἄχρις οὔ» υπονοεί πως αυτή η πώρωση θα σταματήσει αφού συμπληρωθεί το πλήρωμα των εθνών. Όμως, αυτό το νόημα του ἄχρις οὔ στο 11:25 δεν είναι σωστό. Όπως θα δούμε ο όρος αυτός από μόνος του δεν μπορεί να δώσει απάντηση στο ερώτημα αν υπάρχει ένα ξεχωριστό μέλλον για το έθνος του Ισραήλ.

Η σημασία της «πώρωσης»

Επιβεβαίωση για αυτό αποτελεί η φύση της «πώρωσης». Ο Παύλος χρησιμοποιεί αυτή τη λέξη νωρίτερα στο κεφάλαιο, λέγοντας πως οι εκλεκτοί έχουν λάβει τη σωτηρία ενώ οι υπόλοιποι πωρώθηκαν: ἢ δε ἔκλογη ἐπέτυχεν· οἱ δε λοιποὶ ἐπωρώθησαν (11:7β).² Το επόμενο εδάφιο δείχνει πως η πώρωση αυτή είναι άμεσα συνδεδεμένη με την κυρίαρχη χάρη του Θεού η οποία εκλέγει κάποιους, ενώ οι λοιποὶ σκληραίνονται: καθὼς γέγραπται· ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς πνεῦμα κατανύξεως ὀφθαλμοῦ τοῦ μὴ βλέπειν καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας (11:8). Με άλλα λόγια, ο Θεός την προκαλεί.

Η ίδια ορολογία απαντάται και στο ευαγγέλιο του Ιωάννη 12:40 το οποίο εξηγεί γιατί οι Ιουδαίοι δεν πίστευαν στο Χριστό: διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσαΐας· τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ πεπόρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ νοήσωσι τῆ καρδία καὶ ἐπιστραφῶσι καὶ ἴσωμαι αὐτοῦς (Ιωάννης 12:39-40).

Επίσης, άλλες περικοπές της Καινῆς Διαθήκης χρησιμοποιούν τη λέξη «πώρωση» αναφερόμενες είτε στο ότι οι άνθρωποι σκληραίνουν μόνοι τους την καρδιά τους, είτε στο ότι ο Θεός σκληραίνει την καρδιά τους (Β' Κορ. 3:13, Μάρκος 3:5, 6:52, 8:17, Εφεσίους 4:18). Η πώρωση των Ισραηλιτών είναι

παρόμοια με την πώρωση της καρδιάς του Φαράω στην Έξοδο, μια πώρωση που άλλοτε αποδίδεται στο Θεό κι άλλοτε στο Φαράω.

Η «πώρωση» οφείλεται στο μυστήριο της χάρις και της εκλογής του Θεού. Αυτό που έχει σημασία για το θέμα που εξετάζουμε, είναι η εξής διαπίστωση: Εφόσον η «πώρωση» και η «εκλογή» πάντα ήταν μέρος του μυστηρίου του σχεδίου του Θεού, είναι δύσκολο να συμπεράνει κάποιος πώς αυτό κάποια στιγμή θα σταματήσει.

Επίσης τα δύο συγκεκριμένα εδάφια (11:25-26) δεν λένε πως σε κάποιο σημείο η πώρωση στον Ισραήλ θα σταματήσει. Αντίθετα μάλιστα, το κείμενο βεβαιώνει πως η πώρωση θα συνεχίζεται σε όλη την παρούσα περίοδο.

Η σημασία του «ἄχρις οὗ»

Τι θα συμβεί όμως, στο μέλλον; Δε λέει ο Παύλος πως η πώρωση θα συνεχίσει «μέχρι» (ἄχρις οὗ) ένα ορισμένο χρονικό σημείο; Αυτή η δήλωση δεν υπονοεί κάποιο τέλος στην πώρωση; Η απάντηση είναι πολύ σημαντική, για αυτό πρέπει να την προσέξουμε ιδιαίτερα.

Η φράση σαφώς δείχνει προς κάποιο τέλος. Όμως, δεν καθορίζει το τι πρόκειται να συμβεί μετά τον τερματισμό. Σε πολλές περιπτώσεις δείχνει τον τερματισμό, όχι όμως το τι θα συμβεί μετά και σίγουρα δεν υπονοεί πως μετά τον τερματισμό η προηγούμενη κατάσταση θα αντιστραφεί.

Για παράδειγμα, γράφει στις Πράξεις 22:4 όπου ο Παύλος απολογείται: ὅς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου δεσμεύων καὶ παραδιδούς εἰς φυλακὰς ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. Δεν εννοεί πως ο διωγμός που έκανε ο Παύλος σταμάτησε ή διακόπηκε μετά το θάνατο των χριστιανών. Αυτό που εννοεί είναι πως τους καταδίωκε ως το τερματικό σημείο, τον θάνατο.

Στην Εβραϊούς 4:12 διαβάζουμε, Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἐνεργῆς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας. Η σημασία του «μέχρι» δεν είναι πως αφού ο Λόγος του Θεού μας διαπερνά μέχρι εκεί που χωρίζεται η ψυχή από το πνεύμα και μετά η εισχώρηση του Λόγου του Θεού σταματά. Η εισχώρηση συνεχίζεται όσο πιο βαθειά γίνεται. Αυτό είναι το νόημα.

Η χρήση της φράσης ἄχρις οὗ σε εσχατολογικά θέματα έχει επίσης «τερματικό» χαρακτήρα. Δηλαδή δείχνει αυτό που πρέπει να γίνεται ή να συνεχίζεται ως κάποιο ύστατο σημείο, χωρίς να προϋποθέτει την αντιστροφή της κατάστασης στη συνέχεια.

Σύμφωνα με το Α΄ Κορινθίους 11:26, η χριστιανική κοινότητα πρέπει να καταγγέλλει το θάνατο του Κυρίου ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. Το βασικό σημείο δεν είναι πως μετά θα σταματήσει, αλλά πως η τελετή αυτή πρέπει να συνεχίζεται ως τότε. Στο Ματθαίο 24:38 οι άνθρωποι που ζούσαν τις μέρες του Νώε έτρωγαν κι έπιναν, ἄχρι ἥς ἡμέρας εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν. Δεν μας το λέει για να μας εξηγήσει πως ήρθε μια μέρα όπου οι άνθρωποι σταμάτησαν να τρώνε και να πίνουν, αλλά για να δώσει έμφαση πως

συνέχιζαν να τρώνε ως την έσχατη εκείνη μέρα. Στο Α΄ Κορινθίους 15:25 ο Παύλος διδάσκει πως ο Χριστός πρέπει να βασιλεύει ἄχρις οὗ ἂν θῆ πάντας τοὺς ἐχθρούς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Δεν διδάσκει πως θα έρθει κάποια μέρα που ο Χριστός δε θα βασιλεύει, αλλά πως πρέπει να συνεχίσει να βασιλεύει ο Χριστός μέχρι να υποταχθεί κι ο τελευταίος εχθρός.

Με τον ίδιο τρόπο, λοιπόν, το Ρωμαίους 11:25 όταν γράφει, πώρωσις γέγονεν ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ εννοεί ένα εσχατολογικό τερματισμό. Δηλαδή, κατά τη διάρκεια της παρούσας εποχής, μέχρι το δεύτερο ερχομό του Χριστού, η πώρωση θα συνεχίζεται σε ένα μέρος του Ισραήλ. Δεν εννοεί όμως, πως μετά τον τερματισμό αυτό θα υπάρξει μια νέα αρχή. Εννοεί τη συνέχιση της ίδιας κατάστασης ως το τέρμα του χρόνου.

Η φράση ἄχρις οὗ δεν μας παραπέμπει σε μια επόμενη χρονική περίοδο όπου η από μέρους πώρωση του Ισραήλ θα έχει αρθεί. Δεν μας κατευθύνει από μόνη της τουλάχιστον στη σκέψη πως ο Θεός στο μέλλον θα σχετιστεί με τον Ισραήλ με ένα διαφορετικό τρόπο.

Με όλα αυτά στο μυαλό μας, μπορούμε να στραφούμε στο πολύ σημαντικό τμήμα του εδαφίου 11:26. Αν δεν υπάρχει ξεκάθαρη αναφορά για ένα διακριτό μέλλον του Ισραήλ στο εδάφιο 25 είτε με βάση το «από μέρους» είτε με βάση το «ἄχρις οὗ», τότε η βάση τέτοια μπορεί να βρεθεί μόνο στο εδάφιο 26α.

3. και οὕτω πας ο Ισραήλ θέλει σωθῆ (καὶ οὕτω πᾶς Ἰσραήλ σωθήσεται). Το ερώτημα είναι αν το έθνος του Ισραήλ έχει κάποιο μέλλον διαφορετικό από αυτό που ζει τώρα, την εποχή που κηρύττεται το ευαγγέλιο. Οι Ιουδαίοι σώζονται και συνεχίζουν να σώζονται σε όλη τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Μήπως όμως το χωρίο 11:26 μιλάει για μια πολύ ξεχωριστή διακονία του Θεού ανάμεσα στους Εβραίους, με την οποία θα μεταστραφούν στο Χριστό, και αυτή η διακονία θα λάβει χώρα αμέσως πριν και σε συνδυασμό με τη δεύτερη έλευση του Χριστού;

Η σημασία του «καὶ οὕτω»

Να ξεκαθαρίσουμε πως η φράση «καὶ οὕτω» δε σημαίνει «και τότε». Δεν είναι χρονική δηλαδή. Δηλαδή δεν εννοεί το εδάφιο πως πώρωση έχει συμβεί σε ένα μέρος του Ισραήλ, «μέχρι» το πλήρωμα των εθνῶν να συμπληρωθεί, «και τότε» ὅλος ο Ισραήλ θα σωθεί. Μια τέτοια ερμηνεία βέβαια, συνηγορεί υπέρ της άποψης πως θα υπάρξει ένα ξεχωριστό μέλλον για το έθνος του Ισραήλ, καθώς η παρούσα «πώρωση» αντιδιαστέλλεται με μια μελλοντική σωτηρία.

Η φράση «καὶ οὕτω» σημαίνει «με τον ίδιο τρόπο». Περίπου 205 φορές απαντάται στην Καινή Διαθήκη και ούτε μία φορά δεν έχει χρονική σημασία.³ Θα μπορούσε να είχε γράψει ο Παύλος με περισσή ευκολία «και τότε». Επέλεξε όμως τη φράση «καὶ οὕτω». Η σημασία, λοιπόν, είναι πως με τον ίδιο τρόπο, με τον τρόπο που έχει προηγουμένως περιγραφεί, ο Ισραήλ θα σωθεί.

Δεν μας κατευθύνει η φράση «καὶ οὕτω» να ψάξουμε στο μέλλον πέρα/μετά από το «πλήρωμα

των εθνών». Αντίθετα, στρέφει την προσοχή μας στο παρελθόν. Μας θυμίζει τον εκπληκτικό τρόπο σώζονται οι Ιουδαίοι. Πρώτα οι υποσχέσεις και ο Μεσσίας δόθηκαν στον Ισραήλ. Στη συνέχεια, σύμφωνα με το «μυστήριο» του Θεού ο Ισραήλ απέρριψε τον Μεσσία και αποκόπηκε από τα προνόμια που είχε. Ως αποτέλεσμα ο Μεσσίας κηρύχθηκε στα έθνη. Τα έθνη απέκτησαν διά της πίστης αυτό που δεν μπορούσε ο Ισραήλ να βρει, επειδή το έψαχνε με τη σαρκική του δύναμη. Μπερδεμένοι κι απογοητευμένοι καθώς βλέπουν τις ευλογίες να δίνονται στους εθνικούς, παρακινούνται σε ζηλοτυπία.

Μετανοούν, πιστεύουν και γίνονται κοινωνοί των ευλογιών που αρχικά είχαν δοθεί στους ίδιους.

«Καί οὕτω» διαμέσου αυτής της εκπληκτικής διαδικασίας, η οποία θα συνεχιστεί σε όλη την περίοδο αυτή «ἄχρις οὗ» συμπληρωθεί το πλήρωμα των εθνών, «πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται».

Η σημασία του «πᾶς Ἰσραὴλ»

Τουλάχιστον πέντε διαφορετικές επιλογές έχουν προταθεί. «Ὅλος ο Ισραήλ» μπορεί να είναι (1) όλοι οι κατά σάρκα απόγονοι του Αβραάμ, (2) όλοι οι κατά σάρκα απόγονοι του Αβραάμ που θα ζουν όταν ο Θεός ξεκινήσει αυτό το ειδικό έργο ανάμεσα στους Ιουδαίους, (3) η μεγάλη πλειοψηφία των Ιουδαίων που θα ζουν όταν αυτό το έργο θα ξεκινήσει (4) οι Ισραηλίτες που τους έχει εκλέξει ο Θεός μέσα από την κοινότητα του Ισραήλ, ή (5) όλοι οι Ιουδαίοι και οι εθνικοί που μαζί αποτελούν την Εκκλησία του Χριστού, τον Ισραήλ του Θεού.

Εφόσον η Αγία Γραφή δε μας μιλά για μια δεύτερη «μετά θάνατο» ευκαιρία μετάνοιας, νομίζουμε πως η ιδέα ότι θα σωθούν όλοι οι κατά σάρκα απόγονοι του Αβραάμ, πρέπει να απορριφθεί. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται από τη φράση πάντες οι εκ του Ισραήλ δεν είναι οἱ Ισραὴλ (Ρωμ. 9:6).

Πιθανώς η πιο δημοφιλής άποψη είναι πως «ὅλος ο Ισραήλ» αναφέρεται στη μεγάλη πλειοψηφία των Ιουδαίων που θα ζουν όταν η πώρωση σε ένα μέρος του Ισραήλ θα αρθεί. Με τη φράση «πᾶς Ἰσραὴλ» εννοείται το έθνος στο σύνολό του, χωρίς αυτό να συμπεριλαμβάνει κάθε ένα Ισραηλίτη απαραίτητα.⁴ «Πας» λοιπόν, σημαίνει «οι περισσότεροι».

Νομίζουμε πως αυτό δεν συνάδει με τα όσα αναφέραμε νωρίτερα για την «πώρωση» και τη θεολογική της σημασία. Στο 11:7-8 γράφει, Τι λοιπόν; Ο Ισραήλ δεν επέτυχεν εκείνο το οποίο ζητεί, οι εκλεκτοί όμως επέτυχον· οι δε λοιποὶ ετυφλώθησαν, καθώς είναι γεγραμμένον· Ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ο Θεός

πνεῦμα νουσταγμού, οφθαλμούς διὰ να μη βλέπωσι καὶ ὦτα διὰ να μη ακούωσιν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. Εφόσον, όμως, έρθει μια μέρα που η πώρωση αυτή «αρθεί», μια μέρα που θα σταματήσει να ισχύει, τότε «κάθε» Ισραηλίτης θα σωθεί, όχι απλά οι περισσότεροι!

Σημαίνει μήπως τότε πως θα έρθει μια μέρα που όντως κάθε ένας Ισραηλίτης που βρίσκεται «εν ζώῃ» θα σωθεί; Μια τέτοια ερμηνεία μπερδεύει τα πράγματα ακόμη περισσότερο. Ο Θεός σώζει άτομα

τα οποία ανήκουν σε μια οργανωμένη κοινότητα με την οποία ο Θεός έχει συνάψει διαθήκη. Αυτός ο διαχωρισμός φαίνεται ανάμεσα στον Ισαάκ και τον Ισμαήλ (Ρωμ. 9:6-9), ανάμεσα στον Ιακώβ και τον Ησαΐ (Ρωμ. 9:10-11), ανάμεσα σε αυτούς που γλίτωσαν και αυτούς που χάθηκαν γύρω από το χρυσό μοσχάρι τον καιρό του Μωυσή (Ρωμ. 9:14-16,

το οποίο αναφέρει το Έξοδος 33:19), ανάμεσα στο πιστό υπόλοιπο τον καιρό του Ηλία (Ρωμ. 11:2-4), ανάμεσα στους φίλους και τους εχθρούς του Δαβίδ (Ρωμ. 11:9-10), ανάμεσα σε πιστούς και απειθείς τις μέρες του Ησαΐα (Ησαΐας 9:29, 11:8), ανάμεσα στους σωσμένους και τους μη σωσμένους στον Ισραήλ την παρούσα περίοδο (Ρωμ. 11:5, 7).

Ένα άλλο πρόβλημα που εγείρεται όταν «πᾶς Ἰσραὴλ» σημαίνει κάθε ένας Ισραηλίτης κάποια στιγμή στο μέλλον είναι το εξής. Ποιος ακριβώς μπορεί να συμπεριληφθεί στο «πας»; Αν, για χάρη του επιχειρήματος, θεωρήσουμε πως σε όλο το κεφάλαιο ο Ιουδαίος ορίζεται μόνο φυλετικά (κατά σάρκα απόγονος), αυτό δημιουργεί περαιτέρω προβλήματα.

Στην Παλαιά Διαθήκη το να είναι κάποιος «κατά σάρκα» απόγονος δεν ήταν το ύψιστο κριτήριο συμμετοχής στη διαθήκη. Η περιτομή καθιστούσε κάποιον από ξένο, Ισραηλίτη: Και εάν τις ξένος, παροικῶν μετὰ σου, θέλη να κάμη το πάσχα εἰς τον Κύριον, ας περιτμηθῶσι πάντα τα αρσενικά αὐτοῦ, καὶ τότε ας πλησιάσῃ διὰ να κάμη αὐτό· καὶ θέλει εἶσθαι ὡς ο αὐτόχθων τῆς γῆς· διότι οὐδεὶς ἀπερίτμητος

θέλει φάγει ἀπ' αὐτοῦ (Έξοδος 12:48). Όταν ο Θεός ξεχώριζε τον Αβραάμ ως όργανο ευλογίας του στα έθνη, έκανε ξεκάθαρο πως κάθε εθνικός μπορεί να συμμετάσχει στη διαθήκη αυτή (Γένεση 17:12-13). Εξάλλου δεν υπήρχε νόμος που να απαγορεύει το γάμο π.χ. ενός Αιγυπτίου προσήλυτου με μια Ασσύρια προσήλυτη. Ο απόγονος μιας τέτοιας ένωσης θεωρείτο πλήρως Ισραηλίτης. Από την άλλη μεριά, ένας κατά σάρκα απόγονος μπορούσε να αποκλειστεί από τη διαθήκη επειδή την είχε παραβεί (Γένεση 17:14). Για αυτούς τους λόγους, λοιπόν, το ποιος ήταν και είναι «Ισραηλίτης» δεν μπορεί να ορισθεί μόνο

Η παρούσα διακονία του ευαγγελίου είναι ο καταλύτης για τη σωτηρία των Ιουδαίων με τον ίδιο τρόπο όπως και των εθνικών. Το βασικό σημείο της εικόνας του μπολιάσματος είναι πως οι Ιουδαίοι σώζονται και περιλαμβάνονται στο λαό του Θεού, όπως και οι εθνικοί

Η φράση «πᾶς Ἰσραὴλ» συμπεριλαμβάνει όλους τους πιστούς του Θεού είτε προέρχονται από τον Ισραήλ, είτε από τα έθνη, τους οποίους η κυρίαρχη χάρη του Θεού έχει εκλέξει, αγγίξει, και σώσει

εθνικά ή φυλετικά.

Έστω ότι ξεπερνάμε αυτή τη δυσκολία. Όμως κι αν ακόμη είναι αλήθεια πως όλοι όσοι ταυτίζονται με τον Ιουδαϊσμό μια μέρα θα σωθούν, δε θα έπρεπε αυτό να αλλάξει την άποψή μας για τον ευαγγελισμό; Αν κάποιο πρόσωπο απορρίψει το ευαγγέλιο, δεν πρέπει να τον ενθαρρύνουμε να προσκολληθεί στον Ιουδαϊσμό ως εναλλακτική λύση; Αν πειστεί να κάνει ένα τέτοιο βήμα, δε θα πρέπει να τον βεβαιώσουμε πως αν ζει, την εποχή που θα αρθεί η «πώρωση» τότε θα σωθεί; Τέλος, εφόσον ο καιρός είναι «εγγύς» δεν πρέπει οι χριστιανοί να ενθαρρύνουν όσο είναι δυνατόν περισσότερους εθνικούς να γίνουν Ιουδαίοι, εφόσον δεν είναι πρόθυμοι να γίνουν χριστιανοί;

Κι αν ακόμη μια μέρα όλοι όσοι είναι Ιουδαίοι, σωθούν, και αν είναι δυνατό κάποιος να προσηλυτιστεί στον Ιουδαϊσμό, δεν θα έπρεπε αυτή η μέθοδος να θεωρηθεί ως ένας δεύτερος δρόμος για τη σωτηρία; Το λιγότερο που κάποιος χριστιανός πρέπει να κάνει, είναι να χαρεί κάθε φορά που ένας προσήλυτος ασπάζεται τον Ιουδαϊσμό, εξαιτίας της προσδοκίας για τη μελλοντική σωτηρία που αυτή η μεταστροφή θα επιφύλασσε!

Συμπεραίνουμε λοιπόν, πως αν η ερμηνεία της φράσης «πᾶς Ἰσραὴλ» είναι κάθε φυσικός απόγονος του έθνους του Ισραήλ,

δημιουργούνται σοβαρά ερμηνευτικά προβλήματα. Μια τέτοια ερμηνεία παραβλέπει τον βιβλικό ορισμό του Ισραήλ (βλέπε προηγούμενα άρθρα) και αντικρούει στην αλήθεια πως ο Θεός δεν εγγυάται ποτέ τη σωτηρία ενός ατόμου αν αυτό το άτομο πληροί εξωτερικές προϋποθέσεις. Αυτές οι δυσκολίες λοιπόν, δεν επιτρέπουν να ταυτίσουμε τη φράση «πᾶς Ἰσραὴλ» στο 11:26 με όλους τους κατά σάρκα απογόνους του Αβραάμ που θα ζουν στο μέλλον, όταν η πώρωση από μέρους θα αρθεί.

Ποιοι λοιπόν, θα αποτελούν «όλο τον Ισραήλ» ο οποίος θα σωθεί. Μήπως αυτό αφορά όλη την Εκκλησία, η οποία περιλαμβάνει όλους τους πιστούς εξ' Ιουδαίων και εξ' εθνών; Ή μήπως αναφέρεται στους «εκλεκτούς» των Ιουδαίων που θα σωθούν; Στο πλαίσιο των κεφαλαίων 9-11 και οι δυο επιλογές μπορούν να σταθούν.

Αν η δεύτερη επιλογή είναι σωστή (η εκλογή ορισμένων από τον Ισραήλ και η παράλληλη πώρωση των υπόλοιπων), τότε το «μυστήριο» του εδαφίου 25 γίνεται πιο κατανοητό: Διότι δεν θέλω να αγνοήτε, αδελφοί, το μυστήριο τούτο, διά να μη υψηλοφρονήτε, ότι τύφλωσις κατά μέρος έγεινεν εις τον Ισραήλ, εωσού εισέλθη το πλήρωμα των εθνών. Το μυστήριο είναι ότι μέρος του Ισραήλ έχει πωρωθεί, ενώ το υπόλοιπο θα σωθεί. Μάλιστα αυτό είναι ενέργεια του ίδιου του Θεού σύμφωνα με το εδάφιο 8, καθώς είναι γεγραμμένον: Έδωκεν εις αυτούς ο Θεός πνεύμα νυσταγμού, οφθαλμούς διά να μη βλέπωσι και ώτα διά να μη ακούωσιν, έως της σήμερον ημέρας. Αυτές οι έννοιες παραμένουν ένα μυστήριο της χάριτος του Θεού. Κανείς δεν μπορεί να το κατανοήσει

πλήρως. Παραμένει μέρος των βουλών του Θεού και καθρεπτίζει την κυριαρχία Του, παράλληλα (και ασυμφιλίωτα στον ανθρώπινο νου) με τη δική μας ατομική ευθύνη.

Υπό το φως των προηγούμενων λοιπόν, καταλήγουμε στο εξής συμπέρασμα: η φράση «πᾶς Ἰσραὴλ» συμπεριλαμβάνει όλους τους πιστούς του Θεού είτε προέρχονται από τον Ισραήλ, είτε από τα έθνη, τους οποίους η κυρίαρχη χάρις του Θεού έχει εκλέξει, αγγίζει, και σώσει.

Το πρώτο εμπόδιο που πρέπει να ξεπεραστεί είναι η διπλή σημασία της λέξης «Ισραήλ» στην ίδια περικοπή: Διότι δεν θέλω να αγνοήτε, αδελφοί, το μυστήριο τούτο, διά να μη υψηλοφρονήτε, ότι τύφλωσις κατά μέρος έγεινεν εις τον Ισραήλ, εωσού εισέλθη το πλήρωμα των εθνών, και ούτως ο Ισραήλ θέλει σωθή. Αυτό όμως, δεν αποτελεί πρόβλημα. Ήδη στο 9:6 έχουμε διαβάσει, πάντες οι εκ του Ισραήλ δεν είναι ούτοι Ισραήλ.

Η βασική απόδειξη για αυτή την άποψη είναι το εδάφιο 11:25. Λέει ο Παύλος πως πώρωση έχει συμβεί σε ένα μέρος του Ισραήλ μέχρι να «εισέλθει» το πλήρωμα των εθνών και με αυτόν τον ίδιο τρόπο, «όλος ο Ισραήλ» θα σωθεί. Το «πλήρωμα των εθνών»

σημαίνει τον πλήρη αριθμό των πιστών ανθρώπων που θα σωθούν από όλα τα έθνη του κόσμου.

Σε τι όμως, θα «εισέλθει» το πλήρωμα των πιστών από τα έθνη; Η απάντηση είναι αναπόφευκτη! Στον Ισραήλ!!! Οι εθνικοί πιστοί εισέρχονται στον Ισραήλ. Αυτό είναι το κεντρικό σημείο της προηγούμενης παραγράφου του κεφαλαίου 11. Οι εθνικοί έχουν μολοιστεί στον Ισραήλ του Θεού (11:17). Έχουν

καταστεί πρόσθετα κλαδιά, ενωμένα με το αρχικό, το οποίο δεν είναι άλλο από τον Ισραήλ. Ως συνέπεια, η εξ' εθνών κοινότητα «συγκοινωνεί» με τη ρίζα της ήμερης ελιάς η οποία είναι ο Ισραήλ (11:17). Οι εξ' εθνών πιστοί έχουν γίνει Ισραηλίτες.

Αυτό συνάδει με το τα τέκνα του Αβραάμ δεν είναι οι κατά σάρκα απόγονοι, αλλά οι πνευματικοί απόγονοι, τα παιδιά «της πίστης» (Ρωμαίους 4:11-12).

Η ίδια σκέψη, βρίσκεται και στην προς Εφεσίους. Οι εθνικοί κάποτε ήταν «εν τω καιρώ εκείνω χωρίς Χριστού, απηλλοτριωμένοι από της πολιτείας του Ισραήλ» (Εφεσίους 2:12). Τώρα όμως, αυτοί οι εθνικοί έχουν γίνει συγκληρονόμοι, σύσσωμοι και συμμετοχοί, με τον Ισραήλ στις υποσχέσεις του Θεού (Εφεσίους 3:6). Η συμμετοχή των εθνικών στον Ισραήλ είναι η άλλη πλευρά του μυστηρίου για το οποίο ο Παύλος μιλά (Εφεσίους 3:3).

Σε αυτό το πλαίσιο η φράση «πᾶς Ἰσραὴλ» αποκτά τον τελικό ορισμό της: είναι το πλήρες σώμα όλοι οι πιστοί εξ' Ιουδαίων και εξ' εθνών. Είναι η ίδια ομάδα την οποία ο Παύλος αποκαλεί, «Ισραήλ του Θεού» στη Γαλάτες 6:16.

Κλείνουμε με την εξής σκέψη. Ακόμη κι αν κάποιος διαφωνήσει με τα παραπάνω, νομίζουμε πως θα

**Η κυρίαρχη χάρις του εργάζεται.
Ο Θεός θα σώζει σε κάθε γενιά «τινές»
από τον Ισραήλ. Αυτοί όμως, θα
ενώνονται με ένα μεγάλο πλήθος από
κάθε φυλή και γλώσσα και λαό και
έθνος. Επειδή, απ' αυτόν, και διαμέσου
αυτού, και σ' αυτόν είναι τα πάντα·
σ' αυτόν ανήκει η δόξα στους αιώνες**

συμφωνήσει με το εξής: Τίποτα στο Ρωμαίους 11 δεν αναφέρεται για τη δημιουργία ενός επίγειου Δαβιδικού βασιλείου, ή για μια επιστροφή στη Βιβλική γη της Παλαιστίνης, ή για τη δημιουργία ενός σύγχρονου κράτος για το Ισραήλ, ή για τη δημιουργία μιας εκκλησίας αποτελούμενης από Ιουδαίους χριστιανούς ξεχωρισμένους από τους χριστιανούς εξ' εθνών.⁵

Το αντίθετο συμβαίνει. Ο επαναπροσδιορισμένος Ισραήλ του Θεού περιλαμβάνει Ιουδαίους και εθνικούς σε ένα σώμα. Όσον αφορά δε τον ευαγγελισμό των Εβραίων, είναι σημαντικό οι Εβραίοι χριστιανοί να αναγνωρίσουν πως η κοινωνία τους με τους εξ' εθνών πιστούς οδηγεί τους συμπατριώτες τους σε περαιτέρω «ζηλοτυπία». Εξίσου σημαντικό είναι οι εξ' εθνών πιστοί (όλοι εμείς που δεν είμαστε φυσικοί

απόγονοι του Αβραάμ) να επιζητούμε την κοινωνία των Εβραίων χριστιανών γιατί αυτό εμπλουτίζει την πίστη μας πολύ περισσότερο από όσο φανταζόμαστε.

Δόξα στο Θεό για όλα αυτά λοιπόν (Ρωμ. 11:33-35)! Η σωτηρία είναι του Κυρίου. Η κυρίαρχη χάρη του εργάζεται. Ο Θεός θα σώζει σε κάθε γενιά «τινές» από τον Ισραήλ. Αυτοί όμως, θα ενώνονται με ένα μεγάλο πλήθος από κάθε φυλή και γλώσσα και λαό και έθνος. Επειδή, απ' αυτόν, και διαμέσου αυτού, και σ' αυτόν είναι τα πάντα· σ' αυτόν ανήκει η δόξα στους αιώνες. Αμήν (Ρωμ. 11:36).

ΤΕΛΟΣ

Ο αδ. Γ. Αδάμ είναι ποιμένας της Β' Ε.Ε.Ε. Αθηνών.

Υποσημειώσεις

1. William F. Arndt και F. Wilbur Gingrich, A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature (Chicago: University of Chicago Press, 1957), σελ. 507. Οι συγγραφείς του λεξικού θεωρούν πως ίσως (αν και αυτό θεωρείται απίθανο) να υπάρχει χρονική σημασία στη φράση «από μέρους» στο Ρωμαίους 15:24.
2. Υποστηρίζει το επιχείρημά του χρησιμοποιώντας στο επόμενο εδάφιο το 11:8 μια αναφορά από το Δευτερονόμιο 29:4, την οποία και αλλάζει (!): καθώς γέγραπται • ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν καὶ ὠτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.
3. William F. Arndt και F. Wilbur Gingrich, A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature, σελ. 602.
4. Η άποψη αυτή υποστηρίζεται από τον Leon Morris, The Epistle to the Romans, σελ. 420 και από τον James Dunn, Romans 9-16, σελ. 681.
5. F.F. Bruce, The Epistle of Paul to the Romans, σελ. 221, C.E.B. Cranfield, A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Romans, I.C.C. (Edinburgh: T. & T. Clark, 1975, 1979), σελ. 579.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ

Ειδοποιούνται οι αγαπητοί συνδρομητές του “ΑΣΤΕΡΟΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ”
να εξοφλήσουν τη συνδρομή τους.

**Με κατάθεση στον αριθμό Λογαριασμού Τραπέζης ALPHA
149-00-2786-004611 (Ιωάννης Εμμανουήλ)
IBAN: GR53 0140 1490 0278 6004 611 - SWIFT Τραπέζης (BIC): CRBAGRAAXX**

ή με ταχυδρομική επιταγή ή στους κατά τόπους αντιπροσώπους.

*Προσοχή!!! Μην αμελήσετε να δώσετε στην τράπεζα το ονοματεπώνυμό σας
ώστε να ενημερωθεί το αρχείο μας.*

Οι συνδρομές για το έτος 2008 παραμένουν οι ίδιες:

Ελλάδα και Κύπρος: 10 €

Οι συνδρομές του εξωτερικού: Χώρες Ευρωπαϊκής Ενώσεως: 26 €,
ΗΠΑ: 30 δολάρια ΗΠΑ, Καναδάς, Αυστραλία: 40 δολάρια Καναδά ή Αυστραλίας
ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕ ΘΕΡΜΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ ΜΑΣ ΝΑ ΑΠΟΣΤΕΙΛΟΥΝ ΤΟ ΣΥΝΤΟΜΟΤΕΡΟ ΤΙΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ ΤΟΥΣ

Οικογενειακός & Κοινωνικός Κώδικας

του αιδ. Στ. Δεληγιάννη

Εφεσίους 5:21 - 6:9

Πάνω στο θεμέλιο λίθο του Εφес. 1:9-10,¹ που ξεκίνησε ο Παύλος να οικοδομεί όλη τη συλλογιστική, επιχειρημα και δομή της προς Εφεσίους επιστολής, δηλ. στο έργο της ενότητας και συμφιλίωσης που ο Θεός επιφέρει μέσω του Χριστού, του σταυρού και της ανάστασής Του στο σύμπαν και τον πεσμένο κόσμο, και αφού αναφέρθηκε αρχικά στην Εκκλησία ως τη νέα ανθρωπότητα και (ένα) σώμα του Χριστού (2:11-4:16), συνεχίζει τώρα στρεφόμενος στο πώς ο Χριστός και το μοναδικό έργο Του αγγίζουν το γάμο, την οικογένεια και την κοινωνία.

Το τμήμα αυτό, που σύμφωνα με το ερμηνευτικό υπόμνημα του Οικουμένου επιγράφεται «*Διατάξεις οικειακών καθηκόντων αρχομένων και άρχουσιν κατά Χριστόν*», πρόγευση και σύνοψη του οποίου βρίσκεται στη φράση του εδ. 21: «*ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ*», αποτελεί σύνολο προτροπών που αφορούν τις οικογενειακές και κοινωνικές εκδηλώσεις του «καινού ανθρώπου»,² και παράλληλα, συνέχεια του πρακτικού μέρους που έχει ξεκινήσει από το 4:1.

Η συγκεκριμένη περικοπή έρχεται αφενός να υπενθυμίσει και να θέσει σε μία ιδιαίτερη διάσταση τις σχέσεις εντός της οικογένειας (γάμος, γονείς-παιδιά), αναβαπτίζοντάς τις στο πλαίσιο της διαθηκικής σχέσης Χριστού-Εκκλησίας, ενώ, αφετέρου να αποτελέσει ακόμη ένα βήμα και λιθαράκι προς την κορύφωση της επιστολής στο 6:10-20 με τον πνευματικό πόλεμο των πιστών, υποδηλώνοντας με αυτό τον τρόπο τις πνευματικές υπερκόσμιες διαστάσεις που λαμβάνει η ζωή των Χριστιανών μέσα στον κόσμο και την ανθρωπινή κοινωνία.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ (5:22-6:4)

Το λυτρωτικό έργο του Χριστού, ο θάνατος, η ανάσταση και η ενθρόνισή Του, έρχεται να φέρει συμφιλίωση, ειρήνη, αποκατάσταση και ενότητα στο γάμο, τον πρώτο θείο θεσμό που γνώρισε η ανθρω-

πότητα, και στην *οικογένεια*, τα οποία ήταν αυτά που και πρώτα βρέθηκαν στο στόχαστρο του διαβόλου και της αμαρτίας.³

A. Γάμος (5:22-33): Ως προς το γάμο, η σχέση Χριστού-Εκκλησίας γίνεται το θείο μοντέλο/ υπόδειγμα για τη σχέση του (Χριστιανού) ζευγαριού, κατά το πρότυπο της σχέσης του Γιάχβε με το λαό Του Ισραήλ στην Παλαιά Διαθήκη.⁴ Το αποκαλυμμένο μυστήριο της διαθηκικής σχέσης αγάπης και ενότητας Χριστού-Εκκλησίας, γίνεται το ύψιστο μοντέλο αγάπης, ενότητας και πιστότητας σε ολόκληρο τον κόσμο και ιδιαίτερα στο Χριστιανό ζευγάρι. Ο Χριστός εκπλήρωσε πνευματικά και στην εντέλεια, στη σχέση του με την Εκκλησία, το Γεν. 2:23-24⁵ και τώρα προσφέρει αυτή τη σχέση προς

τα Χριστιανά ζευγάρια ως υπόδειγμα αγάπης και ενότητας της νέας δημιουργίας που ο ίδιος πραγματοποίησε με το θάνατο και την ανάστασή Του. Στην αποτυχία του Αδάμ και της Εύας να προσφέρουν τους εαυτούς τους ως υπόδειγμα αγάπης και ενότητας προς τους φυσικούς απογόνους τους, ο Χριστός και η Εκκλησία Του, αντίθετα, το κάνουν προς τους

Το αποκαλυμμένο μυστήριο της διαθηκικής σχέσης αγάπης και ενότητας Χριστού-Εκκλησίας, γίνεται το ύψιστο μοντέλο αγάπης, ενότητας και πιστότητας σε ολόκληρο τον κόσμο και ιδιαίτερα στο Χριστιανό ζευγάρι

πνευματικούς απογόνους τους. Ο άντρας και η γυναίκα καλούνται, σύμφωνα με τη θεία θεσμοθετημένη τάξη και το πρότυπο της σχέσης Χριστού-Εκκλησίας, μέσα από τη σχέση αγάπης-υποταγής αντίστοιχα μεταξύ τους να αντικατοπτρίζουν το θείο υπόδειγμα αγάπης-υποταγής μεταξύ Χριστού-Εκκλησίας, προκειμένου να γίνονται στη συνέχεια οι ίδιοι ένα θετικό υπόδειγμα αγάπης, φροντίδας και ενότητας προς τα παιδιά τους.⁶

B. Οικογένεια (6:1-4): Με τον ίδιο τρόπο που ο θεσμός του γάμου τιμάται και υψώνεται από τον απ. Παύλο, έτσι, στη συνέχεια της περικοπής και επί τη βάσει των ιερών Γραφών που ο απόστολος επικαλείται, και η οικογένεια και η οικογενειακή ζωή (Εξοδ. 20:12, Δευτ. 5:16, 22:7).

Ο απ. Παύλος βλέπει και προσεγγίζει την οικογένεια και την οικογενειακή ζωή (όπως προηγούμενα και το θεσμό του γάμου) μέσα από το πρίσμα της θείας

θεσμοθετημένης διαθηκικής σχέσης, η οποία χαρακτηρίζεται, – όπως και κάθε άλλη διαθηκική σχέση στη Γραφή –, από τη διπλή διάσταση της υποχρέωσης (θεία εντολή/ εντολές) και της ευλογίας (επιθυμητό αποτέλεσμα), η οποία και εδράζεται στον όρο της υπακοής εκ μέρους του λαού του Θεού, συγκεκριμένα εδώ, των παιδιών προς τους γονείς και το αντίστροφο.

Αυτό που πρέπει να επισημανθεί εδώ είναι πως στα χωρία αυτά μπορεί εύκολα να διαπιστώσει κάποιος τη συνέχεια που υπάρχει μεταξύ της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης ως προς τη θέση και τη μεγάλη (αν όχι κρίσιμη) σημασία που έχει μέσα στη θεία διαθήκη ο γάμος και η οικογένεια για την εκπλήρωση των θείων υποσχέσεων και βουλών με τελικό σκοπό τη δόξα του Θεού (δες Γεν. 18:18-19, Δευτ. 4:9-10, Ψαλμ. 78:1-8). Συγκεκριμένα, στην Καινή Διαθήκη, αυτό καταδεικνύεται μέσα από τη φανέρωση, τόσο στο φυσικό όσο και στον υπερβατικό κόσμο, του έργου της νέας δημιουργίας που ο Θεός πραγματοποιεί εν Χριστώ, ειδικότερα της συμφιλίωσης–ειρήνευσης και ενότητας, που αγγίζει όχι μόνο τον άνθρωπο ως μονάδα, αλλά επεκτείνεται στο γάμο, την οικογένεια και την κοινωνία, με τελικό σκοπό τη δόξα του Θεού (δες Εφεσ. 1:10/ Κολ.1:20, Εφεσ. 3:10, 21).

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ (6:5-9)

Η βιβλική αλήθεια και αντίληψη της προς Γαλάτας 3:28, ότι «οὐκ ἔστι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλληνας, οὐκ ἔστι δούλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔστι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἓστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ», με την οποία και προσεγγίζει ο Παῦλος (και) το ζήτημα των σχέσεων δούλων–κυρίων, διαπνέει, θα λέγαμε, το σκεπτικό του αποστόλου κατά τη συγγραφή της προς Εφεσίους επιστολής (πρβλ. Εφεσ. 1:10, 2:13-16, 3:6). Ο Παῦλος, αν και προϋποθέτει την υπάρχουσα κοινωνική κατάσταση της εποχής του, ωστόσο την υπερβαίνει, καθώς τοποθετεί την ισότητα των ανθρώπων στο σωτηριολογικό επίπεδο, των οποίων οι σχέσεις και διέπονται από το «εν Χριστῷ» (ή «εν Κυρίῳ»), δηλ. όχι από τη συμμόρφωση στις κοινωνικές αντιλήψεις της

εποχής, αλλά από την πίστη στον πραγματικό ελευθερωτή των ανθρώπων, το Χριστό.⁷

Ἡ Πρόκληση Του Εφεσίους 5:21-6:9 για τη Σημερινή Εκκλησία

Γάμος και Οικογενειακή Ζωή: Στο βαθμό που τα Χριστιανὰ ζευγάρια ακολουθούν το ουράνιο μοντέλο/ υπόδειγμα της αμοιβαίας αγάπης και ενότητας μεταξύ Χριστού και Εκκλησίας, θα μπορούν και να βιώνουν τη θεία πληρότητα αυτής της αγάπης και ενότητας στη μεταξύ τους σχέση, με αποτέλεσμα το ευλογημένο «ἄγγιγμα» του ἄμεσου (οικογένεια), αλλά και του ευρύτερου πλαισίου/ περιβάλλοντος (κόσμος). Συνεπώς, αυτό, (η πιστότητα των Χριστιανῶν ζευγαριῶν να ακολουθούν το υπόδειγμα της σχέσης μεταξύ Χριστού και Εκκλησίας και το αποτέλεσμα που φέρει μέσα στην οικογένειά τους), αποτελεί μία «αρχική μαρτυρία πίστεως και μία πρόσκληση για γνήσια δημόσια ομολογία για τον Ἰησοῦ Χριστό, ο οποίος και δημιούργησε «ἕνα καινὸν ἄνθρωπον» (Εφεσ. 2:15) ἀπὸ μία διαιρεμένη ἀνθρωπότητα».⁸

Περὶ Δουλείας: Ο απ. Παῦλος αν και τοποθετεί την ισότητα των ανθρώπων, και ως εκ τούτου και των δούλων–κυρίων, στο σωτηριολογικό επίπεδο, των οποίων οι σχέσεις διέπονται ἀπὸ τη σχέση που αυτοὶ ἔχουν με το Χριστό («εν Χριστῷ» ἢ «εν Κυρίῳ»), ωστόσο, θα πρέπει ἐδῶ να επισημανθεί πως η χρήση της φράσης «εν Χριστῷ/ εν Κυρίῳ» «δεν σημαίνει οὐτε καθαγιασμό της δουλείας και της καταπίεσης οὐτε ἀπλῶς, πάντων στις οἰκοδομητικές σχέσεις, που μένουν ἀναλλοίωτες, την προσθήκη κάποιων νέων θρησκευτικῶν και ηθικῶν σχέσεων... Το «εν Κυρίῳ» σημαίνει την προσωρινότητα του συστήματος και μαζί μ' αυτή ἕνα εἶδος μομφῆς γι' αὐτό, παρά την ἀναγνώριση πῶς, ὑπὸ τις κρατούσες συνθήκες, εἶναι ἀδύνατη η κατάργησή του».⁹

Ο αἰδ. Σταύρος Δεληγιάννης εἶναι ποιμένας της Ε.Ε.Ε. Βεροίας.

Υποσημειώσεις

¹ «γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν αὐτῷ»

² Ι. Δ. Καραβιδόπουλος, *Αποστόλου Παύλου Επιστολές προς Εφεσίους, Φιλιππισίους, Κολοσσαείς, Φιλήμονα* (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Π. Πουρναρά 1992), σελ. 201-202.

³ Πρβλ. Γεν. 3:1 ε., 4:1 ε.

⁴ Βλ. Ησα. 50:1, 54:4-8, Ιερ. 2:2, Ιεζ. 16:6 ε. 23:4, Ωσηέ 2:4 ε.

⁵ Η αναφορά του Γεν. 2:24 στο Εφεσ. 5:31 «παράκειται για να εξαρθεί το μυστήριο που κρύβεται σ' αυτό, όπως συνεχίζει ο στίχ. 32... Το μυστήριο που κρύβεται σ' αυτό το βιβλικό στίχο και που ο απόστολος το χαρακτηρίζει 'μέγα,' συνίσταται στο ότι ἡδη στην Π.Δ., με την ἔνωση του ἄνδρα και της γυναίκας προτυπώνεται η σχέση Χριστοῦ και εκκλησίας». Καραβιδόπουλος, σελ. 213.

⁶ S. A. Deligiannis, "Husband and Wife? Mirroring the Model" An Exegesis of Ephesians 5:28-33 (Ανέκδοτη Εργασία στα πλαίσια του Μαθήματος Exegesis of Ephesians). Gordon-Conwell Theological Seminary, 1999b.

⁷ Καραβιδόπουλος, 223. Μάλιστα, ο ίδιος προσθέτει ορθά σχετικά με το «εν Κυρίῳ»: «Βασικό ρόλο σ' ὅλες τις υποδείξεις του Παύλου προς τους συζύγους, τους γονείς, τα παιδιά, τους δούλους και τους κυρίους, παίζει ἀναμφισβήτητα το «εν κυρίῳ», που σημαίνει ὅτι οι προτροπές αυτές δεν αποτελοῦν ἐπιταγές φυσικοῦ νόμου ἢ κοινωνικῆς συμβατικότητας ἀλλ' ἔκφραση του θείου θελήματος. Γι' αὐτό και η πραγματοποίησή τους εἶναι δυνατή μόνο μέσα στο σώμα του Χριστοῦ και με την προϋπόθεση της οργανικῆς συνδέσεως του κάθε μέλους με την κεφαλή, το Χριστό. Πρέπει τελικά να σημειωθεῖ ὅτι οι σχέσεις των προσώπων μέσα στην οἰκογένεια ἢ την κοινωνία, ὅπως περιγράφονται ἀπὸ τον ἀπόστολο Παῦλο, προϋποθέτουν ἀνακαινισμένο ἄνθρωπο που ἔχει ἐνταχθεῖ οργανικά στην εκκλησία και ζει ἐν ἀγίῳ Πνεύματι». σελ. 226-27.

⁸ Markus Barth, *Ephesians* Vol. II. (Anchor Bible: N. York, N.Y.: Doubleday, 1974), σελ. 758.

⁹ Καραβιδόπουλος, 223.

Ποια είναι η μόνη αληθής Εκκλησία του Χριστού

του Γ. Α. Χατζηαντωνίου

Πολλοί από τους ακροατές μου, πιστεύω, θα σκέπτονται τη στιγμή αυτή, ότι δύσκολα θα μπορούσα να εύρω θέμα εμπρηστικότερο για τη διάλεξή μου. Γιατί πράγματι το θέμα, γύρω από το οποίο διαμέσου των αιώνων οι αγριώτεροι φανατισμοί συνεκρούσθησαν και το πιο αδυσώπητο θρησκευτικό μίσος εξεχειλίσε και το περισσότερο αίμα από χέρια χριστιανικά εκχύθηκε, είναι ακριβώς αυτό το θέμα: Ποια είναι η αληθής Εκκλησία του Χριστού επί αποκλεισμού όλων των άλλων; Ποια είναι η ιδιαίτερα εκείνη ομάς των Χριστιανών, που μπορεί για τη δική της την Εκκλησία να εγείρει την αποκλειστική αξίωση ότι είναι η μόνη αληθής Εκκλησία του Χριστού;

Ίσως θα προσφέρω στο ακροατήριό μου κάποια ανακούφιση – και το κάνω αυτό ευθύς εξ αρχής, για να απαλλάξω την ατμόσφαιρα αυτής της αιθούσης από ενδεχόμενο, φανερό ή κρύφιο, θρησκευτικό φανατισμό και να εξασφαλίσω έτσι καλλίτερες συνθήκες νηφαλιότητας και ψυχραιμίας, που είναι απαραίτητες για την εξέταση ενός τόσο σοβαρού θέματος – ίσως, λέγω, θα σας προσφέρω κάποια ανακούφιση κάνοντας την κατηγορηματική, ειλικρινή και ανεπιφύλακτη δήλωση ευθύς στην αρχή τώρα της διαλέξεώς μου ότι **δεν** θεωρώ ως την μόνη αληθή Εκκλησία του Χριστού την Εκκλησία, στην οποία ανήκω. Φοβούμαι όμως, ότι χρέος μου τώρα είναι, μετριάζοντας έτσι την ανακούφιση, που σας προσέφερα, να σας πω, ότι εξ ίσου δεν φρονώ, ότι η Εκκλησία, στην οποία σεις ανήκετε, οποιαδήποτε κι' αν είναι η Εκκλησία αυτή, θα μπορούσε να εγείρει την αξίωση ότι αυτή είναι η μόνη αληθής του Χριστού Εκκλησία.

Και τώρα θα πρέπει να σπεύσω να προστατεύσω το θέμα της διαλέξεώς μου από τον κίνδυνο του ελαφρού συναισθηματισμού. Πολλοί, που πονούν για το θέαμα του κομματιασμένου Χριστιανισμού και της διηρημένης Εκκλησίας, προσπαθούν ν' αντιδράσουν στην τραγική αυτή κατάσταση με συναισθηματικά απλώς επιχειρήματα πολεμώντας το φανατισμό και τη μισαλλοδοξία, που μας ωδήγησαν σ' αυτή την αξιοδάκρυτη κατάσταση, και κάνοντας άφθονη χρήση εκφράσεων χριστιανικής αγάπης και αβρότητας προς τους αδελφούς των, που ανήκουν σε διαφορετικές απ' αυτούς Εκκλησίες, χωρίς όμως και να ωθούν την προσπάθειά τους κάπως βαθύτερα στην προσεκτική και αντικειμενική εξέταση του προβλήματος της διηρημένης Εκκλησίας. Είναι από τέτοιες ειλικρινείς αλλά ανεπαρκείς συναισθηματικές αντιμετώπισεις του ζητήματός μας, που προέκυψαν κατά διάφορες εποχές τα διάφορα κινήματα για την ένωση των Εκκλησιών, που ως έκφρασις μεν χριστιανικού αισθήματος δεν μπορούν παρά να έχουν ανεπιφύλακτη την επιδοκιμασία κάθε χριστιανικής καρδιάς, ως επιδίωξις όμως πρακτικού περιεχομένου δεν υπήρξαν τίποτε άλλο παρά όμορφες μα απλές χίμαιρες. Δεν θα ήθελα η ταπεινή προσπάθεια της ώρας αυτής μέσα σε τέτοια πλαίσια να κινηθή. Δεν θα ήθελα μέσα σε κούφιας εκφράσεις χριστιανικής αβρότητας να χαθή η διάλεξις αυτή. Απόψε θα ήθελα σ' αυτή την καρδιά του προβλήματός μας την έρευνά μου να την ωθήσω. Θα ήθελα αντικειμενικά, αβίαστα, άφοβα, ειλικρινά αυτό το ερώτημα, που τόσους φανατισμούς έχει προκαλέσει, να αντιμετωπίσω: Υπάρχει καμιά Εκκλησία, που θα μπορούσε για τον εαυτό

της να διεκδικήσει τον τίτλο της μόνης αληθινής του Χριστού Εκκλησίας; Και αν υπάρχει, ποια είναι αυτή; Μεγάλο, πολύ μεγάλο θα είναι το κέρδος, αν το τέλος της ώρας αυτής μας εύρη κατόχους μιας σαφούς και ικανοποιητικής απαντήσεως σ' αυτό το ερώτημα. Θα κάνω λοιπόν μια ειλικρινή προσπάθεια προς το σκοπό αυτό.

Θα επιτρέπετο ίσως να σκεφθή κανείς, ότι θα ήταν δυνατόν να αποφευχθή η οξύτης του διλημματος αυτού, μπροστά στο οποίο βρίσκεται εν σχέσει με το θέμα μας κάθε ειλικρινής χριστιανική συνείδησις, αν μπορούσαμε να δώσουμε στο ερώτημά μας αυτό την απάντηση: «Όχι, δεν υπάρχει μία μόνη αληθής Εκκλησία του Χριστού, αλλά όλες οι Εκκλησίες, που φέρουν το όνομά Του, όλες είναι αληθείς του Χριστού Εκκλησίες και συνεπώς η λύσις του εκκλησιολογικού μας προβλήματος συνίσταται στην εκ μέρους μιας εκάστης των Εκκλησιών αυτών εφησύχαση στον τίτλο της μιας εκ των πολλών αληθών Εκκλησιών του Χριστού».

Ευπρόσδεκτο πολύ θα ήταν ένα τέτοιο πόρισμα, που τόσο εύκολα και τόσο ανώδυνα θα μας εβγάξε από το διλημμά μας. Ευπρόσδεκτο, αν ήταν και αληθές. Δε χρειάζεται όμως εξαιρετικά προσεκτική μελέτη των δεδομένων του προβλήματός μας, για να δούμε, ότι το πόρισμα αυτό είναι απαράδεκτο, γιατί δεν συμφωνεί με την πραγματικότητα της φύσεως της Εκκλησίας. Την πεποίθησή της για τη φύση της πολύ ορθά την απεκρυστάλλωσε η Εκκλησία στο Σύμβολο Πίστεως της Νίκαιας, όπως αυτό συμπληρώθηκε στη Σύνοδο της Κωνσταντινουπόλεως: «Πιστεύω εις **μίαν** αγίαν, καθολικήν και αποστολικήν Εκκλησίαν». Η πεποίθησις, που διεκήρυξε η Εκκλησία για τον εαυτό της, είναι, ότι είναι μία Εκκλησία, ότι δηλαδή ο χαρακτήρ της αληθινής Εκκλησίας σε μια μονάχα Εκκλησία ανήκει και ότι δεν είναι δυνατόν ο χαρακτήρ αυτός να κατατημηθή μεταξύ πολλών Εκκλησιών.

Την πεποίθησή της αυτή η Εκκλησία την εβάσισε στη φυσική και αβίαστη ερμηνεία των όσων αυτή η Αγία Γραφή διδάσκει περί της Εκκλησίας. Τα στενά όρια της ώρας αυτής δεν μας επιτρέπουν να επιχειρήσουμε λεπτομερή ανάλυση της επί του προκειμένου διδασκαλίας της Καινής Διαθήκης. Ας περιορισθούμε συνεπώς να αναφέρουμε απλώς τρία από τα σύμβολα, που χρησιμοποιεί η Καινή Διαθήκη, για να παραστήση μ' αυτά τη σχέση την ιερή, που συνδέει την Εκκλησία με τον Κύριό της.

Το πρώτο σύμβολο είναι η εικόνα του θεμελίου και της οικοδομής. Ο Χριστός το θεμέλιο, η Εκκλησία η οικοδομή, που πάνω σ' αυτό το θεμέλιο σπριζίζεται. Γράφει ο Απόστολος Παύλος στην προς Εφεσούς Επιστολή του (2:20, 21): «Εποικοδομηθέντες επί τω θεμελίω των αποστόλων και προφητών, όντος ακρογωνιαίου αυτού Ιησού Χριστού, εν ώ πάσα οικοδομή συναρμολογουμένη αύξει εν Κυρίω». Είναι πολύ σαφής η γλώσσα αυτή του συμβολισμού. Πάνω σ' ένα θεμέλιο δύο οικοδομές δεν μπορούν να σπριχθούν. Το θεμέλιο ένα: ο Χριστός· μία, κατ' ανάγκην, και μόνο μία, η Εκκλησία, που επάνω σ' αυτό το θεμέλιο σπριζίζεται.

Σαφεστέρα όμως και κατηγορηματικότερα είναι του δευτέρου συμβόλου η γλώσσα. Εδώ την εικόνα της η Καινή Διαθήκη την δανείσθηκε από τη σύσταση του φυσικού ανθρώπου. Σώμα έχει ο άνθρωπος – σώμα, που διοικείται από μια

κεφαλή. Στον πνευματικό κόσμο η κεφαλή είναι ο Χριστός, το σώμα η Εκκλησία. Στην ίδια εκείνη κατ' εξοχήν εκκλησιολογική Επιστολή του, την προς Εφεσίους (1:22, 23), αναφερόμενος ο Απόστολος Παύλος στον Ιησού Χριστό διακηρύττει: «Πάντα υπέταξεν υπό τους πόδας Αυτού, και Αυτόν έδωκε κεφαλήν υπέρ πάντα τη Εκκλησία, ήτις εστί το σώμα Αυτού, το πλήρωμα του τα πάντα εν πάσι πληρουμένου». Σαφής η γλώσσα του Αποστόλου και δεν επιτρέπει αμφιβολίες. Η κεφαλή: ο Χριστός· το σώμα: η Εκκλησία. Και όπως στον κόσμο το φυσικό μόνο σαν τέρας θα μπορούσε να επιδειχθή ένα ον, που θα είχε μία κεφαλή, περισσότερα όμως του ενός σώματα, έτσι και στον κόσμο τον πνευματικό τελείως απαράδεκτη είναι η εικόνα του Ιησού Χριστού, που ασκεί τα κυριαρχικά Του δικαιώματα σε περισσότερες από τη μια Εκκλησίες.

Ακόμα όμως πιο δυνατή είναι η γλώσσα του τρίτου συμβόλου. Αυτή την εικόνα την επήρε η Καινή Διαθήκη από τη σχέση του γάμου, η οποία παρ' όλες τις εκτροπές, που παρουσίασε στην εφαρμογή της στην κοινωνική ζωή, στη συνείδηση κάθε υγιώς σκεπτομένου ανθρώπου είναι σχέσις χαρακτήρος αποκλειστικού. Αυτή την ιερή και αποκλειστική σχέση του γάμου, τη σχέση αυτή, στην ιδεώδη έκφραση της οποίας οι δύο εκατέρωθεν προσωπικότητες συμβάλλονται, για ν' αποτελέσουν τρόπον τινα ένα ον, σχέση στην οποία, για να μεταχειρισθώ του Αποστόλου Παύλου τη γλώσσα (Εφεσ. 5:31) «έσονται οι δύο εις σάρκα μίαν» -αυτή, λέγω, την ιερή και αποκλειστική σχέση του γάμου επήρε ο Απόστολος για να σκιαγραφήσει τη σχέση τη μυστική, που ενώνει τον Κύριο με την Εκκλησία Του.

Ακούστε, πώς πάλλεται η φωνή του, όταν μιλή στους Κορινθίους για τη σχέση του Κυρίου με την Εκκλησία Του (Β' Κορινθ. 11:2): «Ζηλώ γαρ υμάς Θεού ζηλώ ηρμοσάμην γαρ υμάς ενί ανδρί, παρθένον αγνήν παραστήσαι τω Κυρίω». Είμαι ζηλότυπος για σας, λέγει, με ζηλοτυπία Θεού, γιατί σας ηρραβώνισα με έναν άνδρα, για να σας παραστήσω παρθένον αγνήν στο Χριστό. Κατόπιν στην προς Εφεσίους Επιστολή του, αφού μίλησε για την αποκλειστική αυτή σχέση, που δια του γάμου ιδρύεται ανάμεσα στον άνδρα και τη γυναίκα, καταλήγει (5:32): «Το μυστήριον τούτου μέγα εστί, εγώ δε λέγω εις Χριστόν και εις την Εκκλησίαν». Ο Ιωάννης ο Θεολόγος στο όραμά του εκείνο για τη ζωή την πέραν του τάφου, που είδε στην Πάτμο, σε μια στιγμή βλέπει ένα τραπέζι γάμου να στρώνεται εκεί επάνω και μια φωνή ν' ακούεται: «Χαίρωμεν και αγαλλιάμεθα και δώμεν την δόξαν Αυτού, ότι ήλθεν ο γάμος του Αρνίου και η γυνή αυτού ητοιμάσεν εαυτήν» (Αποκάλυψις 19:7). Και σε μια μεταγενέστερη φάση του ίδιου οράματος βλέπει ο Ιωάννης την Εκκλησία «καταβαίνουσιν εκ του ουρανού από του Θεού, ητοιμασμένη ως νύμφην κεκοσμημένην τω ανδρί αυτής» (κεφ. 21:2). Γλώσσα σαφέστερη απ' αυτή δύσκολα θα μπορούσαμε να επιθυμήσουμε. Όπως **μία** κατ' ανάγκην είναι η οικοδομή, που επάνω στο θεμέλιο του Χριστού βασίζεται· όπως **ένα** είναι το σώμα, που από την κεφαλή, το Χριστό, διοικείται· έτσι κατ' ανάγκην **μία**, και μόνο μία, είναι η νύμφη του Κυρίου, που εκείνη τη μεγάλη μέρα, όταν θα στρωθή το γαμήλιο τραπέζι, για να ολοκληρωθή η σχέσις η μυστική, που εδώ κάτω ενώνει τον Κύριο με την Εκκλησία Του –σχήματα συμβολικά αυτά, που όμως διακηρύττουν μια μεγάλη πνευματική πραγματικότητα- θα προχωρήσει προς το γαμήλιο τραπέζι, για να καταλάβη τη θέση της κοντά στο Νυμφίο.

Της σύντομης λοιπόν αυτής ανασκοπήσεως της διδασκαλίας της Καινής Διαθήκης επάνω στο ζήτημα, που μας απασχολεί, το πόρισμα είναι, ότι ορθή υπήρξε η αποκρουστικότητα της πίστεώς της περί της φύσεώς της, που έκανε η Εκκλησία, όταν ετοποθέτησε στα χείλη των μελών της την ομολογία: «Πιστεύω εις **μίαν** αγίαν, καθολικήν και αποστολικήν Εκκλησίαν».

Και ας μη φανή παράξενο αν πω, ότι στη **βάση** του –ανεξαρτήτως των εκδηλώσεών του, που δεν μπορεί παρά να τις καταδικάσει κάθε φωτισμένη χριστιανική συνείδησις- ορθός

είναι και αυτός ο φανατισμός, που γύρω από το θέμα της Εκκλησίας καλλιεργήθηκε και που επήγασε από την ορθή διαίσθηση του χαρακτήρος της αποκλειστικότητας, τον οποίον ως εκ της φύσεώς της περιέχει η έννοια της Εκκλησίας.

Χωρίς να αναλάβω χρέη συνηγόρου του θρησκευτικού φανατισμού, τον οποίον από την καρδιά μου αποστρέφομαι, ας μου επιτραπή κάτι ακόμα να προσθέσω στην προσπάθειά μου να αναλύσω το φαινόμενο αυτό και να το εξηγήσω. Όχι μονάχα από ορθή διαίσθηση για τον πραγματικό χαρακτήρα της Εκκλησίας επήγασε ο φανατισμός αυτός, αλλά ακόμα ετώνωθηκε στην καρδιά των θυμάτων του από την άλλη εκείνη, την εξ ίσου ορθή, αντίληψη της ζωτικής σπουδαιότητας, που έχει το θέμα αυτό για κάθε Χριστιανό, που με σοβαρότητα αντιμετωπίζει το ζήτημα της χριστιανικής ζωής και των αιώνιων συνεπειών της. Και η ζωτική αυτή σπουδαιότητα, που έχει το θέμα μας εν σχέσει με τη χριστιανική ζωή, έγκειται στο ότι κατά ένα καίριο τρόπο η Εκκλησία εφάπτεται του ζητήματος της σωτηρίας του ανθρώπου, πράγμα το οποίον είναι βέβαια περιττό να λεχθή, ότι αποτελεί την ουσία του περιεχομένου του Ευαγγελίου του Ιησού Χριστού.

Ήταν ο μεγάλος εκείνος Πατήρ της Εκκλησίας, ο Αυγουστίνος, που σε μια συγκεκριμένη μορφή διειτύπωσε το δόγμα, που ήδη κυκλοφορούσε στα χείλη των πιστών, ότι «*extra Ecclesiam nulla salus*», δηλαδή «σωτηρία έξω από την Εκκλησία δεν υπάρχει». Την ίδια αυτή αρχή πριν από τον Αυγουστίνο την διειτύπωσε ο μεγάλος διδάσκαλος και μάρτυς της Εκκλησίας Κυπριανός, με το άλλο εκείνο περίφημο λόγιον: «Δεν μπορεί κανένας να έχει Πατέρα του το Θεό, που δεν έχει Μητέρα του την Εκκλησία». Ανεξαρτήτως οιωνδήποτε επιφυλάξεων, που θα είχε κανείς για το νόημα, που κατά διαφόρους καιρούς εδόθηκε στα δύο αυτά λόγια, κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει, ότι είναι τα λόγια αυτά αληθή υπό την έννοια ότι εκείνος, που εγνώρισε την πείρα της εν Χριστώ σωτηρίας, αυτομάτως βρίσκεται μέσα στους κόλπους της Εκκλησίας του Χριστού και υπό την έννοια αυτή σωτηρία δεν μπορεί να υπάρξει έξω από την Εκκλησία.

Είναι λοιπόν εύλογο το ενδιαφέρον του ανθρώπου, που επέρασε από την πείρα αυτής της σωτηρίας, να προσπαθήσει να ενισχύσει τη βεβαιότητά του για τη γνησιότητα της πείρας της σωτηρίας του με την αντίστοιχη βεβαιότητα ότι η Εκκλησία, στην οποία ανήκει, είναι η μόνη αληθινή Εκκλησία του Χριστού.

Και, αν δεν είναι εντελώς σύμφωνο με το πνεύμα του Χριστού, δεν είναι όμως ξένο προς τις έξεις της ανθρωπίνης φύσεως ακόμα και μαχητικό χαρακτήρα να δίνει στο ενδιαφέρον του αυτό ο Χριστιανός και να προσπαθή να αυξήσει τη βεβαιότητά του για τη γνησιότητα της σωτηρίας του και αντιστοίχως για τον αληθή χαρακτήρα της Εκκλησίας του αρνούμενος το χαρακτήρα αυτόν σ' όλες τις άλλες Εκκλησίες. Επαναλαμβάνω: τις εκδηλώσεις ενός τέτοιου συλλογισμού, όπως τις βλέπουμε δυστυχώς στην ιστορία του θρησκευτικού φανατισμού, απόλυτα τις καταδικάζω. Δεν μπορώ όμως απ' ετέρου να αρνηθώ, ότι ο συλλογισμός αυτός επάνω σε μια πολύ στερεά βάση στηρίζεται. Αν, εν πρώτοις, είναι βέβαιο, ότι κατά τη σαφή περί τούτου διδασκαλία της Καινής Διαθήκης μία μόνη είναι η αληθής Εκκλησία του Χριστού, και αν, κατόπιν, εκείνος που εγνώρισε μια γνησία πείρα σωτηρίας, κατ' ανάγκην βρίσκεται μέσα στην Εκκλησία του Χριστού, αυτόματα ανεβάνει στην καρδιά του ανθρώπου η ανησυχία μήπως άλλη Εκκλησία καλύτερους τίτλους προσκομίσει για το χαρακτήρα της μόνης αληθινής Εκκλησίας του Χριστού, οπότε κατά μοιραία συνέπεια και η πείρα της σωτηρίας του θα αποδεικνυόταν ψεύτικα.

Συνέχεια και τέλος στο επόμενο

Ο Γ. Α. Χατζηναντινίου (1904-1995) ήταν καθηγητής της Εκκλησιαστικής Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο του Έδμοντον στον Καναδά.

Ο Γάμος στην Κανά της Γαλιλαίας: Μια Αφηγηματολογική Προσέγγιση

της κας Μ. Θεοχάρους

Η περικοπή που συναντάμε σχεδόν σε κάθε τελετή γάμου κατάφερε να εμπνεύσει και να λειτουργήσει ως λόγος ευλογίας για το νέο ξεκίνημα της κοινής ζωής των νεονύμφων. Η παρουσία του Ιησού σε αυτό το γάμο αποτελούσε πάντα πρόκληση για άντληση διδαγμάτων σχετικών με τη σημαντική αυτή τελετή. Τα διδάγματα όμως που η ιστορία μας προσφέρει και η έμφαση που δίδεται στη γαμήλια τελετή έχουν καταφέρει να επισκιάσουν τους σκοπούς του συγγραφέα τους οποίους η φιλολογική του δεξιότητα θέλει να μεταφέρει στους αναγνώστες του.

Η περικοπή αυτή βρίσκεται σε μια σημαντική εναρκτική θέση· ανοίγει το «βιβλίο των σημείων» και εισάγει θέματα, μοτίβα, και έννοιες, τα οποία θα αναπτυχθούν αργότερα στο υπόλοιπο του Ευαγγελίου του Ιωάννη. Θα δούμε στην αφηγηματολογική ανάλυση που ακολουθεί ότι το σκηνικό και η πλοκή που εξελίσσεται σε αυτή την αφήγηση εισάγουν ένα από τα κυριότερα θέματα του Ιωάννη: *την υπεροχή του Ιησού επάνω σε ο,τιδήποτε προηγείται χρονικά της πρώτης Του έλευσης.*

Ο συγγραφέας επιστρατεύει διάφορα πρόσωπα και αντικείμενα για την επίτευξη αυτού του στόχου. Θα σχολιάσουμε τρία από αυτά:

A) Η μητέρα του Ιησού

Η αφήγηση ξεκινά και καταλήγει με αναφορά στην μητέρα του Ιησού (2:1,12) και η πλοκή που περιγράφεται αφορά άμεσα τη σχέση του Ιησού μαζί της. Ο συγγραφέας επιλέγει να αφήσει τη μητέρα του Ιησού ανώνυμη επειδή αντιπροσωπεύει κάτι μεγαλύτερο από τον εαυτό της.¹ Η μητέρα του Ιησού, σε αυτό το σημείο, παραπέμπει σε αυτούς που προηγήθηκαν «χρονικά» του ερχομού Του.

Το «κοινωνικό» σκηνικό είναι ένας γάμος. Ο γάμος είναι το ξεκίνημα μίας διαθηκικής σχέσης μεταξύ δύο μελών οπότε δεν είναι τυχαία η επιλογή αυτού του περιβάλλοντος από τον Ιησού για την αρχή των σημείων του, όπως και για την αρχή της πίστης των μαθητών του (2:11).² Ο γάμος είναι επίσης το περιβάλλον στο οποίο οι άνθρωποι προσκαλούνται. Δεν είναι ο δικός τους χώρος, η δική τους οικία, αλλά είναι επισκέπτες άλλων.³ Σε ένα τέτοιο σκηνικό όπου οι άνθρωποι είναι προσκαλεσμένοι, ο συγγραφέας παρουσιάζει την μητέρα του Ιησού να βρίσκεται ήδη εκεί (καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ), δημιουργώντας έτσι την αίσθηση «προκατοχής» του χώρου από την ίδια. Η παρουσία της προηγείται της παρουσίας του Ιησού ο οποίος είναι απλώς προσκαλεσμένος: «ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς». Η αναφορά του συγγραφέα στην μητέρα του Ιησού από την αρχή, τονίζει την αντίθε-

ση μεταξύ της δικής της θέσης και της δικής Του. Ο Ιησούς είναι «χρονικά» δεύτερος.

Η μητέρα συστήνεται ως ξεχωριστή κατηγορία από μόνη της ενώ ο Ιησούς με τους μαθητές Του αναφέρονται ως δεύτερη κατηγορία (ίσων, από μόνοι τους· μία δευτερεύουσα προσθήκη σε αυτό το γάμο. Αυτή η ιεραρχία ανάμεσα στον Ιησού και τη μητέρα Του θα διορθωθεί από την αφήγηση και ο τελευταίος στίχος (2:12) θα παρουσιάσει τον Ιησού να αποχωρεί από την Κανά πρώτος, καθώς η μητέρα Του ακολουθεί. Ο Ιησούς θα πάρει τη δικαιοματική Του θέση και η αρχική σειρά (2:1-2) θα αντιστραφεί.⁴

Η κρίση γεννιέται στο στ. 3 όπου ο συγγραφέας επισημαίνει την έλλειψη οίνου. Η έλλειψη αυτή όμως, είναι απλά η αφορμή για την καταγραφή της συζήτησης η οποία θα φανερώσει το πραγματικό πρόβλημα: η μητέρα είναι φαινομενικά ανώτερη του Υιού και αυτό θα φανεί από τα λόγια του Ιησού προς αυτήν.

Το πρόβλημα έρχεται στο προσκήνιο μέσω της δήλωσης της μητέρας: «Ὀῖνον οὐκ ἔχουσιν».⁵ Η μητέρα του Ιησού δεν κάνει απλή επισήμανση της έλλειψης οίνου. Αυτό είναι εμφανές από την απόκριση του Ιησού στο στ. 4: «Τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; οὐπω ἔκει ἡ ὥρα μου». Το πρώτο μέρος αυτής της φράσης το συναντάμε στην Καινή Διαθήκη στην περίπτωση του δαιμονισμένου των Γερασηνών στον Μάρκο 5:7 και στον Λουκά 8:28 όπου ο δαιμονισμένος αντιμετώπιζε τον Ιησού. Φαίνεται να χρησιμοποιείται όταν το πρόσωπο απειλείται από την εξουσία κάποιου άλλου και θέλει να επιβεβαιώσει την ανεξαρτησία του. Η απάντηση του Ιησού φανερώνει ότι η δήλωση της μητέρας Του κρύβει μια «εξουσιαστική» τάση.⁶ Πρόκειται για μια σύγκρουση μεταξύ της ανθρώπινης εξουσίας και της εξουσίας του Ιησού η οποία δείχνει την πρόθεση του Ιησού να αποστασιοποιηθεί από την γήινή Του ταυτότητα, και να γίνει γνωστός ως ο κύριος της δικής Του ιστορίας και «ώρας».⁷ Η ώρα του Ιησού συνδέεται με την κατοχή εξουσίας επάνω στην ίδια Του τη ζωή. Ένα παράλληλο περιστατικό είναι η αντιπαράθεση του Ιησού με τα αδέρφια Του στο 7:8,9, όπου ο Ιησούς αρνείται να ανεβεί στην γιορτή μαζί τους επειδή δεν ήταν ακόμα η ώρα Του. Αντίθετα, ανεβαίνει αργότερα, βάσει του θείου προγράμματος, ανεξάρτητα από το θέλημα των αδελφών Του (7:10).⁸ Η ταύτιση του Ιησού από μέρους των ανθρώπων με τους γήινους δεσμούς Του είναι αυτό που συνήθως προκαλεί την «παρεξήγηση», όπως συνέβη και στο μαυλό του Ναθαναήλ (1:46). Οι άνθρωποι δυσκολεύονται να δουν πέρα από την ανθρώπινη Του προέλευση στην ουράνια προέλευση, στην «ανωτερότητα» του Ιησού. Ο Νικόδημος, για παράδειγμα, είναι εστιασμένος στην ανθρώπινη προέλευση βλέποντας τη γήινη «μητέρα» ως απαραίτητη, ο Ιησούς όμως εισηγείται

μία ύπαρξη ανεξάρτητη της ανθρώπινης «μητέρας» (3:4-8). Παρομοίως, το τραγικό λάθος των Ιουδαίων στο 6:42 είναι ότι γνωρίζουν την ανθρώπινη προέλευση του Ιησού, τον πατέρα Του και τη μητέρα Του: «Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὐ ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα»; Η ταύτιση του Ιησού από μέρους των ανθρώπων με την γήινη Του γέννηση είναι το εμπόδιο στη γνώση της ταυτότητας Του, το εμπόδιο το οποίο επιδιώκει ο ίδιος να καταρρίψει στην Κανά. Ο Ιησούς μπορεί να εμφανίζεται στο γάμο μετά από τη μητέρα Του, και ιστορικά επίσης η γέννηση Του μπορεί να έπεται της μητέρας Του, αλλά στην πραγματικότητα προηγείται τόσο χρονικά όσο και ποιοτικά, όπως ακριβώς συμβαίνει και με τον Ιωάννη τον Βαπτιστή: «ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν» (1:15, 30).

Η στάση της μητέρας Του αλλάζει αλλά παραμένει ένας ανώνυμος επίπεδος χαρακτήρας ο οποίος λειτουργεί ως το σκούρο φόντο που θα τονίσει την φανέρωση της δικής Του υπεροχής. Τα λόγια της φανερώνουν πιο πολλά για τον Ιησού από ό,τι φανερώνουν για την μεταστροφή της ίδιας.⁹ Σβήνει στο παρασκήνιο μετά τις εντολές της προς τους διακόνους και ο Ιησούς λαμβάνει τώρα τα ηνία της ιστορίας. Η προηγηθείσα παρουσία της στο κείμενο ανοίγει το δρόμο για την κυριότητα του Ιησού, ο οποίος παρόλο που δεν αναφέρεται πρώτος αλλά δεύτερος μετά την μητέρα, παίρνει την εξουσία αυτού του χώρου σαν να είναι ο κύριος του γάμου, ο νυμφίος. Ο ρόλος της μητέρας τώρα τελειώνει, ο αφηγητής την αφήνει εφόσον έχει κάνει το μέρος της.¹⁰

B) Οι έξι λίθινες υδρίες

Οι έξι λίθινες υδρίες¹¹ ήταν «εκεί» (εδ. 6) όπως ακριβώς και η μητέρα του Ιησού ήταν «εκεί». Παρομοίως, οι υδρίες και όλα όσα συμβολίζουν προηγούνται «χρονικά» της έλευσης του Μεσσία και θα χρησιμοποιηθούν και αυτές στην πλοκή για να αναδείξουν την υπεροχή του Ιησού. Η υδρία είναι ένα αντικείμενο που χρησιμοποιείται και στην ιστορία της Σαμαρείτισσας (4:28) το οποίο εγκαταλείπεται στο τέλος της αφήγησης. Σε εκείνη την ιστορία η υδρία δεν χρησιμοποιούταν για τον καθαρισμό αλλά για την πόση και μετά από τη συνάντηση της γυναίκας με τον Ιησού δεν ήταν πλέον απαραίτητη, αφέθηκε απλά εκεί. Επίσης, τα ρούχα του Ιησού παρέμειναν εκεί στον τάφο (20:5-7) αντιπροσωπευτικά μίας παλιάς περιόδου η οποία παρήλθε· αυτά τα ρούχα είναι τώρα «εκτός εποχής».

Στο γάμο της Κανά, οι έξι υδρίες χρησιμοποιούνταν για τον καθαρισμό των Ιουδαίων¹², ο Ιησούς όμως αλλάζει τη χρήση τους σε κάτι διαφορετικό.¹³ Υπάρχει κάποια συζήτηση για τον καθαρισμό στο 3:25, όπου βλέπουμε τον καθαρισμό του Ιωάννη του Βαπτιστή να προηγείται του καθαρισμού του Ιησού. Παρά ταύτα, η έναρξη του καθαρισμού του Ιησού σήμανε την παύση της διακονίας του Βαπτιστή (3:30). Αυτό που προηγήθηκε δεν ήταν αυτοσκοπός αλλά έδειχνε προς το ολοκληρωμένο, ανώτερο έργο του Ιησού. Ο καθαρισμός του Βαπτιστή ήταν η προετοιμασία (1:26) γι' Αυτόν τον οποίο δεν γνώριζαν: «ὄν ἡμεῖς οὐκ οἶδατε». Η ίδια φρασεολογία χρησιμοποιείται και από τον αρχιτρίκλινο στο 2:9. Αυτό το θαύμα είναι η διακήρυξη ότι Αυτός ο οποίος δεν γνώριζαν βρίσκεται

εδώ, ήλθε. Όπως ακριβώς ο Βαπτιστής «ελαττώθηκε» με την έλευση του Ιησού και την ανάληψη του έργου από Αυτόν (3:30), έτσι και το σύστημα καθαρισμού των Ιουδαίων ανοίγει χώρο στο νυμφίο Ιησού για να παραλάβει τα ηνία της ιστορίας. Όλη η προετοιμασία καθαρισμού παύει και η γιορτή ξεκινά.

Το σημείο αυτό στην Κανά σηματοδοτεί τη μετάβαση από την περίοδο προετοιμασίας καθαρισμού στην έλευση Αυτού που προσδοκούσαν· ο καθαρισμός έφερε τον καρπό του! Τώρα ο καθαρισμός ανήκει σ' Αυτόν (3:5), και Αυτός είναι το νερό που ικανοποιεί (4:7, 10, 11, 13, 14). Αυτό που ήταν μία συνεχιζόμενη χρήση νερού μετατρέπεται σε εφ' άπαξ γεγονός με αποτελέσματα μόνιμης διάρκειας (4:15-13:10, 11· 15:3). Με τη Σαμαρείτισσα το πόσιμο νερό βρίσκει την εκπλήρωσή του στον Ιησού. Το νερό της γήινης προέλευσης χάνει τη σημασία του μπροστά στο ζωντανό νερό το οποίο ήταν άγνωστο μέχρι εκείνη τη στιγμή. Οι θεραπευτικές ιδιότητες του νερού της κολυμβήθρας αχρηστεύονται και καθίστανται ασήμαντες μπροστά στον ίδιο τον θεραπευτή (5:7). Ο καθαρισμός γίνεται από τον ίδιο τον Ιησού. Τώρα ο Ιησούς εμπερικλείει το νερό μέσα στον ίδιο τον εαυτό Του (19:34-7:37).

Ο αριθμός έξι, των υδρίων, είναι σημαντικός επειδή είναι κατά ένα αριθμό ελλειπής σε σχέση με το επτά που είναι ο τέλειος αριθμός, ο αριθμός της ανάπαυσης του Κυρίου. Το έξι είναι ο αριθμός του ανθρώπου. Ο άνθρωπος δημιουργήθηκε την έκτη μέρα και όταν κάτι παραμένει στο έξι είναι ατελές. Είναι κοινώς αποδεκτό ότι συνήθως το έξι χρησιμοποιείται ως ο αριθμός της ανθρώπινης προσπάθειας και έλλειψης ολοκλήρωσης.¹⁴ Η πράξη του Ιησού που άλλαξε τη χρήση των υδρίων καθαρισμού θα μπορούσε να ληφθεί ως κατηγορία ενάντια στους Ιουδαίους η οποίοι κάνουν τα πάντα για να προετοιμαστούν μέσω του καθαρισμού για να είναι έτοιμοι να φάνε και να πιούνε (Ματ 7:3-4), αλλά ταυτόχρονα αποτυγχάνουν να προμηθεύσουν αρκετό κρασί γι' αυτό το τραπέζι. Ακόμα και ο ίδιος ο καθαρισμός τους δεν είναι επαρκής γιατί σταματάει στο «έξι» και όχι στο «επτά». Ο Ιησούς, όπως ακριβώς ο δημιουργός Θεός που «μάζεψε» τα ύδατα την «τρίτη μέρα» της δημιουργίας, διατάζει να γεμίσουν τις υδρίες μέχρι πάνω (2:7).¹⁵ Όχι για καθαρισμό αυτή τη φορά, αλλά για τη φανέρωση της δόξας Του. Ο Ιησούς, με το να αλλάζει τη χρήση των υδρίων καθαρισμού, κηρύττει την «ανάπαυση», την «ολοκλήρωση» της ανθρώπινης προετοιμασίας. Οι έξι υδρίες καθαρισμού αχρηστεύονται πλέον, αποτελούν απολιθώματα του παρελθόντος.¹⁶ Αυτός που έπεται είναι ανώτερος του συστήματος που έχει προηγηθεί. Ο καιρός του καθαρισμού και τις προετοιμασίας έχει φτάσει στο σημείο της γιορτής· το νερό γίνεται κρασί.

Γ) Το δεύτερο κρασί

Καθώς το πρώτο κρασί τελειώνει, το δεύτερο «χρονικά» κρασί το οποίο πηγάζει από τον ίδιο τον Κύριο, είναι η πηγή που γεμίζει και ικανοποιεί.¹⁷ Είναι ποσοτικά και ποιοτικά ανώτερο, όπως επιβεβαιώνεται και η μαρτυρία του αρχιτρίκλινου στο στίχο 10. Το δεύτερο κρασί είναι ακόμα ένα εργαλείο του συγγραφέα που αναδεικνύει την υπεροχή του Ιησού επάνω σε ό,τι έχει προηγηθεί.

Στο 2:9 ο αρχιτρίκλιος δε γνώριζε από που προήλθε το κρασί· οι διάκονοι όμως ήξεραν. Οι διάκονοι είναι δευτερεύοντες χαρακτήρες, χωρίς φωνή, όνομα ή υπόσταση. Λειτουργούν κάπως σαν κομπάρσοι¹⁸ και, σε αυτή την περίπτωση, θυμίζουν τον αρχαίο ελληνικό «χορό» καθώς κατέχουν περισσότερη γνώση από τον αρχιτρίκλινο ο οποίος παρόλο που έχει φωνή και έρχεται στο προσκήνιο μέσω της διακήρυξης του, αγνοεί. Οι διάκονοι είναι εκείνοι που υποτάσσουν τους εαυτούς τους στην εξουσία του Ιησού και είναι παρόντες στη σκηνή καθ' όλη τη διάρκεια της αφήγησης. Βρίσκονται εκεί μπροστά στο διάλογο του Ιησού με τη μητέρα Του και είναι μάρτυρες της δικής της απομάκρυνσης από το προσκήνιο εφόσον πρώτα τους συμβουλεύει να υπακούσουν στις εντολές του Ιησού. Αυτοί γνωρίζουν από πού προέρχεται το κρασί, έτσι οι αναγνώστες μπορούν να ταυτιστούν μαζί τους επειδή και οι αναγνώστες είναι παρόντες σε όλη την ιστορία και είναι μάρτυρες μέσω της ακοής τους στο θαύμα που έγινε. Ο συγγραφέας προτρέπει τους αναγνώστες, μέσω των διακόνων, να υποτάξουν τους εαυτούς τους στην εξουσία του Ιησού, να Τον ακολουθούν, να ακολουθήσουν την πορεία του «θαύματος» και να «γνωρίσουν», μαζί με τους διακόνους, την προέλευση και την ανωτερότητα αυτού του κρασιού και, ως αποτέλεσμα, την πραγματική προέλευση και ανωτερότητα του ίδιου του Ιησού.¹⁹ Και καθώς οι διάκονοι και οι αναγνώστες «γνωρίζουν», η «τραγική ειρωνία» φανερώνεται στο πρόσωπο του αρχιτρίκλιου, ο οποίος λέει την αλήθεια μέσα από την άγνοια του και μας δίνει το απόφθεγμα της ιστορίας στο 2:10: «Πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησιν, καὶ ὅταν μεθυσθῶσιν, τότε τὸν ἐλάσσω· σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι».

Ο αρχιτρίκλιος αναγνωρίζει το λάθος, αλλά δεν αναγνωρίζει την προέλευση του ανώτερου κρασιού. Βλέπει ότι το κρασί που προηγήθηκε δεν ήταν της καλύτερης ποιότητας, αλλά της φτωχότερης. Αυτό που έπεται είναι αυτό που έχει την αξία. Όπως ακριβώς η μητέρα του Ιησού προηγείται του Ιησού αλλά δεν είναι «ανώτερη» από Αυτόν. Ο Ιησούς είναι το πρόσωπο της μεγίστης σημασίας εδώ παρόλο που εμφανίζεται στο προσκήνιο μετά απ' όλους τους άλλους. Ο αρχιτρίκλιος περιγράφει τη θρησκευτική κατάσταση που είναι ευρύτερη από το θέμα του γαμήλιου κρασιού. Περιγράφει το θρησκευτικό κατεστημένο (status quo), τους Ιουδαίους και τις παραδόσεις τους που προηγούνται της ύπαρξης και της βαρύτητας του Ιησού· καθώς και άτομα όπως ο Μωυσής (1:17), ο Αβραάμ (8:53), και ο Ιακώβ (4:12) που προηγούνται «χρονικά». Παρόλα αυτά, ο Ιησούς είναι το καλό κρασί στο οποίο τα πάντα οδηγούσαν. Αυτός είναι η εκπλήρωση που απέτυχαν να προσφέρουν οι έξι υδρίες.

Το δεύτερο κρασί είναι σύμβολο του ίδιου του Ιησού. Το επίθετο «πρώτος», είχε αναφερθεί για τον Ιησού νωρίτερα στο κείμενο (1:15, 30). Επίσης το επίθετο «καλός» αναφέρεται στον καλό ποιμένα (10:11, 14) και στα έργα του Ιησού (10:32, 33). Το αναπάντητο ερώτημα κατά πόσο κάτι καλό (ἀγαθὸν) μπορεί να προέρχεται από την Ναζαρέτ (1:46) βρίσκει την απάντησή του σε αυτό το γάμο, στην ίδια την πόλη του Ναθαναήλ ο οποίος Τον είχε αμφισβητήσει (21:2). Η λέξη «ἐλάσσω» δεν συναντάται κάπου αλλού στο ευαγγέλιο, αλλά υπάρχει αναφορά στο αντίθετό της.

Ο Ναθαναήλ και άλλοι θα δουν «μείζω» πράγματα από τον Ιησού (1:15, 20). Ο Ιησούς είναι «μείζων» του Ιακώβ (4:12), του Ιωάννη (5:36), του Αβραάμ (8:53), και των μαθητών Του (13:16, 15:20).

Η διακήρυξη του αρχιτρίκλιου (2:10) συντάσσεται σε μορφή παγκόσμιας αλήθειας ξεκινώντας με τη φράση «πᾶς ἄνθρωπος». Το αναμενόμενο πρωτόκολλο είναι να προσφέρεις το καλό κρασί πρώτο, και όταν οι καλεσμένοι θα έχουν χορτάσει, τότε το κρασί «κατώτερης ποιότητας» μπορεί να προσφερθεί. Ο νυμφίος «μειώνεται» μέσω των σαρκαστικών λόγων του αρχιτρίκλιου επειδή έπραξε ενάντια στα αναμενόμενα «πρέπει». Ο νυμφίος απέτυχε στις ευθύνες του. Του αφαιρείται η φωνή, το όνομα και η εξουσία που είχε επάνω στην γαμήλια γιορτή. Αντιθέτως, ο Ιησούς πληρεί αυτό τον ρόλο. Ο αρχιτρίκλιος, αγνοώντας την προέλευση του καλού κρασιού, βρίσκει αδικαιολόγητη τη συμπεριφορά του νυμφίου. Αγνοεί το γεγονός ότι δεν ήταν ο νυμφίος που φύλαξε το καλό κρασί για τελευταίο. Ο νυμφίος δεν είχε καθόλου καλό κρασί στην κατοχή του, ούτε καν αρκετό από το ίδιο το δικό του κρασί. Το καλό κρασί, σε αφθονία πλέον, εμφανίστηκε από ξένη πρωτοβουλία, όχι του νυμφίου.

Εκτός αυτού, ένα άλλο πρόβλημα που επισημαίνει ο αρχιτρίκλιος είναι η κατάσταση των καλεσμένων. Το καλό κρασί πρέπει να έρθει στην αρχή όταν οι άνθρωποι θα είναι σε θέση να το αναγνωρίσουν. Σε αυτό το γάμο οι άνθρωποι είχαν ικανοποιηθεί με το «κατώτερο» κρασί που προηγήθηκε χρονικά και τώρα δεν είναι πλέον σε θέση να αναγνωρίσουν και να εκτιμήσουν το καλό κρασί. Έχουν μεθύσει με το δικό τους κρασί και όχι το θείο κρασί που προσφέρει ο Ιησούς. Στην ιστορία αυτή, η οποία είναι συμβολική της ιστορίας του Ισραήλ, το καλό κρασί έρχεται στο τέλος αντί στην αρχή και βρίσκει τους πλείστους στη μέθη τους. Οι καλεσμένοι είναι ήδη μεθυσμένοι και ανίκανοι να διακρίνουν μεταξύ του καλού κρασιού και του δικού τους. Έχουν γεμίσει με αυτά που γνώριζαν, με αυτά που προηγήθηκαν του Ιησού και είναι ανίκανοι να δουν την υπεροχή Του, και ότι «Ο ἄνωθεν ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστίν» (3:31).

Ο στίχος 12 είναι η κατάληξη της ιστορίας, η καινούργια κατάσταση όπου ο Ιησούς κατεβαίνει στην Καπερναούμ πρώτος, ως μια διακριτή κατηγορία από μόνος Του, και οι άνθρωποι που σχετίζονται μαζί Του τον ακολουθούν ως δευτερεύουσα κατηγορία ίσων που συνδεόμαστε με τη γενική «αὐτοῦ». Η μητέρα παίρνει τη δεύτερη θέση αφού ο Ιησούς αναφέρεται, δείχνοντας την αντιστροφή του στίχου 1 όπου η μητέρα αναφέρεται πρώτη ως ξεχωριστή κατηγορία από μόνη της. Η ανωτερότητα του Ιησού έχει επιβεβαιωθεί, η διάκριση Του από τους γιγνούς Του συνδέσμοις, και η μυστηριώδης θεία προέλευση Του έχουν εδραιωθεί σε αυτούς που πιστεύουν.

Στο συμπέρασμα του αρχιτρίκλιου βλέπουμε ότι ακόμα κι αν άλλοι προηγήθηκαν Αυτού, το μόνο που έκαναν ήταν να ετοιμάσουν το δρόμο για την έλευση του Μεσσία. Το τελευταίο κρασί είναι το «καλό» κρασί, αλλά πολύ λίγοι θα μπορέσουν να το αναγνωρίσουν. Όσοι δε «γέμισαν» από το πρώτο.

Η κα Μυρτώ Θεοχάρους είναι Φοιτήτρια Διδακτορικού Παλαιάς Διαθήκης στο Πανεπιστήμιο του Καίμπριτζ.

Βιβλιογραφία

- Beale, G. K. *The Book of Revelation: A Commentary on the Greek Text*. NIGTC. Grand Rapids: Eerdmans, 1999.
- Beck, David R. *The Discipleship Paradigm: Readers and Anonymous Characters in the Fourth Gospel*. Leiden: Brill, 1997.
- Beirne, Margaret M. *Women and Men in the Fourth Gospel: A Genuine Discipleship of Equals*. Journal for the Study of the New Testament Supplement Series 242. New York: Sheffield Academic Press, 2003.
- Booth, Steve. *Selected Peak Marking Features in the Gospel of John*. American University Studies Series VII Theology and Religion Vol. 178. New York: Peter Lang Publishing, 1996.
- Brodie, Thomas L. *The Gospel According to John: A Literary and Theological Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 1993.
- Brown, Raymond. *The Gospel According to John (I-XII)*. The Anchor Bible. Garden City, N.Y.: Doubleday, 1966.
- Counet, Patrick Chatelion. *John, a Postmodern Gospel: Introduction to Deconstructive Exegesis Applied to the Fourth Gospel*. Leiden: Brill, 2000.
- Dodd, C. H. *The Interpretation of the Fourth Gospel*. Cambridge: Cambridge University Press, 1968.
- Fehrbach, Adeline. *The Women in the Life of the Bridegroom: A Feminist Historical-Literary Analysis of the Female Characters in the Fourth Gospel*. Collegeville, Minnesota: The Liturgical Press, 1998.
- Hartman, Lars and Olsson, Birger (Editors). *Aspects of the Johannine Literature: Papers Presented at a Conference of Scandinavian New Testament Exegetes at Uppsala, June 16-19, 1986*. Coniectanea Biblica New Testament Series 18. Uppsala: Almqvist & Wiksell International, 1987.
- Jones, Larry Paul. *The Symbol of Water in the Gospel of John*. Journal for the Study of the New Testament Supplement Series 145. Sheffield, England: Sheffield Academic Press, 1997.
- Nicol, W. *The Same in the Fourth Gospel: Tradition and Redaction*. Leiden: Brill, 1972.
- Orton, David E. (Compiler). *The Composition of John's Gospel: Selected Studies from Novum Testamentum*. Leiden: Brill, 1999.
- Resseguie, James L. *Narrative Criticism of the New Testament*. Grand Rapids, M.I.: Baker, 2005.
- Stibbe, Mark W. G. *The Gospel of John as Literature: An Anthology of Twentieth-Century Perspectives*. Leiden: Brill, 1993.

Υποσημειώσεις

- ¹ Γενικά το φαινομενικά απλοϊκό ευαγγέλιο του Ιωάννη είναι φορτισμένο με σύμβολα, μεταφορές και αναφορές (έμμεσες και άμεσες) στην Παλαιά Διαθήκη. Ο αναγνώστης θα πρέπει να είναι ευαίσθητος στη λογοτεχνική ευφυΐα του συγγραφέα και στο κοινώς αποδεκτό «πέραν της επιφάνειας» βάθος που εμπεριέχει η σκέψη του.
- ² Η μεταφορά του «γάμου» μεταξύ του Κυρίου και του λαού Του είναι πολύ συνηθισμένο μοτίβο στην Παλαιά Διαθήκη, π.χ. Ιεζεκιήλ 16 και Οσηέ 2.
- ³ Στη συνέχεια θα δούμε ότι ο Ιησούς ενεργεί ως κάτοχος του χώρου και όχι ως προσκαλεσμένος. Αντικαθιστά τον νυμφίο που αποτυγχάνει να προνοήσει για κρασί.
- ⁴ Ο Turid Karlsen Seim θέτει την αντιστροφή με διαφορετικό τρόπο δείχνοντας τη μετάβαση της αφοσίωσης του Ιησού: «η μητέρα πρέπει να ανοίξει τον χώρο για τον Πατέρα». David R. Beck, *The Discipleship Paradigm: Readers and Anonymous Characters in the Fourth Gospel* (Leiden: Brill, 1997), 54.
- ⁵ Οι άνθρωποι στο Ευαγγέλιο του Ιωάννη έχουν έλλειψη διαφόρων πραγμάτων όπου η φράση «οὐκ ε;cw» συνήθως χρησιμοποιείται: π.χ. η Σαμαρείτισσα δεν έχει άντρα (4:17-18) και ο ασθενής στην κολυμβήθρα δεν έχει κανένα άνθρωπο να τον βοηθήσει να μπει στο νερό (5:7). Συνήθως ο Ιησούς αντικαθιστά το αντικείμενο της έλλειψης. Παρακάτω θα δούμε τον Ιησού να αντικαθιστά τον παλαιό οίνο.
- ⁶ Ο Beck λέει ότι αυτή η δήλωση «υποδεικνύει απόσταση και διάκριση μεταξύ του δέκτη και του ομιλήτη», 56.
- ⁷ Επίσης, ο Raymond Brown, *The Gospel According to John (I-XII)* (The Anchor Bible. Garden City, N.Y.: Doubleday, 1966), 102, αναγνωρίζει ότι ο Ιησούς τοποθετεί τον εαυτό Του πέρα των φυσικών οικογενειακών σχέσεων. Με παρόμοιο τρόπο ο Larry Paul Jones, *The Symbol of Water in the Gospel of John* (Journal for the Study of the New Testament Supplement Series 145. Sheffield, England: Sheffield Academic Press, 1997), 58, αναγνωρίζει την αποστασιοποίηση του Ιησού από τους παραδοσιακούς ανθρώπινους δεσμούς του.
- ⁸ Η φράση «οὐπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ» αναφέρεται στο πλαίσιο άλλων διαπλοκών με την ανθρώπινη εξουσία στο 7:30 και στο 8:20. Η ανθρώπινη σφαίρα είναι αδύνατη να υπερισχύσει ἐπάνω Του, π.χ. να τον «καταλάβει» (1:5). Η κλιμάκωση της «ώρας» του Ιησού όπου υψώνεται και δοξάζεται είναι στο σταυρό (12:23, 27-13:1-17:1). Παρόλα αυτά, ο συγγραφέας φέρνει αυτή την «ώρα» και στο παρόν (4:21, 23-5:25). Επίσης, ο Beirne αναγνωρίζει ότι ο Ιησούς εγκαταλείπει την «ώρα» Του, με μια περιορισμένη έννοια, φανερώνοντας μεμονωμένα τη δόξα Του, 57.
- ⁹ Κάποιοι σχολιαστές θεωρούν ότι εδώ η μητέρα του Ιησού είναι ένα παράδειγμα πίστεως, επειδή πιστεύει στον λόγο του Ιησού πριν να δει το σημείο Του. Ο Beirne συσχετίζει την πίστη του βασιλικού του κεφαλαίου 4, η οποία επίσης προηγήθηκε του σημείου, με την πίστη της μητέρας του Ιησού. Παρόλο που κάποια τέτοια σύνδεση θα μπορούσε να υποστηριχθεί, δεν υπάρχει κάτι στο κείμενο που σχολιάζει την πίστη της μητέρας του Ιησού. Αντίθετα, για την πίστη του βασιλικού υπάρχει τέτοιο σχόλιο στο 4:50. Το κύριο μέλημα του συγγραφέα στην παρούσα ιστορία δεν είναι η πίστη της μητέρας του Ιησού.
- ¹⁰ Η Adeline Fehrbach, *The Women in the Life of the Bridegroom: A Feminist Historical-Literary Analysis of the Female Characters in the Fourth Gospel* (Collegeville, Minnesota: The Liturgical Press, 1998), 26ff., προτείνει ότι η μητέρα του Ιησού λειτουργεί κατά το Παλαιοδιαθηκικό πρότυπο της «μητέρας ενός σημαντικού υιού», όπως π.χ. η Σάρα και η Ρεβέκκα, και σπρώχνει την πλοκή διαμέσου της προτροπής της προς τον Ιησού να ενεργήσει ο ίδιος ως νυμφίος. Παρόλο που αυτή είναι μια πολύ ενδιαφέρουσα πρόταση, η μητέρα του Ιησού δεν πληρεί απόλυτα αυτό τον τύπο φύσος ο Ιησούς αντιτάσσεται εμφaticά στη συμπεριφορά της. Κατακρίβειαν, το θέμα της περικοπής, καθώς και ολόκληρου του Ευαγγελίου, είναι το αντίθετο: ότι κανένας ανθρώπινος παράγοντας δεν κινεί ούτε επηρεάζει το πρόγραμμα του Ιησού εκτός από τον ίδιο.
- ¹¹ Αυτά τα αντικείμενα αποτελούν «κλειδιά» (props) δηλ. λεπτομέρειες οι οποίες θα μπορούσαν εύκολα να αφαιρεθούν χωρίς να το προσέξει κανείς: αντικείμενα που φαίνονται απλές πληροφορίες του παρασκήνιου αλλά, αντιθέτως, είναι «κλειδιά» που ξεκλειδώνουν το κείμενο. Βλ. James L. Resseguie, *Narrative Criticism of the New Testament* (Grand Rapids, M.I.: Baker, 2005), 105.
- ¹² Οι Ιουδαίοι συνήθως είναι ξεχωριστή κατηγορία που διακρίνεται από τον Ιησού (1:19-2:13, 18, 20-3:1, 25).
- ¹³ Ο Thomas L. Brodie, *The Gospel According to John: A Literary and Theological Commentary* (Oxford: Oxford University Press, 1993), 172, λέει ότι ο Ιουδαϊκός καθαρισμός εστίαζε στο αρνητικό (την αφαίρεση της ακαθαρσίας) ενώ τώρα ο Ιησούς προσφέρει κάτι πέρα για πέρα θετικό.
- ¹⁴ Βλ. π.χ. την εκτενή μελέτη του G. K. Beale για το "666" στο *The Book of Revelation: A Commentary on the Greek Text* (NIGTC. Grand Rapids: Eerdmans, 1999), 718-728.
- ¹⁵ Η προστακτική «γεμίσατε» μας θυμίζει το γέμισμα των κοφινιών με ψωμί στο 6:13- ακόμα ένα θαύμα θείας πρόνοιας και υπερ-αφθονίας σε ώρα έλλειψης.
- ¹⁶ Η επόμενη κίνηση του Ιησού στο ναό για να διακόψει τις συνηθισμένες δραστηριότητες και να ανακοινώσει τη λήξη τους κινείται στην ίδια θεματική πορεία.
- ¹⁷ Από ολόκληρο το ευαγγέλιο του Ιωάννη, μόνο εδώ έχουμε αναφορά στο κρασί. Στο βιβλίο του Ιωήλ (1:5, 10 Ο') βλέπουμε το κρασί να τελειώνει: «ἐκίνηψατε οἱ μεθύοντες ἐξ οἴνου αὐτῶν καὶ κλαύσατε θρηνησατε πάντες οἱ πίνοντες οἶνον εἰς μέθην ὅτι ἐξήρται ἐκ στόματος ὑμῶν εὐφροσύνη καὶ χαρὰ... ὅτι τεταλαιπώρηκεν τὰ πεδία πενθεῖτω ἡ γῆ ὅτι τεταλαιπώρηκεν σίτος ἐξηράνηθη οἶνος ὠλιγόγη ἔλαιον». Στο 2:19 του Ιωήλ, ο Κύριος απαντάει στο λαό του: «καὶ ἀπεκρίθη κύριος καὶ εἶπεν τῷ λαῷ αὐτοῦ ἰδοὺ ἐγὼ ἔξαποστέλλω ὑμῖν τὸν σίτον καὶ τὸν οἶνον καὶ τὸ ἔλαιον καὶ ἐμπλησθήσεσθε αὐτῶν καὶ οὐ δώσω ὑμῖς οὐκέτι εἰς ὀνειδισμὸν ἐν τοῖς ἔθνεσι». Και άλλες προφητείες αποκατάστασης συμπεριλαμβάνουν την ίδια υπόσχεση για κρασί με παρόμοιο τρόπο (π.χ. Ησα 25:6- 36:17- 55:1). Επίσης, η Σοφία στις Παροιμίες προσκαλεί τους ανθρώπους να γευτούν το μίγμα του οίνου της (9:5). Όπως και στην περικοπή μας, έτσι και στην ἔρμημο οι Ισραηλίτες στερήθηκαν το κρασί για να γνωρίσουν ότι ο Θεός ήταν ο Κύριος (Δευτ 29:6)- στη γη της επαγγελίας όμως δε θα υπάρχει έλλειψη κρασιού (Δευτ 7:13- 33:28).
- ¹⁸ Resseguie, 88.
- ¹⁹ Ο Ιησούς είναι εκείνος που δε γνωρίζουν πραγματικά οι άνθρωποι (1:26, 31, 33). Στο Ευαγγέλιο του Ιωάννη βλέπουμε τον Νικόδημο να αναγνωρίζει/γνωρίζει ότι ο Ιησούς είναι από τον Θεό (την πραγματική του προέλευση) αλλά δεν τον γνωρίζει απόλυτα (3:8). Μόνο ο Ιησούς γνωρίζει απόλυτα τον Πατέρα (3:11-13- 7:29). Η Σαμαρείτισσα δε γνωρίζει το όνομα του Θεού (4:10, 22), απλά γνωρίζει πληροφορίες για τον Μεσσία (4:25). Οι μαθητές δε γνωρίζουν την τροφή του Ιησού (4:32) και το χωριό γνωρίζει τον Ιησού διαμέσου της μαρτυρίας της Σαμαρείτισσας (4:42). Οι άνθρωποι νόμιζαν ότι γνώριζαν την καταγωγή του Ιησού (6:42) όμως, παρόλη την άγνοια τους, διακήρυξαν την αλήθεια ότι κανείς δεν θα γνωρίσει από που προέρχεται ο Μεσσίας (7:27, 28- 8:14, 19). Επομένως, μπορούμε να εισηγηθούμε ότι το καλό κρασί άγνωστης προελεύσεως λειτουργεί ως σύμβολο του ιδίου του Ιησού.

ΟΙ ΛΕΠΡΟΙ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

και άλλες πληροφορίες σχετικά με το έργο διάδοσης των Γραφών στην Ελλάδα

του J. W. Wiles, M.A.

Ιούλιος 1928

Στη Στερεά Ελλάδα, γύρω από την Ιωλκό, κοντά στο Βόλο, ένας βιβλιοπώλης των Αγίων Γραφών εργάστηκε για πολλά χρόνια. Η Ιωλκός πρέπει να είναι το μυθικό λιμάνι των Αργοναυτών. Όσο βασανισμένο κι αν ήταν με τα ελληνικά ρήματα, το αγόρι του σχολείου σκέφτεται για την Ελλάδα σαν να αναπαύεται στα σύννεφα της δόξας. Αλλά το ίδιο συμβαίνει και με την Κρήτη, το νησί του όρους Ίδη, του Λαβύρινθου και του Μινώταυρου· το νησί των καταπληκτικών μονόχρωμων διακοσμήσεων που χρησιμοποιούνταν 1.800 χρόνια π.Χ.– η Κρήτη, ο κήρυκας πολλών θαυμάσιων κατακτήσεων του ματιού και του χεριού, προς τη Σικελία και την ελληνική ηπειρωτική χώρα. Αλλά οι εκπληκτικές ανακαλύψεις της Κνωσού, με τους ελικοειδείς διαδρόμους και τα δαιδαλώδη υπόγεια δίκτυα σωλήνων, με τις τοιχογραφίες και τ' ανάγλυφα που περιγράφουν τους σκληρούς αγώνες με ταύρους στη μινωική αρένα (όπου έπαιρναν μέρος κορίτσια και νέοι) δε μας φέρνουν μόνο πίσω το Λαβύρινθο και το Μινώταυρο των σχολικών μας χρόνων· μας εμπνέουν επίσης ότι τα παλάτια, με τα υπέροχα έργα τέχνης, που κατασκεύασε για τον Μίνωα ο Δαίδαλος, δεν ανήκουν πλέον στο χώρο της φαντασίας. Η ασυνήθιστη αρχιτεκτονική ικανότητα, η υγειονομική φροντίδα και η υδραυλική επιστήμη αποκαλύπτονται στις λεπτομέρειες των οικοδομών, μας φέρνουν πρόσωπο με πρόσωπο με τη δύναμη της μηχανικής εφευρετικότητας με την οποία ήταν προικισμένος ο Δαίδαλος. Ο απόστολος Παύλος θα ήταν ο πρώτος που θα παραδεχόταν (σύμφωνα με το πνεύμα του Α' Κορ. ιγ') στην κατάλληλη στιγμή και χώρο, ότι εκείνο που είπε στον Τίτο για τον κακό χαρακτήρα των Κρητικών, δεν ήταν το μόνο που θα μπορούσε να ειπωθεί γι' αυτούς!

Είναι βεβαιωμένο ότι ένα ανεπτυγμένο σύστημα γραφής, γραμμικό και ημι-ιερογλυφικό, υπήρξε στην Κρήτη ήδη δεκατρείς αιώνες πριν την εισαγωγή με φοινικική επιρροή του ελληνικού αλφάβητου. Όμως η ζωή δεν σταματά ποτέ να χειροτερεύει όπως και να καλυτερεύει. Η Κρήτη άρχισε να παρακμάζει πολύ πριν τις μέρες του Παύλου. Στο φως και τη σκιά της αρχαίας δόξας του απώτερου κρητικού παρελθόντος, και με το πρόσφατο υπόβαθρο της τουρκικής κατοχής και των καταστροφών που προκλήθηκαν από επαναστάσεις στη διάρκεια των δεκαετιών, ο

βιβλιοπώλης των Αγίων Γραφών Αμπατζόγλου, τα τελευταία είκοσι χρόνια έχει περπατήσει σ' όλο το νησί, σε βουνά και κοιλάδες.

Αν θέλεις να δεις το λιμάνι όπου κατέφυγε το πλοίο που μετέφερε τον Απ. Παύλο, μπορείς να το δεις· δύσκολα μπορεί κάποιος να μην το αναγνωρίσει στους σημερινούς Καλούς Λιμένες. Επίσης μπορεί να πέσει στους ίδιους θεελλώδεις ανέμους που συνάντησε ο Παύλος. Και ίσως χωρίς να είναι κάποιος πολύ άτυχος –υπάρχουν δύσκολες θάλασσες και φουσκοθαλασσιές γύρω στην Κρήτη– μπορεί να φτάσει στο αρχαίο νησί Κλαύδη, κι ενόσω είναι στην πορεία του ίσως κάποιος του μιλήσει για το νησί τους, που ήταν το σημείο που γεννήθηκε ο Δίας, και κάποιος άλλος του πει ότι ο Άγιος Τίτος είναι ο προστάτης άγιος της Κρήτης. Έτσι δεν εκπλήσσει ανακαλύπτοντας ότι ανάμεσα στα αρχαία χριστιανικά λείψανα του νησιού, εδώ κι εκεί, σπουδαιότερη είναι η εκκλησία του Αγίου Τίτου στη Γόρτυνα, που χρονολογείται από την εποχή του Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Αν το μάτι του ναυτικού πρέπει να δει τη λέξη Κρήτη, ωστόσο, ίσως η πρώτη υπόδειξη να μην είναι η κλασική ή η βιβλική μελέτη, αλλά οι όμορφες προσεγγίσεις σ' ένα ελκυστικό λιμάνι, καταφύγιο υποβρυχίων. Αυτό το ένδοξο φυσικό λιμάνι είναι το λιμάνι του Κόλπου της Σούδας –έκτασης οκτώμισι τετραγωνικών μιλίων!– τα γαλανά νερά του οποίου αντανακλούν κατά μήκος των ακτών του Ακρωτηρίου, της ηλιόλουστης χερσονήσου που κρύβει τον κόλπο των Χανίων Από εκεί, ύστερα από ένα ρομαντικό περίπατο πάνω σε λόφους με ελαιόδεντρα, φτάνεις στην καλύβα του βιβλιοπώλη μας. Η λεπτή και λυγερή μορφή του Αμπατζόγλου και η μπρούτζινη μορφή του, με το στριφτό μουστάκι, και τα πνευματώδη γαλάζια μάτια, γίνονταν με χαρά δεκτά από τα βρετανικά πλοία και τους στρατιώτες στον κόλπο της Σούδας τα τελευταία είκοσι χρόνια, όπως μαρτυρούν οι σελίδες με αυτόγραφα και ευχάριστα αναμνηστικά που ο βιβλιοπώλης των Αγίων Γραφών έχει στα σημειωματάριά του από ευχαριστημένους ναυτικούς.

Για κάποιους από τους αναγνώστες ίσως η Κρήτη θυμίζει τους λεπρούς και τα πάθη τους. Φέρνοντας τους λεπρούς στη σκέψη, μας κάνει να ταξιδέψουμε πολύ πιο ανατολικά. Στον κόλπο Μυραμπέλου, στο νησί της Σπιναλόγκας –που παρέμεινε στην κυριαρχία της Βενετίας για πολλά χρόνια μετά την κατάκτηση της Κρήτης από τους Τούρκους, και

τελικά παραδόθηκε στα 1715– εκεί, σ' αυτό το βράχο της Σπιναλόγκας είναι η τραγωδία των λεπρών. Ο Κωνσταντίνος Αμπατζόγλου, που ήταν πρόσφατα εκεί, γράφει τα εξής:

“Είμαστε εκτεθειμένοι στο τσουχτερό κρύο της νύχτας, καθώς χρειάστηκαν σχεδόν πέντε ώρες πριν μπορέσουμε να αποβιβαστούμε. Κατά την άφιξή μου στην Πλάκα, ανακάλυψα ότι οι λεπροί ήταν όλοι απομονωμένοι σ' ένα μικρό νησί, τη Σπιναλόγκα, περίπου μια ώρα κωπηλασίας. Έπρεπε να βρω ένα ειδικό μικρό βαρκάκι προκειμένου να φτάσω στο “Νησί των Ακάθαρτων”. Ως το 1897, αυτό το μικρό μέρος ήταν τόπος κατοικίας για περίπου εκατό τουρκικές οικογένειες, όμως ύστερα από την αποχώρησή τους, η Ελληνική Κυβέρνηση συγκέντρωσε τους λεπρούς από όλη την Ελλάδα και τους εγκατέστησε σ' αυτό το νησί, όπου τώρα υπάρχουν 245 άτομα, νέοι και γέροι· και από το γεγονός ότι ο γάμος δεν απαγορεύεται, αργά αλλά σταθερά ο αριθμός αυτός αυξάνεται. Ζουν σε ερειπωμένες καλύβες· βρώμικοι· έχουν ελάχιστο νερό, και η Κυβέρνηση τους δίνει στον καθένα ένα επίδομα 25 δραχμών την ημέρα. Η Κυβέρνηση, επιπρόσθετα, τους έχει έναν ιερέα και ένα γιατρό. Ήμουν αρκετά τυχερός να συναντήσω το γιατρό και ήταν με αυτόν που κωπηλατήσαμε στη Σπιναλόγκα.

Μόλις φτάσαμε στην ακτή, πήγα κατευθείαν στις καλύβες τους, άρχισα να τους μιλάω, να μοιράζω Γραφές και να συζητώ μαζί τους για τη μεγάλη αγάπη του Κυρίου Ιησού Χριστού. Έδειχναν έντονο ενδιαφέρον. Ήταν μεγάλη έκπληξη για μένα να συναντήσω ανάμεσά τους έναν παλιό γνώριμο – κάποιον που τον έλεγαν Σκουλούδη– που προερχόταν από το Ρέθυμνο, που γνώρισε τον Χριστό πριν από χρόνια, και ήταν φλογερός μελετητής της Βίβλου. Χάρηκε πολύ που με είδε, και είχαμε μια μακρά συνομιλία. Γύρω μας ήταν άνθρωποι τρομερά πληγωμένοι, χωρίς δάχτυλα στα χέρια και τα πόδια ή χωρίς αυτιά. Για δύο ολόκληρες ημέρες έμεινα μαζί με αυτούς τους αποδιωγμένους και όταν έπρεπε να φύγω, με λύπη με αποχαιρέτησαν.”

Αυτά έγραψε ο βιβλιοπώλης των Αγίων Γραφών Αμπατζόγλου, πριν από μερικούς μήνες. Λίγες ημέρες πριν τα Χριστούγεννα του 1927, ο νέος βιβλιοπώλης της Βιβλικής Εταιρείας, κ. Νικόλαος Κωνσταντίνος Γεωργιάκης, που ήρθε με καλές συστάσεις από τους φίλους μας του Παγκρήτιου Ευαγγελικού Συνδέσμου, επισκέφτηκε ξανά το νησί. Καθώς γράφονται αυτές οι γραμμές, λάβαμε το ακόλουθο μήνυμά του:

“Μόλις επέστρεψα από τους λεπρούς. Βρήκα τον Σκουλούδη στο πλάι της άρρωστης γυναίκας του, καθώς της μιλούσε για την αγάπη του Θεού, και την παρηγορούσε από τη Βίβλο. Ο Σκουλούδης είναι ένας άνθρωπος 35 ετών περίπου. Η λέπρα παρουσιάστηκε

όταν ήταν οκτώ ετών. Για κάποιο διάστημα παρακολούθησε ένα νυχτερινό σχολείο και ύστερα ήρθε η διαταγή που υποχρέωσε όλους τους λεπρούς να συγκεντρωθούν στη Σπιναλόγκα· έτσι αναγκάστηκε να τα εγκαταλείψει όλα, και πήγε. Δεν θυμάται πώς ακριβώς βρέθηκε στα χέρια του μια φθαρμένη Καινή Διαθήκη, όμως θυμάται πολύ καλά ότι αυτή η Καινή Διαθήκη έγινε σύντομα το μοναδικό του βιβλίο στον κόσμο. 'Από αυτή έμαθα όλα όσα ξέρω' λέει ο Σκουλούδης· 'με βοήθησε ν' αφυπνιστώ για την αμαρτωλότητά μου, και μου αποκάλυψε το Ζωντανό Σωτήρα. Και όταν ο βιβλιοπώλης των Αγίων Γραφών Αμπατζόγλου ήρθε με τις Γραφές του αμέσως του ζήτησα μια ολόκληρη Βίβλο – και την αγόρασα. Την πήρα σαν ένα θησαυρό στο κελί μου· επειδή πράγματι έχω βρει το πολύτιμο μαργαριτάρι”.

Ο βιβλιοπώλης των Αγίων Γραφών Γεωργιάκης μας λέει επιπλέον πως με συνεχή μελέτη των Γραφών ο Σκουλούδης αυξήθηκε στη γνώση του Χριστού, και “χρησιμοποιήθηκε σαν ένα εκλεκτό σκεύος για τη δόξα Του”. Ο ίδιος επίσης ωφελείται πολύ και χαίρεται

Φωτογραφία του Αμπατζόγλου και του Μισαηλίδη (διευθυντή της Β. Εταιρείας) από το περιοδικό "The Bible in the World", Ιούλιος 1928

με τα γράμματα που παίρνει από τους αδελφούς του Παγκρήτιου Ευαγγελικού Συνδέσμου. Ο φτωχός Σκουλούδης τώρα έχει χάσει τη φωνή του, και ζητά τις προσευχές μας ώστε ο Κύριος να του προστατέψει τα μάτια. Επιθυμία του είναι –αν ο Θεός του χαρίσει και πάλι τη φωνή– να οργανώσει συναντήσεις και να έχει ένα μικρό βιβλιοπωλείο για Άγιες Γραφές πρώτα απ' όλα, και ύστερα για άλλα ωφέλιμα βιβλία. Μέσω της δικής του μαρτυρίας τρεις άλλοι έχουν γνωρίσει τον Ιησού – πέρα από τη γυναίκα του. Από αυτούς τους τρεις, δύο ανήκουν στο προσωπικό, και είναι πολύ ευχαριστημένοι

με τον Σκουλούδη”.

Ο βιβλιοπώλης των Αγίων Γραφών Γεωργιάκης περιγράφει επίσης πώς “ο κακός παπάς διώχτηκε από το νησί, και ένας άλλος καλός τοποθετήθηκε στη θέση του, που χαίρεται όταν ακούει το Λόγο του Θεού... Έδωσα στους λεπρούς μερικά δώρα από τους Ευαγγελικούς αδελφούς και ύστερα έφυγα, ενώ ο Σκουλούδης μου έλεγε: 'Είθε το όνομα του Κυρίου να δοξαστεί ανάμεσά μας!'”.

(...)

*“The Bible in the World”, Ιούλιος 1928,
έκδοση της Βρετανικής Βιβλικής Εταιρείας,
σελ. 108-111.*

Στο ίδιο περιοδικό, Αύγουστος 1928, σελ. 116, υπάρχει η εξής αναφορά σχετικά με τους σεισμούς στην Κόρινθο: [υπάρχει και σχετική φωτογραφία].

Ύστερα από τους σεισμούς στην Κόρινθο, ο βιβλιοπώλης των Αγίων Γραφών Ζαχαράκης στάληκε να μοιράσει Ευαγγέλια ανάμεσα στους

δοκιμαζόμενους. Ήταν επιθυμία του Έλληνα Επισκόπου τα βιβλία αυτά να πουληθούν και όχι να μοιραστούν δωρεάν· έτσι τα πούλησε στην τιμή του 1/15 της αγγλικής πέννας για κάθε Ευαγγέλιο.

Στο ίδιο περιοδικό, σελ. 132, υπάρχει η εξής αναφορά σχετικά με τον Γεωργάκη:

“Ο βιβλιοπώλης των Αγίων Γραφών Γεωργάκης, που τον περασμένο χρόνο ξεκίνησε το έργο του στην Κρήτη, ταξιδεύει σε πολλές γωνιές του νησιού. Μια μέρα βάζει μακριά από κατοικημένη περιοχή, όπου ήταν αδύνατο να αγοράσει κάτι για να φάει. Όταν έφτασε σε ένα χωράφι με κουκιά και έφαγε αρκετά από αυτά, μη θέλοντας να αποφύγει την πληρωμή, έγραψε ένα σημείωμα λέγοντας τι είχε κάνει και το άφησε εκεί μαζί με αρκετά αντίγραφα Ευαγγελίων σε

πληρωμή εκείνου που έφαγε. Λίγες μέρες αργότερα τον πλησίασε κάποιος αγρότης που του είπε: “Άκου να δεις τι έγινε: Κάποιος μάζεψε μερικά κουκιά από το χωράφι μου και άφησε πίσω ένα σημείωμα και μερικά βιβλία σαν πληρωμή. Απορώ ποιος μπορεί να ήταν αυτός;” “Εγώ ήμουν”, του είπε ο Γεωργάκης. Ο αγρότης τον προσκάλεσε στο σπίτι του και είχε την ευκαιρία να συζητήσουν και να εξηγήσει τις Γραφές σε μια μικρή ομάδα που συγκεντρώθηκε γι’ αυτό το σκοπό. Η φήμη του επεισοδίου διαδόθηκε ευρύτερα και ο Γεωργάκης γίνεται με ευχαρίστηση δεκτός παντού.”

Ο J. W. Wiles ήταν Γραμματέας της Βιβλικής Εταιρείας για τη Νοτιο-Ανατολική Ευρώπη.

Η νησίδα Σπιναλόγκα Νομός Λασηθίου

Η νησίδα Σπιναλόγκα (από τις λατινικές λέξεις *spina* = άκανθα και *longa* = μακριά) βρίσκεται στην είσοδο του κόλπου της Ελούντας και στο βόρειο μέρος του κόλπου Μιράμπελο. Ο θρύλος λέει ότι η νησίδα πήρε το όνομά της από την ξακουσμένη Αρχοντοπούλα Λόγκα που έμενε μέσα στο φρούριο. Η βραχονησίδα έχει έκτασή 85 στρέμματα και το ύψος της 53 μέτρα, ενώ η ελληνική της ονομασία είναι Καλυδωνία. Κατά την αρχαιότητα, εκεί υπήρχε το φρούριο των Ολουιτών, το οποίο είχε χτιστεί προκειμένου να προστατεύει το λιμάνι της αρχαίας πολιτείας Ολούντας. Το 1579 χτίστηκε από τους Βενετούς ένα ισχυρό φρούριο, πάνω στα ερείπια του αρχαίου φρουρίου, που σχεδιάστηκε σύμφωνα με την οχυρωματική πρακτική του προμαχωνικού συστήματος. Το φρούριο αυτό ήταν ένα από τα σπουδαιότερα φρούρια του νησιού και θεωρούνταν απόρθητο. Παρέμεινε στην κυριαρχία των Βενετών και μετά την κατάληψη της Κρήτης από τους Τούρκους, το 1669. Την περίοδο αυτή χτίστηκαν εκεί και οι εκκλησίες του Αγίου Παντελεήμονα και του Αγίου Γεωργίου. Την περίοδο του κρητικού πολέμου (1645-1669) η Σπιναλόγκα αποτέλεσε καταφύγιο των προσφύγων και των επαναστατών, των λεγόμενων χαϊνιδων, οι οποίοι έχοντας σαν βάση τους τη νησίδα παρενοχλούσαν τους Τούρκους. Η νησίδα της Σπιναλόγκας ήταν το τελευταίο σημείο της μεγαλονήσου που κατάφεραν να καταλάβουν οι Οθωμανοί, μόλις το 1715. Από την περίοδο αυτή και μετά εξελίχθηκε σε ένα αμιγώς οικιστικό κέντρο. Υπολογίζεται ότι το 1834 κατοικούσαν στη Σπιναλόγκα 80 οικογένειες ενώ το 1881, 227. Σήμερα σώζονται αρκετά κτίσματα από την περίοδο αυτή, τα οποία στην πλειονότητά τους είναι διώροφες οικίες περιτοιχισμένες από υψηλούς μαντρότοιχους, και εμπορικά καταστήματα με μεγάλες μαγαζόπορτες και τζαμωτά ανοίγματα. Το 1903, με απόφαση της Κρητικής Πολιτείας, ορίστηκε ως τόπος διαμονής των λεπτρών της Κρήτης, ενώ στα χρόνια που

ακολούθησαν αποτέλεσε τον τόπο απομόνωσης όλων των λεπτρών της χώρας. Το Λεπροκομείο που ιδρύθηκε στη Σπιναλόγκα και λειτούργησε μέχρι το 1957, διέθετε διευθυντή ιατρό, νοσηλευτικό προσωπικό, επιστάτη, καθαριστές, οικονομική υπηρεσία και ιερέα. Οι άρρωστοι κατοίκησαν στα κτίρια του τουρκικού οικισμού, αλλά και σε σύγχρονα κτίρια που κατασκευάστηκαν κατά τη δεκαετία του '30. Μεγάλα τμήματα του βενετικού τείχους καταστράφηκαν, το 1939, με δυναμίτιδα προκειμένου να ανοιχθεί ο περιμετρικός δρόμος, που υπάρχει σήμερα στη νησίδα. Σήμερα, ο επισκέπτης μπορεί να βρεθεί στη νησίδα της Σπιναλόγκας με καραβάκια που φεύγουν από τον Άγιο Νικόλαο, το χωριό της Ελούντας και τον παραλιακό οικισμό της Πλάκας. Ο τελευταίος πιθανολογείται ότι χτίστηκε από μερικούς κατοίκους της περιοχής μετά την ίδρυση του Λεπροκομείου, καθώς η παραλία της Πλάκας ήταν το σημείο απ' όπου περνούσαν τους λεπτρούς απέναντι, στο νησί.

<http://www.ert.gr/menoumellada/tourdetails.asp?id=944>

αλληλο γραφία

Ο Αστήρ της Ανατολής ευχαρίστωσ δημοσιεύει επιστολές αναγνωστών. Οι επιστολές πρέπει να είναι σύντομες, καθαρογραμμένες, σχετικές με δημοσιεύματα του περιοδικού (που να υποστηρίζουν και να συμπληρώνουν ή να αντιτίθενται σε κάποιο δημοσίευμα, με επαρκή δικαιολόγηση και βιβλιογραφικές αναφορές) ή ερωτήσεις, χωρίς καμία προσωπική αναφορά σχετικά με τον άρθρογράφο ή άλλα πρόσωπα. Δεν δημοσιεύονται επιστολές ανυπόγραφες ή με ύφος που δεν ταιριάζει στο περιοδικό. Θα καταβάλλεται προσπάθεια να υπάρξει απάντηση του άρθρογράφου. Επιστολές μπορεί να αποσταλούν και με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο στη διεύθυνση: astir@gec.gr

Απάντηση στην επιστολή της κας Φ. Hutchins που δημοσιεύθηκε στο τεύχος Ιουλίου-Αυγούστου:

Διευκρινιστικά

Φίλε κ. Διευθυντά,

Αναφορικά με τα σχόλια της κας Φωτεινής Hutchins για το άρθρο «Η παγκοσμιοποίηση της ανασφάλειας», ομολογώ ότι δεν κατάλαβα γιατί υποβαθμίζεται η αγάπη του Θεού και πώς διακρύπτουμε τη ματαιότητα της θυσίας του Ιησού, όταν τονίζουμε ότι έχει αποτύχει ο Χριστιανισμός σαν εκπολιτιστική και αναμορφωτική δύναμη διαχρονικά. Η αιτία αυτής της αποτυχίας αναλύεται ακριβώς στη συνέχεια της επίμαχης φράσης μου, όταν γράφω ότι οι περισσότερες χριστιανικές εκκλησίες εξελίχθηκαν σε εθνικές οργανώσεις κ.λπ. και ότι εγκατέλειψαν τη διδαχή για την αλήθεια του Προσώπου. Και είναι αυτή η διδαχή που αφορά την αγάπη του Πατέρα και την απόδειξή της στη θυσία του Ιησού. Ας μη λησμονούμε ότι οι πολιτισμοί, αναμορφώσεις κ.λπ. αφορούν σύνολα ανθρώπων, η σωτηρία αφορά πρόσωπα. Ο Χριστιανισμός, διεκδικώντας την ανθρώπινη εξουσία, μπήκε στο παιγνίδι της εκπολιτιστικής αναμόρφωσης της ανθρωπότητας, που βέβαια δεν έγινε και δεν πρόκειται να γίνει σαν σύνολο, παρά μόνο με την 2η έλευση του Κυρίου. Και δεν αναμένουμε, ούτε αναζητούμε κανένα παγκόσμιο σύστημα ανθρώπινου πολιτισμού και αναμόρφωσης. Η παγκόσμια Ιστορία έχει απομυθοποιήσει κάθε τέτοια προσπάθεια. Όσον δε αφορά και τον όρο «χριστιανισμός», δεν υπάρχει στην Καινή Διαθήκη που να υποδηλώνει οργανωμένο σύστημα πολιτισμού. Υπάρχουν μόνο οι όροι «χριστιανός» και «εκκλησία». Και η σωτηρία αφορά πέντε άτομα-πρόσωπα και όχι εκπολιτιστικά σύνολα. Η σωτηρία ατόμων-προσώπων αποδεικνύει ότι πράγματι η θυσία του Ιησού Χριστού δεν έγινε μάταια.

Ευχαριστώ

Π. Γιαννακάκος

Η Συμμετοχή των Χριστιανών στα Κοινά

Ιούλιος 2007

Κύριε Διευθυντά,

Με προσοχή και ενδιαφέρον διάβασα το 5σέλιδο κείμενο του κ. Στ. Κατσάρκα με τίτλο «Η Συμμετοχή των Χριστιανών στα Κοινά», (Ιουλ.-Αυγ. 2007) στο οποίο πολύ σωστά αναφέρει σημεία στα οποία οι χριστιανοί δεν έκαναν το μέρος τους –τουλάχιστον όσο θά πρεπε– όπως π.χ. ο εθελοντισμός, η φιλανθρωπία, το περιβάλλον κ.ά.

Εντούτοις, αισθάνομαι την ανάγκη να σταθώ και να σχολιάσω άλλα σημεία που μου προκάλεσαν μεγάλη έκπληξη και αγανάκτηση.

Έκπληξη διότι ο συνηθώς ενημερωμένος συνεργάτης σας στο εν λόγω κείμενο παραθέτει αρκετές ιστορικές και αντικειμενικές ανακρίβειες, και αγανάκτηση επειδή αναφέρεται στους χριστιανούς που δε συμφωνούν με τις απόψεις του ως «κολλημένους»... (Άλλοτε τους χαρακτήριζαν «καθυστερημένους», «συντηρητικούς», «οπισθοδρομικούς» κ.τ.ό.).

Ως ένας τέτοιος «κολλημένος» λοιπόν, θα προσπαθήσω να παραθέσω τις διαφορετικές μου απόψεις, με την ελπίδα ο παρών αντίλογος να σταθεί βοηθητικός και για τον συνεργάτη σας και για τους αναγνώστες του «Α.τ.Α.».

I. Αρχίζω από το τελευταίο σημείο –που αποτελεί και το θεμέλιο στο συμπέρασμα του κ. Κ.– που αφορά τη γνωστή αμερικανική φράση “In God we trust”.

Ας είναι γνωστό, λοιπόν, ότι αυτή η φράση ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ –ούτε ποτέ υπήρξε– «στο εθνόσημο των ΗΠΑ», [1,2] και δεν έχει καμία σχέση με τους «ιδρυτές της αμερικανικής δημοκρατίας». Χρησιμοποιείται στα νομίσματα των ΗΠΑ πρώτα στο κέρμα των δύο σεντς από το έτος 1864 και στο χαρτονόμισμα των 100 δολαρίων μόλις από το έτος 1966. Με άλλα λόγια παρουσιάστηκε μόνο μετά τον Εμφύλιο Πόλεμο (ίσως ως ένα ακόμα πολιτικό τέχνασμα). Αντίθετα το μότο στο εθνόσημο είναι η λατινική φράση E Pluribus Unum (=εκ των πολλών, εν). [3α,3β]

II. Οι ιδρυτές της αμερικανικής δημοκρατίας ΔΕΝ ΗΤΑΝ «άνθρωποι του Θεού» με την χριστιανική έννοια του όρου. Οι περισσότεροι πίστευαν στον θεϊσμό και ήταν μέλη σε μασονικές Στοιές. Σύμφωνα με τον ιστορικό ερευνητή John J. Robinson “Η μασονία υπήρξε η δύναμη για την θρησκευτική ελευθερία. Οι Washington, Franklin, Hancock, Hamilton, Lafayette και πολλοί άλλοι ήταν οπαδοί της μασονίας». Ιδού μερικά μόνο παραδείγματα για το είδος της πίστης των ιδρυτών της αμερικανικής δημοκρατίας:

Ο George Washington σπάνια μιλούσε για τη θρησκεία, όμως πίστευε στον θεϊσμό, έγινε Μέγας μασόνος στα 1752 και παρέμεινε μασόνος μέχρι που πέθανε. Ο Thomas Jefferson σε πολλές από τις επιστολές του αποκήρυξε τον χριστιανισμό, δεν πίστευε στις βασικές διδασκαλίες του ούτε στα θαύματα του Ιησού. Σε επιστολή προς τον Peter Carr, στις 10-8-1787, έγραψε, “Αμφισβητώ με τόλμη ακόμη και την ύπαρξη κάποιου Θεού”. Ο Thomas Paine, αν και είχε θεϊστικές ιδέες, στο έργο του “Η Εποχή της Λογικής” (The Age of Reason) έγραψε: “Δεν πιστεύω στις αρχές της Ιουδαϊκής εκκλησίας, της Ρωμαϊκής εκκλησίας, της Ελληνικής εκκλησίας, της εκκλησίας των Διαμαρτυρομένων, ούτε καμιάς άλλης εκκλησίας που γνωρίζω. Ο δικός μου νους είναι η εκκλησία μου.” “Από όλα τα θρησκευτικά συστήματα που εφευρέθηκαν ποτέ, δεν υπάρχει κανένα περισσότερο μειωτικό για τον Παντοδύναμο, περισσότερο ηθικά επιζήμιο για τους ανθρώπους, περισσότερο ασυμβίβαστο με τη λογική και περισσότερο αντιφατικό με τον εαυτό του, από

αυτό που λέγεται χριστιανισμός.»

Δυστυχώς, αγνοώντας τα παραπάνω, πολλοί χριστιανοί όταν βλέπουν τη λέξη “God”, αυτόματα την αποδίδουν στον δικό τους προσωπικό Θεό, χωρίς να καταλαβαίνουν τον θεϊστικό τρόπο κατανόησης των πατέρων του αμερικανικού έθνους.[4]

III. Όσον αφορά το ζήτημα της κατάργησης του δουλεμπορίου, η σύγχρονη μορφή «εργατικής» απασχόλησης σε πολυεθνικές εταιρείες «χριστιανικής(;)» ιδιοκτησίας –τουλάχιστον στην Ασία αλλά όχι μόνο– με αστείους μισθούς, χωρίς κοινωνικές ασφαλίσεις, με παιδική εργασία κ.λπ., ίσως είναι πιο συμφέρουσα για τους εργοδότες παρ’ ό,τι αν είχαν ισόβιους δούλους. Τώρα χρησιμοποιούν το εργατικό δυναμικό μόνο για όσο καιρό τους αποδίδει, για να το αποπέμψουν σε κρατικές διαδικασίες «περίθαλψης» με αποτέλεσμα επιδόματα και συντάξεις πείνας που «απολαμβάνουν» ακόμα και πλειστοί συμπατριώτες μας.

IV. Για τους κ.κ. Μπίλι Γκρέαμ και Τζίμι Κάρτερ, πολλά λέγονται και θα ειπωθούν από τους ιστορικούς μετά το θάνατό τους. Το γεγονός ότι ανήκουν στον Διαμαρτυρόμενο χώρο δεν σημαίνει πολλά για τον αντικειμενικό παρατηρητή. Μήπως δεν υποστήριξε ο Γκρέαμ όλους τους φιλοπόλεμους προέδρους των τελευταίων ετών; Μήπως δεν ήταν ο Κάρτερ που θέσπισε το ομώνυμο δόγμα, σύμφωνα με το οποίο «Καμία άλλη δύναμη εκτός από τις ΗΠΑ δεν πρέπει να αποκτήσει τον έλεγχο στον Περσικό Κόλπο»[5], και σε υλοποίηση του οποίου έχουν γίνει ήδη τρεις πόλεμοι; Εκείνος τερμάτισε την παροχή σταριού στη Σοβιετική Ένωση, απαγόρευσε τη συμμετοχή των Αμερικανών αθλητών στους Ολυμπιακούς της Μόσχας και, το χειρότερο, άρχισε ένα πρόγραμμα 40 εκατομμυρίων δολαρίων για εκπαίδευση κι εξοπλισμό ισλαμιστών στο Πακιστάν και Αφγανιστάν για ν’ αντιμετωπιστούν οι Σοβιετικοί. Μετά την ήττα των τελευταίων, όμως, οι ίδιοι αυτοί πράκτορες των Αμερικανών μετατράπηκαν στους σημερινούς «τρομοκράτες» Ταλιμπάν, από τους οποίους υποφέρουν οι ΗΠΑ και όχι μόνο![6]

Πάντως, μιας και αναφερόμαστε στον κ. Κάρτερ, όσοι «χριστιανοί» θέλουν να ασχοληθούν με τα κοινά, ας θυμούνται αυτό που ο ίδιος δήλωσε: «Γνωρίζω από θλιβερή εμπειρία τους κινδύνους της ανάμιξης της θρησκευτικής μου πίστης με την πολιτική σταδιοδρομία» (I know from sad experience the dangers of mixing my religious faith with my political career[7]) κι ας διδαχθούν ανάλογα.

V. Για το ζήτημα του πολέμου (5η αρχή του), είναι μάλλον προφανές ότι το κείμενο είναι ελλιπές. Εντούτοις, σημειώνω ότι αντιφάσκει με όσα λέγονται στην 4η αρχή του.

VI. Η άποψη του, που μάλιστα «πρέπει να την χωνέψουμε επιτέλους», ότι δηλαδή «η φράση του Χριστού «ώτα εν ή μία κεραία δεν θέλει παρέλθει από τον νόμου, εωσού εκπληρωθώ» ... δεν αποτελεί επικύρωση και συνέχιση του καθεστώτος της Π.Δ. και στη μετά Χριστόν εποχή, παρά διαβεβαίωση πως όλες οι προφητείες σχετικά με το πρόσωπό Του θα εκπληρωθούν» είναι εντελώς αυθαίρετη και έωλη. Η αντίθετη γνώμη είναι πως αν έστω και μία κεραία του νόμου «παρέλθει», τότε δεν πρόκειται να εκπληρωθούν πάντα... Κατά συνέπεια εκείνο που δεν πρόκειται ν’ αλλάξει είναι ο Νόμος (Τορά). Στην αμέσως προηγούμενη φράση ο Κύριος λέει: «Μη νομίσητε ότι ήλθον να καταλύσω τον νόμον ή τους προφήτας· δεν ήλθον να καταλύσω, αλλά να εκπληρωσω». Ποιος λοιπόν τολμά να κάνει αυτό που δεν επρόκειτο να κάνει ο ίδιος ο Χριστός; Αλλά και το αμέσως επόμενο χωρίο δηλώνει, απειλεί και υποσχεται: «Όστις λοιπόν αθετήση μίαν των εντολών τούτων των ελαχίστων και διδάξη ούτω τους ανθρώπους, ελάχιστος θέλει ονομασθή εν τη βασιλεία των ουρανών· όστις δε εκτελέση και

διδάξη, ούτος μέγας θέλει ονομασθή εν τη βασιλεία των ουρανών» (Ματθ. 5:17-19). Άρα το ζητούμενο στα λόγια του Κυρίου δεν είναι τόσο η πραγμάτωση των προφητειών –που έτσι κι αλλιώς δεν εξαρτάται από τους ανθρώπους– αλλά η ΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΕΝΤΟΛΩΝ, κι αλίμονο σ’ όποιον τις ΑΘΕΤΗΣΕΙ «και διδάξη ούτω τους ανθρώπους». Παραθέτω το χωρίο 19 από τη Νέα Δημοτική Μετάφραση, που λέει: «Σας βεβαιώνω πως όσο υπάρχει ο κόσμος, έως τη συντέλειά του, ΔΕ ΘΑ ΠΑΨΕΙ ΝΑ ΙΣΧΥΕΙ ούτε ένα γιώτα ή μία οξεία ΑΠΟ ΤΟ ΝΟΜΟ».

VII. Στην 4η αρχή ο κ. Κ. ξεκινάει λέγοντας πως «Κανείς άνθρωπος, καμία οργανωμένη κοινωνία, κανένα κράτος δεν έχει το δικαίωμα να αφαιρεί τη ζωή κάποιων ανθρώπων... Το δικαίωμα της αφαίρεσης της ζωής το έχει μόνο ο Θεός. Και σ’ αυτό δεν υπάρχει εξαίρεση». Έτσι όμως έρχεται σε πλήρη αντίθεση προς τη βιβλική διδασκαλία, και ιδού γιατί:

(α) Την υποχρέωση της απόδοσης δικαιοσύνης με την αφαίρεση της ζωής του δολοφόνου την έδωσε ο Θεός πολύ πριν από το Νόμο στο Σινά, όταν είπε στο Νώε, «Όστις χύση αίμα ανθρώπου, υπό ανθρώπου θέλει χυθή το αίμα αυτού· διότι κατ’ εικόνα Θεού εποίησεν ο Θεός τον άνθρωπον» και στο προηγούμενο εδάφιο «Εκ της χειρός παντός αδελφού αυτού θέλω εκζητήσει την ζωήν του ανθρώπου» (Γεν. 9:5,4). Άρα το ζήτημα δεν είναι τι αρέσει σε καθένα από εμάς αλλά ότι ο Θεός απαιτεί την απόδοση δικαιοσύνης με αφαίρεση της ζωής του δολοφόνου! Αν αυτό εφαρμόζεται στην εποχή μας ή αν η δικαιοσύνη αποδίδεται δίκαια είναι ένα άλλο ζήτημα που όμως δεν οφείλεται σε χριστιανική επιρροή.

(β) Η 6η εντολή του Δεκαλόγου, «Ου φονεύσεις» (Εξοδ. 20:15) έχει ατυχήσει και μεταφραστικά και ερμηνευτικά. Είναι ενδιαφέρον εντούτοις ότι και η Νεοελληνική Μετάφραση (Βάμβα) και η Νέα Δημοτική Μετάφραση κάνουν διάκριση ανάμεσα στο «φονεύω» και το «δολοφονώ» (Εξοδ. 20:13, 21:14), που συνήθως ξεφεύγει της προσοχής μας. Επίσης είναι σημαντικό ότι ο Νόμος απαιτούσε ο δολοφόνος να συλληφθεί και να θανατωθεί εξάπαιτος, ακόμα και αν είχε ζητήσει άσυλο στο θυσιαστήριο, μέσα στο Ναό (Εξοδ. 21:14, 29).

Θα ήταν ανακόλουθο για τον δίκαιο Θεό, στο κεφάλαιο 20 να απαγορεύει τον φόνο και στο κεφάλαιο 21 να ΕΠΙΤΑΣΣΕΙ τον φόνο. Ας θυμηθούμε επίσης ότι ο Δαβίδ κριθηκε και τιμωρήθηκε αυστηρά για την δολοφονία ενός προδομένου συζύγου αλλά όχι για χιλιάδες φόνους αντιπάλων στρατιωτών από τα χέρια τα δικά του και των στρατιωτών του. Πολλά ακόμα θα μπορούσαν να προστεθούν (π.χ. περί πόλεων καταφυγίου κ.λπ.), όμως δεν το επιτρέπει ο χώρος.

(γ) Οι αρχές του Χριστού για την Βασιλεία και την Εκκλησία του Θεού δεν έχουν να κάνουν με τις πολιτικές κοσμικές διαδικασίες. Μεταξύ των πιστών δεν πρέπει να υπάρχουν ούτε δικαστικές μάχες, ούτε διεκδίκηση συμφερόντων (Α΄ Κορ. 6:4-7) είμαι όμως σχεδόν βέβαιος ότι ο κ. Κ. στις επαγγελματικές του υποθέσεις μάλλον δεν προτιμά ν’ αδικηθεί από τους πελάτες του–και ορθώς πράττει. Δεν πρέπει, λοιπόν, να συγχέουμε τις αρχές της Βασιλείας του Θεού με τις κοσμικές υποθέσεις και είναι τούτος ένας ακόμα λόγος για τον οποίο οι πιστοί δεν είναι εύκολο να αναμιγνύονται στα «κοινά».

VIII. Θα προσπεράσω την δήλωση του κ. Κ., ότι σύμφωνα με «την προσωπική [του] γνώμη, δεν έχει κι ιδιαίτερη σημασία η σχετική συζήτηση» για το τι εννοούσε ο Παύλος αναφερόμενος στην μάχαιρα στα χέρια του ηγεμόνα. Έτσι τίθεται υπεράνω όσων έχουν διαφορετική γνώμη (και εκ των ιερών κειμένων αποφασίζοντας τι έχει και τι δεν έχει σημασία) και ανακηρύσσει εαυτόν μόνο αρμόδιο να ορίζει τι σημαίνουν και τι δεν σημαίνουν οι Γραφές όταν γράφουν ότι «η εξουσία δεν κρατάει χωρίς λόγο το σπαθί· το Θεό υπηρετεί και γίνεται όργανο της

οργής του, για να τιμωρήσει όποιον κάνει το κακό» (Ρωμ. 16:4 Ν.Δημ.Μετ.). Όμως στο εδάφιο αυτό –που μάλιστα γράφτηκε προς χριστιανούς– η χρήση του σπαθιού από την εξουσία δεν παρουσιάζεται ως ζήτημα κουλτούρας ή κοινωνικής νοστορίας αλλά «ως όργανο της ΟΡΓΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ» και δεν συζητά τι μπορεί να σκέπτεται ή τι συνηθίζει ο άρχοντας αλλά τι πρέπει να ξέρει και να πιστεύει ο πιστός.

ΙΧ. Κλείνοντας, θα ήθελα ειλικρινά να γνωρίζω ποια είναι η γνώμη του κ. Κ. για το «αν μπορούμε να εμποδίσουμε δύο ομοφυλόφιλοι να συμβιώνουν μόνιμα κάτω από την ίδια [εκκλησιαστική] στέγη, κάτι που» ΕΠΙΣΗΣ «γίνεται σε πολλές χώρες του εξωτερικού για ολόκληρες δεκαετίες»...

Έχω ήδη καταχραστεί του πολύτιμου χώρου σας και δεν προχωρώ περισσότερο. Με όσα παραπάνω έγραψα δεν προτίθεμαι να μηδενίσω τα καλά στοιχεία του άρθρου του αρθρογράφου σας, εξακολουθώ όμως να πιστεύω πως ούτε η ζυγαριά του υπήρξε πάντοτε δίκαιη και αντικειμενική, ούτε η χρήση των ιερών κειμένων έγινε με την δέουσα ευλάβεια.

Με εκτίμηση
Β. Σιναπιόγλου

Παραπομπές:

[1] www.usa.gov/About/Great_Seal.shtml

[2] www.state.gov/documents/organization/27807.pdf

[3a] www.ustreas.gov/education/fact-sheets/currency/in-god-we-trust.shtml

[3β] Το 1956, μέσα στα πλαίσια του Ψυχρού Πολέμου, του Μακαρθισμού και της αντικομμουνιστικής προπαγάνδας, το Κογκρέσο όρισε ως εθνικό μότο και τη φράση “In God we Trust” ο δε Πρόεδρος Αϊζενχάουερ υπέγραψε νόμο που υποχρέωνε όλα τα χαρτονομίσματα των ΗΠΑ να έχουν τη φράση. Όμως τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά. Στις 14-11-2005 το Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ απέφυγε να πάρει θέση ως προς τη συνταγματικότητα της ενώ το 5ο Περιφερειακό Εφετείο των ΗΠΑ έκρινε ότι όπως η προσευχή στις κυβερνητικές συνεδριάσεις ή άλλες εκφράσεις θρησκευτικότητας στην κυβέρνηση, το ρητό δεν ήταν διόλου θρησκευτικό και η χρήση του έχει μάλλον εθιμοτυπικό χαρακτήρα και δεν πρόκειται για υποστήριξη της θρησκείας από το κράτος.

[4] www.earlyamerica.com/review/summer97/secular.html

[5] http://en.wikipedia.org/wiki/Carter_Doctrine

[6] <http://en.wikipedia.org/wiki/Taliban#Origin>

[7] http://speakingoffaith.publicradio.org/programs/jimmycarter/carter_.shtml

ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Χωρίς να σχολιάσω το ύφος της επιστολής και ειδικά ορισμένες φράσεις της, απαντώ στα σημεία που θίγει όσο πιο σύντομα μπορώ κρατώντας την ίδια αρίθμηση.

I. Η πληροφόρησή μου σχετικά με τη φράση «In God we trust» ήταν όντως λανθασμένη. Πράγματι η φράση αυτή δεν υπάρχει στο εθνόσημο των ΗΠΑ. Υπάρχει σε κάποια χαρτονομίσματα, και πιθανόν αποτελεί έμβλημα ορισμένων δικαστηρίων. Ωστόσο στην ουσία δεν αλλάζει τίποτε. Οι χριστιανικές καταβολές των αμερικανικού έθνους είναι γεγονός αναμφισβήτητο.

II. Είναι γνωστή σε όλους που μελετούν την ιστορία η ισχυρή επίδραση που άσκησαν οι αρχές της Αγίας Γραφής στη διαμόρφωση της αμερικανικής δημοκρατίας και στη διατύπωση του συντάγματός της. Κι αυτή η επίδραση υπήρξε αποτέλεσμα μακρόχρονης διαδικασίας, από την εποχή ακόμη των πρώτων χριστιανών αποίκων της χώρας. Ο μεγάλος χριστιανός στοχαστής Φράνσις Σαίφερ γράφει στο περίφημο βιβλίο του «How

Should We Then Live?» («Πώς λοιπόν θα Έπρεπε να Ζούμε;») ότι «πολλοί από τους ανθρώπους που έβαλαν τα θεμέλια του συντάγματος των Ηνωμένων Πολιτειών δεν ήταν χριστιανοί με τη γνωστή έννοια του όρου, ωστόσο έκτισαν πάνω στη βάση της θρησκευτικής μεταρρύθμισης είτε άμεσα είτε έμμεσα». Κι αλλού τονίζει την αντίθεση ανάμεσα στην αιματηρή γαλλική επανάσταση και στην αμερικανική με τη διακήρυξη της ανεξαρτησίας που είχε προηγηθεί κατά δεκατρία χρόνια: «Η μία –η αμερικανική– είχε σα βάση τη θρησκευτική μεταρρύθμιση, η άλλη –η γαλλική– δε στηριζόταν σ’ αυτήν». Αν ο κ. Σιναπιόγλου είχε διαβάσει προσεκτικότερα τη φράση μου, θα έβλεπε ότι δεν υποστηρίζω πως οι περισσότεροι ιδρυτές της αμερικανικής δημοκρατίας ήταν χριστιανοί, παρά πως υπήρξαν κάποιοι απ’ αυτούς άνθρωποι του Θεού (και δεν εννοούσα μόνο τους πρωτεργάτες της αμερικανικής επανάστασης, καθώς οι αρχές της αμερικανικής δημοκρατίας διαμορφώθηκαν βαθμιαία στα χρόνια που προηγήθηκαν), «ή τουλάχιστον ήξεραν σε ποιόν να στραφούν για την προκοπή του καινούργιου τους έθνους μέσα στο δύσβατο δρόμο που είχαν να διανύσουν». Κι όσο για την επίδραση του μασονισμού στην αμερικανική, στη γαλλική, στην ελληνική, στην ιταλική –σε όποια άλλη επανάσταση του 18ου και 19ου αιώνα που απέβλεπε «στην ελευθερία, στην ισότητα, στην αδελφότητα», είναι και αυτή γνωστή σε όλους μας. Δυστυχώς το μεγαλύτερο μέρος των χριστιανών και «χριστιανών» έμεινε πίσω σε σχέση με τις προωθημένες αρχές της Αγίας Γραφής, όπως κυρίως τις διατύπωσε ο Ιησούς Χριστός, και τους πρόλαβαν και τους ξεπέρασαν άλλοι – κι αυτό γίνεται και σήμερα, όπως εκτίθεται στο άρθρο μου.

III. Δύσκολα αντιλαμβάνεται κανείς το νόημα της παρατήρησης του επιστολογράφου σχετικά με την κατάργηση της δουλείας. Ολόκληρο το άρθρο μου μιλά για το πόσο απαράδεκτη είναι η κάθε είδους καταπίεση και η κάθε είδους εκμετάλλευση του ανθρώπου από άνθρωπο, με συνεχή αναφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα και στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, για τα οποία ο χριστιανός οφείλει να αγωνίζεται με κάθε θυσία. Τι σημαίνει επομένως η σύγκριση της δουλείας με την κάθε άλλης μορφής εκμετάλλευση; μήπως ότι πρέπει να επανέλθουμε στο ...καθεστώς της δουλείας σαν «προτιμότερο»;

IV. Θα συνιστούσα στον κ. Σιναπιόγλου να είναι πιο προσεκτικός στις κρίσεις του σχετικά με μεγάλους ανθρώπους του Θεού, όπως ο Μπίλυ Γκράχαμ και ο Τζιμ Κάρτερ. Το να σχηματίζουμε μια «έγκυρη» γνώμη για έναν άνθρωπο από μια μονάχα, λανθασμένη ίσως, ενέργειά του, όταν αυτός ο άνθρωπος έχει γράψει σειρά από λαμπρές σελίδες σαν χριστιανός στην θέση που κατείχε –του ιεροκήρυκα ή του πολιτικού– αποτελεί επιπολαιότητα πρώτου μεγέθους. Είναι γεγονός ότι ο Μπίλυ Γκράχαμ έκανε το λάθος να ταχθεί στο πλευρό του προέδρου Νίξον. Γιατί εκτίμησε λαθεμένα πως επρόκειτο για άνθρωπο με υγιείς ηθικές, ίσως και χριστιανικές αρχές. Το σφάλμα αυτό το ομολόγησε δημόσια, προσθέτοντας μάλιστα πως δεν επρόκειτο να αναμιχθεί ξανά σε πολιτικά θέματα. Ας διαβάσει την αυτοβιογραφία του «Just As I Am» («Όπως Ακριβώς Είμαι») για να σχηματίσει την αληθινή ολοκληρωμένη εικόνα του μεγάλου ευαγγελιστή. Κι όσο για τον πρόεδρο Κάρτερ, χρήσιμο θα ήταν να μελετήσει προσεκτικά το βιβλίο του που εκδόθηκε πρόσφατα: «Faith and Freedom» («Πίστη και Ελευθερία») –εκδόσεις Duckworth– για να γνωρίσει από πρώτο χέρι τις σκέψεις του, τις ενέργειές του σαν πρόεδρου και τον αγώνα του για τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ειρήνη και τη δικαιοσύνη μέχρι και στις μέρες μας, όπου αγωνίζεται ακόμη σε προχωρημένη ηλικία.

V. Δε νομίζω ότι εκφράζω στο άρθρο μου τη γνώμη μου για τον πόλεμο με ελλιπή τρόπο. Είναι σαφές ότι είμαι αντίθετος

στη νοοτροπία της Παλιάς Διαθήκης από την οποία διακατέχονται αρκετοί χριστιανοί, αντίθετος στη θεωρία των «δικαιών» πολέμων, και υποστηρίζω –με μισή καρδιά- τον πόλεμο μονάχα σαν έσχατο μέσο και αφού εξαντληθούν και οι τελευταίες προσπάθειες για ειρηνική επίλυση των διαφορών. Κι αυτό έγινε σε πολύ λίγες περιπτώσεις, όπως στον 2ο παγκόσμιο πόλεμο ενάντια στην απειλή του ναζισμού και του φασισμού. Γιατί τώρα αυτό αντιφάσκει με την τέταρτη αρχή –ενάντια στη θανατική καταδίκη- όπως υποστηρίζει ο επιστολογράφος, εγώ τουλάχιστον δεν μπορώ να το αντιληφθώ.

VI., VII, VIII. Τέλος, για λόγους συντομίας, αλλά και επειδή θεωρώ ότι τα τρία τελευταία σημεία είναι αλληλένδετα, απαντώ σ' αυτά συνεκδοχικά.

α) Ο κ. Σιναπίογλου δικαιολογεί τη θανατική ποινή με το γνωστό εδάφιο της Γένεσης, το οποίο κατά τη γνώμη μου δεν αποτελεί εντολή, αλλά πρόβλεψη για το τι θα επακολουθούσε μετά από την πρώτη δολοφονία στην ανθρώπινη ιστορία. Με βάση μάλιστα το παραπάνω εδάφιο, ούτε λίγο ούτε πολύ, υποστηρίζει ο επιστολογράφος ότι αποτελεί παράβαση της εντολής του Θεού το να μη θανατώνεται κάποιος δολοφόνος! Με την ίδια λογική και με ανάλογο τρόπο ερμηνείας θα μπορούσε να υποστηρίξει και τις φυλετικές διακρίσεις και τη δουλεία, στηριζόμενος στη γνωστή διήγηση για τη μέθη του Νώε στη Γένεση (Γεν.θ' 20-27), κάτι που όπως είναι γνωστό το έχουν κάνει για αιώνες διάφοροι «χριστιανοί», και εξακολουθούν να το κάνουν αρκετοί και στην εποχή μας.

β) Σαν πιθανή – και μοναδική- δικαιολόγηση για τη θανατική ποινή στην Καινή Διαθήκη αναφέρεται από τους υποστηρικτές της μόνιμα το σχετικό εδάφιο της προς Ρωμαίους επιστολής ιστ' 4 που αναφέρει και ο αρθρογράφος. Το σπαθί όμως –ή η «μάχαιρα»- αναφέρεται εκεί σαν το σύμβολο της εξουσίας και όχι σα φονικό όργανο –νομίζω ότι αυτό είναι σαφές. Αλλά και στην περίπτωση ακόμη –ας το επαναλάβουμε- που οι πρώτοι χριστιανοί και μαζί τους και ο απόστολος Παύλος υποστήριζαν τη θανατική ποινή, αυτό δεν δεσμεύει καθόλου εμάς για να υποστηρίξουμε τα ίδια. Άλλο ο ηθικός νόμος του Θεού για την πνευματική πορεία μας σαν χριστιανών, άλλο οι κοινωνικοί θεσμοί που δεν ήταν δυνατόν ν' αλλάξουν από τη μια μέρα στην άλλη. Γι αυτό και η Καινή Διαθήκη δεν αντιτάσσει ούτε και στο θεσμό της δουλείας, κάτι το οποίο αποφεύγει να σχολιάσει ο επιστολογράφος.

γ) Ως προς το αν έχει ισχύ ο Νόμος σήμερα, στην εποχή της χάρις του Χριστού, είναι ένα θέμα που συζητιέται ήδη από την εποχή των αποστόλων, τότε που οι ιουδαϊζοντες χριστιανοί μπερδεύαν πράγματα και έννοιες που εξακολουθούν και μπερδεύουν αρκετοί χριστιανοί ακόμη και σήμερα, κυριαρχημένοι από κάποιες περιέργες εμμονές.

Κανείς δεν μπορεί να έχει αντίρρηση ότι ολόκληρη η Παλιά Διαθήκη που περιγράφει τη σχέση του ανθρώπου με το Θεό, τους βασικούς κανόνες που πρέπει να διέπουν την επίγεια ζωή του πιστού στην πνευματική του πορεία –όπως ο Δεκάλογος και πλήθος άλλες σελίδες, –αμέτρητες άλλες αλήθειες που διατυπώνονται με τον πιο τέλειο τρόπο- όλα αυτά ισχύουν ακριβώς το ίδιο και σήμερα όπως και τότε. Εκείνο που διαφέρει και που θάπρεπε κι αυτό να είναι αυτόνοτο όπως και τα προηγούμενα, είναι ότι οι λειτουργικές διατάξεις (που βέβαια συμβολίζουν πνευματικές έννοιες που διδάσκουν το ίδιο κι εμάς σήμερα), και θεσμοί που κατάργησε

και νόμοι που συμπλήρωσε και τελειοποίησε ο Χριστός με τη διδασκαλία και το παράδειγμά Του, ασφαλώς και δεν έχουν ισχύ σήμερα στην παλιά τους μορφή. Είναι ακατανόητη η τακτική ενός μεγάλου μέρους χριστιανών –ευαγγελικών κυρίως- που χρησιμοποιούν και επικαλούνται αδιακρίτως έννοιες και προδιαγραφές της Καινής Διαθήκης μαζί με αντίστοιχα της Παλιάς, δημιουργώντας μια σύγχυση άνευ προηγουμένου.

Εξεγείρεστε, κ. Σιναπίογλου, και είστε έτοιμος να με λιθοβολήσετε γιατί θεωρείτε ότι δεν δείχνω την πρέπουσα ευλάβεια απέναντι στα ιερά κείμενα και χειρίζομαι «όπως θέλω» τις Γραφές. Θα ήθελα όμως να θέσω μερικές ρητορικές ερωτήσεις:

α) Πιστεύετε στις φυλετικές διακρίσεις με βάση τη σχετική διήγηση του Νώε;

β) Πιστεύετε στη δουλεία, έστω με τις ευεργετικές διατάξεις της Παλιάς Διαθήκης;

γ) Πιστεύετε ότι μια «νομιμοποιημένη» ομάδα, είτε ονομάζεται «κράτος», είτε «επαναστατική επιτροπή», είτε «λαϊκό δικαστήριο» (θυμηθείτε την ιστορία των μαγισσών του Σάλεμ), έχει δικαίωμα να στέλνει στο θάνατο ανθρώπους για διάφορες αιτίες;

δ) Πιστεύετε πως ισχύουν ακόμη και σήμερα διατάξεις όπως οι παρακάτω:

· «Όστις κακολογεί τον πατέρα αυτού ή την μητέρα αυτού, θέλει εξάπαντος θανατωθή»; (Εξ. κ' 17).

· Εάν κάποιος έχει « υιόν πεισματώδη και απειθή, λαίμαργον και μέθυσον», θα πρέπει να τον παραδώσει στους συμπολίτες του για να τον λιθοβολήσουν; (Δευτ. κ' 18-21).

· Εάν κάποιος βιάσει μια κοπέλα και ο βιασμός έγινε μέσα στην πόλη, θα πρέπει να θανατωθεί και η βιασθείσα, γιατί «δεν φώναξε όταν την βίαζαν»; (Δευτ. κβ' 23,24).

Πιστεύετε σ' όλα τα παραπάνω και σε πολλά άλλα παρόμοια;

ε) Πιστεύετε στη συλλογική ευθύνη, π.χ. στο ότι εάν ο άρχοντας της χώρας σας αμαρτήσσει, έχετε κι εσείς ευθύνη και «την πληρώνετε» μαζί του;

στ) Πιστεύετε ότι και σήμερα, όπως στην Παλιά Διαθήκη, έχουν χριστιανοί ηγεμόνες το δικαίωμα να σκοτώνουν, να ρημάζουν, να πραγματοποιούν «εθνοκαθάρσεις» εξαλείφοντας από προσώπου γης άνδρες, γυναίκες, παιδιά και οποιαδήποτε άλλη ζώσα ύπαρξη;

ζ) Πιστεύετε ότι ο άντρας θα πρέπει να είναι απόλυτος κυρίαρχος πάνω στη γυναίκα του και να έχει δικαίωμα να την κρατά ή να τη διώχνει σύμφωνα με τις διαθέσεις του; (Δευτ. κδ' 1)

Αν πιστεύετε σ' όλα τα παραπάνω καθώς και σε αρκετά άλλα, τότε αναρωτιέμαι πώς τα συμβιβάζετε με το πνεύμα του Χριστού και τη χριστιανική ιδιότητα. Αν όμως πιστεύετε ότι δεν ισχύουν πια και είναι αντίθετα με τη διδασκαλία του Χριστού, συμφωνείτε δηλ. μαζί μου, γιατί με κατηγορείτε ότι δεν δείχνω την πρέπουσα ευλάβεια απέναντι στις Γραφές;

Και για να γίνω πιο ξεκάθαρος: ναι, και η Παλιά Διαθήκη είναι το ίδιο θεόπνευστη όπως η Καινή. Και στις δύο μιλά και ενεργεί ο ίδιος Θεός. Οι άνθρωποι όμως της μιας και της άλλης είναι που διαφέρουν μεταξύ τους. Και προπάντων: η Καινή Διαθήκη φωτίζεται από την προσωπικότητα την ολόφωτη του Γίου του Θεού, που έκανε «τα πάντα καινά»...

Στέφανος Κατσάρκας

Αποστολή Βοήθειας στους Πυροπαθείς της Πελοποννήσου

Αθήνα 9 Οκτωβρίου 2007

Το φετινό καλοκαίρι ήταν ομολογουμένως οδυνηρό. Βρισκόμασταν ακόμη στην όμορφη κατασκήνωσή μας στον Κάλαμο, στο Χριστιανικό Συνέδριο όταν αρχίσαμε να βλέπουμε τις φωτιές απέναντι στην Εύβοια. Μέσα στις επόμενες λίγες μέρες ακούγαμε συνεχώς τα νέα τόσο για την Εύβοια, όσο και την Πελοπόννησο.

Με την έμπνευση και προτροπή του αδ. Θεωρή Καλογερόπουλου αποφασίσαμε να κάνουμε ένα ταξίδι για να δούμε μόνοι μας την κατάσταση και να σκεφτούμε πώς μπορούμε να βοηθήσουμε.

Το οδοιπορικό

Την Τρίτη 28 Αυγούστου τρεις αδελφοί από τη Β' Εκκλησία κάναμε το πρώτο διερευνητικό ταξίδι με κατεύθυνση προς Τρίπολη. Έξω από τη Μεγαλόπολη αρχίσαμε να βλέπουμε τις πραγματικά μεγάλες εκτάσεις καμένων. Περάσαμε από αρκετά κεφαλοχώρια (Καλλιθέα) αλλά και μικρότερα χωριά (Λιβαδάκι, το οποίο κάηκε σχεδόν ολόκληρο), βγήκαμε στην Κρέστενα, πήγαμε λίγο νότια προς τη Ζαχάρω περνώντας τη λίμνη Καιάφα και μετά ανεβήκαμε προς Πύργο και Αμαλιάδα.

Μετά την Ανδρίτσαινα συναντήσαμε σε πολλά σημεία πυροσβεστικά οχήματα που έσβηναν τις εναπομείναντες εστίες. Πραγματικά τεράστιες εκτάσεις είχαν καταστραφεί. Πολλά χωριά είχαν εκκενωθεί, ενώ τα κεφαλοχώρια είχαν τσουρουφλιστεί γύρω-γύρω ως τις αυλές των σπιτιών τους.

Το ίδιο βράδυ, ξαποστάσαμε στην Αμαλιάδα

στο φιλόξενο σπίτι του αδελφού Παναγιώτη Πεπονάκη, πρεσβύτερου της τοπικής Ελεύθερης Ευαγγελικής Εκκλησίας. Προσευχηθήκαμε για οδηγία από το Θεό και φύγαμε με τη σκέψη να γυρίσουμε σύντομα, προσπαθώντας να βρούμε σωστούς τρόπους να βοηθήσουμε.

Η σκέψη και η πρωτοβουλία μας αυτή τέθηκε υπό την αιγίδα της Γενικής Συνόδου της Ελληνικής Ευαγγελικής Εκκλησίας και παραμμένει ανοιχτή σε συνεργασία με άλλες αδελφικές Ευαγγελικές Εκκλησίες και φιλανθρωπικούς / ιεραποστολικούς οργανισμούς, που δραστηριοποιούνται στον τόπο μας.

2^ο διερευνητικό ταξίδι

Μετά από μία εβδομάδα την Τρίτη 4 Σεπτεμβρίου, πραγματοποιήσαμε ένα ακόμη διερευνητικό ταξίδι με σκοπό να προσπαθήσουμε να βρούμε συγκεκριμένα χωριά ή δήμους και μέσω των τοπικών αρχών

να δούμε πώς μπορούμε να βοηθήσουμε. Ο Θεός μέσω κάποιου βουλευτή που μας τον σύστησε αδελφός, μας οδήγησε στο Δήμο Ωλένης και συγκεκριμένα στο χωριό Κουτσοχέρα, ένα χωριό με 680 περίπου μόνιμους κάτοικους. Οι ζημιές στο χωριό αυτό ήταν μεγάλες. Περίπου 30 σπίτια ήταν καμμένα, γύρω στα 1500 πρόβατα καθώς και τα κτήματα των ανθρώπων. Συναντήσαμε τον κοινοτάρχη και τον αντιπρόεδρο και αφού συζητήσαμε μαζί τους, συμφωνήσαμε να τους δώσουμε βοήθεια σε τρόφιμα (για τους ανθρώ-

πους) και ζωοτροφές, καθώς αυτή ήταν η μεγαλύτερη ανάγκη τους. Όλος ο τόπος γύρω είναι καμμένος και όσα ζώα επέζησαν, δεν έχουν πού να βοσκούν.

Η διανομή των κιβωτίων στην Κουτσοχέρα

Τα κιβώτια έτοιμα στο κέντρο νεότητος της Β' Ε.Ε.Ε.

Μία από τις αποστολές

Η απογοήτευση και η κούραση ήταν ζωγραφισμένη στα μάτια των ανθρώπων. Φύγαμε την ίδια ημέρα κι αρχίσαμε να οργανώνουμε τη βοήθειά μας.

Οι αποστολές

Πράγματι από τότε επισκεφθήκαμε το χωριό αυτό τρεις φορές (8, 22 Σεπτεμβρίου και 6 Οκτωβρίου) πηγαίνοντας κάθε φορά σε αυτό και στο διπλανό της Αγίας Άννας, 300 κουτιά με τρόφιμα, 1 για κάθε 3 άτομα της ίδιας οικογένειας καθώς και 700 μπάλες σανό και τριφύλλι σε 4

τετραξονικά φορτηγά που ο Δήμος Ωλένης διέθεσε, 200 τσουβάλια καλαμπόκι και τριφυλόκκοκο βάρους 8 τόνων με το φορτηγό του Δήμου Ωλένης, για τα εναπομείναντα ζώα. Την τελευταία φορά δώσαμε 10 πρόβατα σε κάποιον άνθρωπο του οποίου κήκαν και τα 70 πρόβατα που είχε και συγκινημένος τα παρέλαβε για να αρχίσει ξανά τη ζωή του.¹

Εκτός από την Κουτσοχέρα είχαμε την ευκαιρία να βοηθήσουμε και το παραδιπλανό χωριό της Αγίας Άννας, όπου κι εκεί δώσαμε τρόφιμα, ζωοτροφές αλλά και δώρα στα παιδάκια του χωριού.

Αρωγούς σε αυτή την προσπάθεια βρήκαμε εκτός των Εκκλησιών της Συνόδου μας, πολλές αδελφικές εκκλησίες,² οργανώσεις³ αλλά και επιχειρήσεις χριστιανών αδελφών⁴ οι οποίοι μας παραχώρησαν τα φορτηγά, τα μίνι-βαν, φρουτά και αυτοκίνητα για τη μεταφορά μας.

Σε κάθε ταξίδι συμμετέχουν περίπου 25 άτομα.

Στην Κουτσοχέρα

Η αναχώρηση γίνεται κάθε δεύτερο Σάββατο στις 6:30 π.μ. μετά από συμπροσευχή στην την Εκκλησία μας. Φτάνοντας στο χωριό δύο ομάδες παραμένουν για να διανείμουν τα κουτιά με τα τρόφιμα στους κατοίκους της Κουτσοχέρας και της Αγίας Άννας, ενώ μια άλλη πηγαίνει στα διπλανά χωριά από όπου αγοράζονται οι ζωοτροφές.

Στις δύο πρώτες αποστολές, φιλοξενηθήκαμε για μεσημεριανό στην Εκκλησία Αμαλιάδας την οποία ευχαριστούμε πολύ. Την τελευταία φορά όμως, μας φιλοξένησαν οι κάτοικοι των δύο χωριών. Έτσι είχαμε την ευκαιρία να καλλιεργήσουμε περισσότερο την επαφή μας μαζί τους, να τους ακούσουμε από κοντά και να τους ενισχύσουμε στις δύσκολες ώρες που περνάνε.

Η ανάγκη: προσευχήσου, δώσε, έλα μαζί μας!

Ζητούμε την συμπαράστασή σας σε αυτή την ολοένα συνεχιζόμενη προσπάθειά μας. Σας παρακαλούμε να προσεύχεστε για ασφάλεια, οδηγία από το Θεό, και σοφία ώστε ό,τι πούμε κι ό,τι κάνουμε να είναι αποκλειστικά και μόνο για τη δική Του δόξα (Κολοσσαείς 3:17).

Σας προτρέπουμε να συνεχίσετε να δίνετε γενναιόδωρα, γιατί η Εκκλησία του Χριστού συμπαραστέκεται με λόγο και με έργο στις ανάγκες που βλέπει γύρω της. Πρέπει να

Το караβάνι της βοήθειας

Αλυσίδα μεταφοράς των κιβωτίων

σταθούμε σαν τον καλό Σαμαρείτη και να υπηρετήσουμε τις φυσικές ανάγκες γύρω μας. Οι ανάγκες είναι μεγάλες και τα χρήματα που ήδη έχουν ξοδευτεί είναι πολλά.

Τέλος, σας παρακαλούμε, αν οι δυνάμεις σας το επιτρέπουν να σκεφτείτε την πιθανότητα σε κάποια μελλοντική αποστολή να κατεβείτε μαζί μας. Όλοι όσοι ήρθαν μαζί μας, έφυγαν γεμάτοι ευλογίες από τον Κύριο, παράλληλη την ομολογουμένως μεγάλη σωματική κόπωση. Αποδεικνύεται έτσι μια φορά

Αγοράζοντας τις ζωτροφές.
Μπροστά οι άνθρωποι της Κουτσοχέρας

ακόμη πόσο αληθινά είναι τα λόγια του Κυρίου μας: Μακάριο είναι το να δίνει κάποιος, μάλλον, παρά να παίρνει (Πράξεις 20:35β).

Μπορείτε να ενημερώνεστε καθημερινά για την πορεία της συμπαράστασής μας στην ιστοσελίδα της Β' Εκκλησίας: www.symprarastasi.gr

Με αγάπη Χριστού
Για το πρεσβυτέριο της Β' Εκκλησίας
Γ. Αδάμ, ποιμήν

Υποσημειώσεις

¹ Τα πρόβατα ήταν προσφορά της Ελληνικής Ιεραποστολικής Ένωσης.

² Ελληνική Ευαγγελική Εκκλησία Τορόντο, Ανεξάρτητη Ευαγγελική Εκκλησία Αμαρουσίου, Αρμενική Ευαγγελική Εκκλησία, Ελεύθερη Ευαγγελική Εκκλησία Πάτρας, Ευαγγελική Εκκλησία «Νέα Ζωή», Ε.Ε.Ε. Λάρνακας, Κύπρος, Ελεύθερη Αποστολική Εκκλησία Πεντηκοστής Καστοριάς, Αποστολική Εκκλησία Πεντηκοστής, Χίος, Βιβλική Εκκλησία Θεσσαλονίκη.

³ Ελληνική Ιεραποστολική Ένωση, Χριστιανική Κίνηση Αγάπης, Χέρια Βοήθειας, AMG International – Λόγος, Κεραμέας, Cooperative Baptist Fellowship.

⁴ Μαλτέζος (προσφορά φορτηγού), Αρρολοfruit (προσφορά φρούτων), Graphics Κουθουρίδης (προσφορά αυτοκινήτου), Παιδικός σταθμός «Πατουχάκι» (προσφορά αυτοκινήτου).

Ψηφιακός Άμβωνας

Ακούστε εκλεκτά κηρύγματα στην διεύθυνση:

www.gec.gr/amvonas.htm

Γ. Χατζηαντωνίου, Μ.Β.Κυριακάκης, Α. Ζωδιάτης,
Π. Κανταρτζής, Τ. Μπάλντουιν, Γ. Αδάμ, Μ. Μελετιάδης

* * * *

Όλα τα τεύχη του ΑΣΤΕΡΟΣ (από το 1999)
διαθέσιμα σε όλο τον κόσμο μέσω INTERNET

www.gec.gr/astir

Μια Προσευχή για την Πατρίδα μας

Διψά το έθνος μας Κύριε, θρηνεί η χώρα μας.
Οι φλόγες κάψαν σπιτικά, δάση, βουνά.
Ορφάνεψαν παιδιά.
Σκελετοί τα λιόδεντρα
χάθηκε το βίος μας,
κί' όσα μείναν απ' τα ζωντανά δεν βρίσκουν χορταράκι.
Στέγνωσε η γη μας.

Σπλαχνικέ Θεέ, η ελπίδα μας!
Άπλωσε χέρι ελέους επάνω μας
να 'ρθούμε σ' επίγνωση της αλήθειας
να δούμε τα λάθη μας, τις τραγικές αβλεψίες μας,
την αμαρτωλή προσήλωση στα εφήμερα,
την φίλαυτη επίδειξη ικανοτήτων,
την περιφρόνηση του κοινού καλού.
Γίναμε ψιθυριστές, μερολήπτες, ασύνετοι κί' αδιάλλακτοι.
Γνωρίσαμε το άδικο και κρύψαμε την αλήθεια.

Άνυδρη γη εμείς. Φωνάζουμε:
Διψάμε Κύριε να Σε γνωρίσουμε,
να Σε καταλάβουμε, να Σε δεχτούμε.
Δίξε μας κρουνοίς υδάτων να καρπίσει τ' αμπέλι Σου
να τρυγηθεί, να τρέξει άφθονο κρασί,
ν' ακουστεί τριγύρω η χαρά μας,
ν' ακουστεί το νέο τραγούδι, τ' δικό Σου.

Ω Κύριε, η ελπίδα μας,
άπλωσε χέρι ελέους επάνω μας,
στο λαό μας, στους ηγέτες μας.
Κάψε μέσα μας βαθειά ως τις ρίζες
τον εγωισμό, την φιλαρχία, την απληστία.
Αναμόχλευσε και πλούτισε το φρυγμένο χώμα
με το λίπασμα του Λόγου Σου
ν' αναστηθεί πνεύμα αγάπης, αλληλεγγύης, ειρήνης,
να βλαστήσουν νέα φυτά κί' οπωροφόρα δέντρα,
να γεμίσουν οι πόλεις, οι λόφοι κί' οι πλαγιές με ζηλευτά λουλούδια.
Γένοιτο Κύριε.

Λ. Βαλαή

Ύδατος Κίνησις

«Δεύτε προς με...»

Μαθ. ια' 28

Ποτέ άλλοτε δεν ακούστηκε μια τόσο ευεργετική, τόσο συγκινητική πρόσκληση, όσο αυτή, την οποία απευθύνει ο Κύριος προς τα δυστυχισμένα θύματα της αμαρτίας. «Δεύτε προς με πάντες οι κοπιώντες και πεφορτισμένοι, καγώ αναπαύσω υμάς» (Μαθ. ια' 28). Απευθύνεται με στοργή, με πόνο στους «καθημένους εν χώρα και σκιά θανάτου» (Μαθ. δ' 16) και τους λέει: «δεύτε προς με» για να φωτίσω το σκοτάδι σας και να σας οδηγήσω στο φως το αληθινό. Απευθύνεται στους βασανισμένους αιχμαλώτους του άδη ο γλυκός ελευθερωτής και τους λέει: «δεύτε προς με», για να σας χαρίσω την πραγματική ελευθερία. Απευθύνεται στους κατάδικους που στενάζουν, ο σπλαγχνικός Λυτρωτής και τους λέει: «δεύτε προς με», για να πληρώσω εγώ τα λύτρα της ποινής και να σας χαρίσω την ελευθερία. Μπορεί να υπάρξει άλλη πρόσκληση πιο ωφέλιμη, πιο χαρμόσυνη και πιο ελπιδοφόρα απ' αυτήν;

****

«Δεύτε προς με». Στον Εαυτό Του καλεί ο Κύριος της αγάπης να έλθουν όσοι στενάζουν κάτω από το ζυγό της δουλείας. «Δεύτε προς με», λέει στην ψυχή που Τον έχει εγκαταλείψει και πλανιέται δυστυχισμένη στα σκοτάδια της αμαρτίας. Κοντά Του ζητά να επιστρέψουν οι άσωτοι υιοί, οι αμαρτωλές ψυχές, οι συντριμμένες καρδιές. «Δεύτε προς με». Η άπειρη αγάπη Του τον κάνει να σκύβει με στοργή και συγκάταβαση πάνω από τον αμαρτωλό. Είναι Αυτός ο Δημιουργός, που έπλασε τον άνθρωπο «κατ' εικόνα» δική Του. Ως εκ τούτου γνωρίζει όλες τις ανάγκες και τους πόθους της ανθρώπινης ψυχής. Γνωρίζει τον

άνθρωπο σε όλο το βάθος του και είναι σε θέση να ξέρει τι τον ωφελεί και τι τον βλάπτει, τι οδήγησε στην αποστασία και την απομάκρυνσή του από τον Θεό, και τι χρειάζεται για να αποκατασταθεί ο αμαρτωλός άνθρωπος, να βρεθεί πάλι στο ύψος από το οποίο έπεσε.

****

«Δεύτε προς με». Αυτός, που προσκαλεί κοντά Του, είναι και σήμερα ο Σωτήρας και ο Λυτρωτής των ανθρώπων. Δεν παρακολουθεί απ' υψηλού αυτά που συμβαίνουν μεταξύ των ανθρώπων. Είναι ο Θεός που έγινε και άνθρωπος, Αυτός που πειράστηκε από τον διάβολο και δοκίμασε τις προσβολές της αμαρτίας, χωρίς ο ίδιος να αμαρτήσει ποτέ. Πάλεψε ενάντια στις σκοτεινές δυνάμεις και αναδείχθηκε νικητής. Με τη σταυρική Του θυσία πλήρωσε το χρέος των δικών μας αμαρτιών. Με το τίμιο αίμα Του μας εξαγόρασε και μας κατέστησε του περιούσιου λαού Του. Ω, δεν του είναι άγνωστα τα δάκρυά μας. Δεν κλείνει τα αυτιά Του στους στεναγμούς μας. Αισθάνεται πραγματικά τους αγώνες μας ενάντια στο κακό και την αμαρτία. Είναι ο «ελεήμων και πιστός Αρχιερέυς» (Εβρ. β' 17) που είναι γεμάτος συμπόνια για την ασθένεια και την αδυναμία των ανθρώπων. Αυτός λοιπόν που σήκωσε πάνω Του το φορτίο των δικών μας αμαρτιών, Αυτός ο αναμάρτητος, που πέθανε σαν αμαρτωλός επάνω στον σταυρό, για να σώσει το αμαρτωλό ανθρώπινο γένος, Αυτός μας προσκαλεί κοντά Του. Μας προσκαλεί, για να μας δώσει τη λύτρωση, για να μας χαρίσει την άφεση, να μας απαλλάξει από τις θλιβερές συνέπειες της αμαρτίας και να μας χαρίσει τη χαρά

και την ειρήνη.

Αδελφέ μου, εσύ που διαβάζεις αυτές τις γραμμές, εσύ που δοκιμάζεις τις τύψεις της συνείδησης για τις μεγάλες ή μικρές αμαρτίες σου, δεν θέλεις να απαλλαγείς απ' αυτές; Δε θέλεις να ελευθερωθείς από το βάρος της αμαρτίας; Δε θέλεις να απολαύσεις τη σωτηρία και τη λύτρωση; Άκουσε την πρόσκληση του Σωτήρα, που με τόση στοργή μας απευθύνει: «δεύτε προς με πάντες οι κοπιώντες και πεφορτισμένοι καγώ αναπαύσω υμάς». Άκουσε την πρόσκληση και βιάσου να συμμορφωθείς μ' αυτήν. Ο Χριστός μας καλεί να πάμε κοντά Του. Θα Του το αρνηθούμε;

****

Ω, πανάγαθε Κύριε, πόση είναι η αγαθότητά Σου για τους αμαρτωλούς, πόση είναι η αγάπη σου για μας, τα πλάσματά Σου που πλανηθήκαμε! Αν και με τις αμαρτίες μας Σε κάνουμε να λυπάσαι και να πονάς, Εσύ όμως δεν παύεις να μας αγαπάς και να μας προσκαλείς κοντά Σου, για να μας λυτρώσεις από την αμαρτία και να μας χαρίσεις την αληθινή ευτυχία. Ω, φιλάνθρωπε Σωτήρα, βοήθησέ μας να δεχτούμε την πρόσκλησή Σου. Δώσε μας τη θέληση και τη δύναμη να μισήσουμε την αμαρτία, να μετανοήσουμε με ειλικρίνεια, να εξομολογηθούμε τα αμαρτήματά μας και να βαδίσουμε με σταθερότητα πια στην οδό των αγίων Σου εντολών. Ενίσχυσέ μας να Σε ακολουθούμε και να μένουμε πάντοτε κοντά Σου, αχώριστα ενωμένοι με Σένα στην παρούσα ζωή, για να είμαστε μαζί Σου αιώνια και στην ουράνια βασιλεία Σου. Αμήν.

Λόγοι της Χάριτος

Χωράει ο Χριστιανισμός σου σε ένα μαντίλι;

Στο συνέδριο της νεολαίας μας ο αδ. Γιώργος Γούδας είπε σε μία πρωινή συμμαλέτη κάτι που όσο το σκέφτομαι πείθομαι όλο και περισσότερο για την ορθότητά του. Μιλώντας για το χαρακτηριστικό της πιστότητας που πρέπει να διακρίνει τον Χριστιανό και αναφερόμενος στην παραβολή των ταλάντων έκανε την παρατήρηση ότι το πρόβλημα των εκκλησιών σήμερα είναι «οι πιστοί του ενός ταλάντου».

Η φράση αυτή γυρνά στο μυαλό μου τις τελευταίες εβδομάδες. Στην παραβολή των ταλάντων θα θυμάστε ότι ο κύριος καλεί δέκα δούλους του και τους δίνει από ένα τάλαντο, ένα χρυσό νόμισμα, και τους καλεί να το αξιοποιήσουν. Κάποιοι, δυστυχώς οι λίγοι, το κάνουν. Κάποιοι άλλοι, δυστυχώς η συντριπτική πλειοψηφία, κρύβουν το τάλαντο και το αφήνουν αναξιοποίητο. Λοιπόν, το πρόβλημα, των εκκλησιών μας είναι ακριβώς αυτό. Η πλειοψηφία των πιστών που για πολλούς και διάφορους λόγους αυτό το ένα τάλαντο που ο Θεός τους έχει εμπιστευθεί το κρατούν ανενεργό και αδρανές. Οι αιτίες μπορεί να είναι πολλές. Οι δικαιολογίες μπορεί να φαίνονται απολύτως ορθές. Το θέμα είναι όμως ότι αυτή η στάση της αποχής δηλώνει κάτι βαθύτερο και σοβαρότερο. Προδίδει μία θεολογία που εύγλωττα παρουσιάζεται στα λόγια του δούλου που έκρυψε το τάλαντο. Λειοιπόν στον κύριο, «το είχα κρύψει σ' ένα μαντίλι (εν σουδαρίω) γιατί σε φοβόμουν, επειδή είσαι άνθρωπος σκληρός, παίρνεις αυτό που δεν έδωσες, θερίζεις αυτό που δεν έσπειρες και μαζεύεις από 'κει που δεν λίχτισες» (Λουκάς 19:20-21). Ίσως να ακούγεται υπερβολικό και ενοχλητικό αλλά πίσω από την απάθεια και την αδράνεια και την φυγοπονία και την αδιαφορία για την υπόθεση του ευαγγελίου βρίσκεται μία τραγικά λανθασμένη εντύπωση που έχουμε για τον Θεό. Βλέπουμε τον Θεό σαν κάποιον που έρχεται να κλέψει και να πάρει από μας. Σαν έναν Θεό που θέλει να μας στερήσει από πράγματα που θα μας κάνουν ευτυχισμένους. Έτσι, εξυπνάδα ή ακούσιο ένστικτο επιβίωσης είναι το να αρκούμαστε στο κατώτατο μίνιμουμ. Σε ένα χριστιανικό βίωμα τόσο μεγάλο που χωρά να το τυλίξεις σε ένα μαντίλι, να χωρέσει «εν σουδαρίω»...

Αυτό είναι το πρόβλημα της εκκλησίας σήμερα. Χριστιανοί που ζυγίζουν τα πράγματα με την λογική του τί είναι το λιγότερο που μπορώ να κάνω, ποιο είναι τα χαμηλότερο επίπεδο συμμετοχής στο οποίο μπορώ να φτάσω και τυπικά να είμαι εντάξει με τις απαιτήσεις του Θεού. Πώς μπορώ με το λιγότερο διάβασμα να πιάσω την βάση για να προβιβαστώ!

Στην έναρξη της νέας εκκλησιαστικής περιόδου σας καλώ να ξανασκεφτούμε τα πράγματα. Αν η συμμετοχή σου χωρά σε ένα μαντίλι τότε σε καλώ να ζητήσεις έλεος από τον Θεό γιατί τον αδικήσες. Γιατί αντί να δεις και να εμπιστευθείς τον Θεό που «τοijs εκζητούσιν αυτόν μισθαποδότης γίνεται» (Εβραίους 11:6), τον αντιμετωπίζεις σαν λοχία τον οποίο προσπαθείς να αποφύγεις για να μην σε χώσει σε κάποια αγγαρεία.

Δες το τάλαντο σου.

Δες τον Θεό.

Δες τις ευλογίες.

Και «πραγματεύσασθε» (Λουκάς 19:13)!

Αιδ. Π. Καντατζής

Η Χριστιανική Οικογένεια

Η σωστή θέση του άνδρα στην οικογένεια

Όσο λεπτή και σημαντική είναι η θέση της γυναίκας στην οικογένεια, τόσο σπουδαία και απαραίτητη είναι η σωστή θέση του άντρα. Η διαμόρφωση της σύγχρονης ζωής έχει απομακρύνει τον άντρα από την οικογένεια και έχει αδυνατίσει τη θέση του μέσα σ' αυτήν.

Ποια είναι, λοιπόν, η θέση του άντρα στο γάμο και στην οικογένεια; Πολλοί άντρες ίσως απαντήσουν αμέσως: Η θέση του αρχηγού.

Σύμφωνα με τη χριστιανική πίστη, ο άντρας είναι η κεφαλή της γυναίκας. Η Αγία Γραφή όμως δεν σταματάει εδώ. Δίνει τη σωστή και υπέροχη εξήγηση και λύση: «Όπως ο Χριστός είναι κεφαλή της Εκκλησίας» (Εφεσ. 5:22-33). Η εξουσία που δίνει ο Θεός στον άντρα δεν είναι εκείνη του αφεντικού, αλλά η θέση του υπεύθυνου οδηγού, που κάνει ιδιαίτερα ευτυχισμένη τη γυναίκα. Σαν σοφός οδηγός, ο άντρας κάνει την οικογένεια ευτυχισμένη και ελεύθερη από κάθε τυραννία. Το προνόμιο του άντρα να οδηγεί την οικογένεια είναι ένα σοβαρό έργο ευθύνης, θυσίας και αγάπης.

Όταν ο άντρας δει τη θέση του μέσα από τη σχέση του Χριστού με την Εκκλησία, τότε η ηγετική του θέση μεταβάλλεται σε μια ζωή φροντίδας με μικρές και μεγάλες πράξεις αυτοθυσίας. Ο σωστός και σοφός άντρας ό,τι και αν κάνει, σκέφτεται πρώτα το καλό της γυναίκας του και της οικογένειάς του, και μετά το δικό του.

Ο βασικός ρόλος του άντρα δεν είναι η κυριαρχία του στο σπίτι, αλλά η πρωτοβουλία του με κύριο σκοπό μια οικογένεια με ευτυχισμένα μέλη. Αυτό αποκλείει τον άντρα από το να κυβερνά το σπίτι του με «ράβδο σιδηρά» ή να απαιτεί από τη γυναίκα του να υπακούει και να εκτελεί παράλογα, δύσκολα και αδύνατα πράγματα.

Όπως η αγάπη του Χριστού για την Εκκλησία οδήγησε τον Θεάνθρωπο να θυσιαστεί γι' αυτήν, έτσι και ο άντρας οφείλει να αγαπάει τη γυναίκα του, ακόμα κι αν χρειαστεί να θυσιάσει τη ζωή του γι' αυτήν. Η βαθιά αγάπη του άντρα στη γυναίκα του εξουδετερώνει κάθε διάθεση κυριαρχίας του πάνω σ' αυτήν. Η βαθιά αγάπη του άντρα στη γυναίκα του αφαιρεί κάθε διάθεση καταπίεσής της. Η αγάπη δεν παίρνει. Η αληθινή αγάπη δίνει. Ο άντρας αγαπάει τη γυναίκα του και θέλει με κάθε τρόπο να την κάνει χαρούμενη και ευτυχισμένη. Ο σοφός άντρας, δείχνοντας την αγάπη του με πνεύμα κατανόησης και θυσίας, ελκύει πιο πολύ τη γυναίκα του κοντά του, δημιουργώντας μέσα της βαθύτερα αισθήματα εκτίμησης, σεβασμού, αγάπης και σωστής συμπεριφοράς.

Για να μπορέσει όμως ο άντρας να αγαπήσει έτσι τη γυναίκα του, θα πρέπει πρώτα να έχει γνωρίσει και να έχει αγαπήσει το Θεό της αγάπης. Η αγάπη, η αληθινή αγάπη είναι η βασικότερη ιδιότητα του Θεού. Ο Θεός είναι αγάπη (Α' Ιωάν. 4:16). Ο Θεός αγάπησε τον άνθρωπο και έδωσε τον Υιόν Του τον μονογενή. Όποιος δέχεται τον Υιόν, αποκτάει αγάπη και μαθαίνει να δίνει αγάπη στους άλλους. Η αγάπη κάνει πρώτα ευτυχισμένο αυτόν που τη δίνει και μετά αυτόν που την παίρνει.

Ε. Στέφανος

ΑΚΟΙΜΗΤΟΣ ΠΟΘΟΣ

Κύριε, παντού ξεσπάνε οι μπόρες,
μα γοργοφτέρουγες οι ώρες
περνούν μ' Εσένανε κοντά,
στα πόδια Σου εκεί μπροστά.

Γυρνώ τα μάτια, Σε κοιτάζω,
μέρα και νύχτα 'γω Σε κράζω,
να ζήσω μόνη πώς μπορώ,
σ' αυτόν τον άστατο καιρό;

Κι αν έρθει της φωτιάς η ώρα,
κι αν με χτυπήσει κάποια μπόρα,
το έργο μου το ταπεινό
ας μείνει για τον ουρανό.

Διαμάντια θέλω να γεμίσω,
το σπίτι Σου να το στολίσω,
μην μπει το χόρτο το φθαρτό
και το καλάμι το φτωχό.

Της πυρκαγιάς κείνη την ώρα
ας είναι πλούσια τα δώρα,
ν' αντέξουνε στο χαλασμό·
δες της ψυχής μου τον καημό.

Ρέα Συλβία